

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 3

БЕОГРАД 1934 ГОДИНЕ

КЊИГА 2

XXXII РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 11 МАРТА 1934 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

ПРЕТСЕДНИК

Др. КОСТА КУМАНУДИ

ПОТПРЕТСЕДНИЦИ

ДРАГУТИН КАРЛО КОВАЧЕВИЋ,

Др. АВДО ХАСАНБЕГОВИЋ,

и

Др. КОСТА ПОПОВИЋ

СЕКРЕТАР

АНТЕ КОВАЧ

Присутни г.г. Министри: Председник Министарског савета Никола Т. Узуновић, Министар без портфеља др. Алберт Крамер, Министар социјалне политике и народног здравља Иван Пуцељ, Министар без портфеља др. Драгутин Којић, Министар просвете др. Илија Шуменковић, Министар правде Божидар Максимовић, Министар без портфеља др. Будислав-Гргур Анђелиновић, Министар трговине и индустрије и заступник Министра шума и рудника Јурај Деметровић, Министар војске и морнарице, армијски генерал Драгомир Ж. Стојановић, Министар финансија др. Милорад Ђорђевић, Министар грађевина и заступник Министра пољопривреде др. Стјепан Сркул, Министар унутрашњих послова Живојин Лазић и Министар физичког васпитања народа др. Лавослав Ханжек.

ПОЧЕТАК У 10 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника XXXI редовног састанка.

Дневни ред: 1 — Претрес и усвајање у појединостима буџета VIII раздела — Министарство финансија.

Говорници: Никола Марковић, др. Богумил Вошњак, др. Милан Метикош, Милутин Пешић, Алојзиј Павлич, др. Драган Краљевић, Антон Церер, Драгутин Перко, Миливоје Исаковић, Антон Клици, Аранђел Савић, Алија Селмановић, Јефтимије Поповић, Јован Митровић, Јакоб Земљич, Душан Иванчевић, Макар Дако, Вукашин Спасовић, Милош Драговић, Војко Куртовић, Јосип Стажић, др. Матеј Перић, Стеван Шифтар, Исидор Живковић, Тодор Тошић, Фрањо

Господетић, Сергије Урукало, Владо Спахић, др. Вјекослав Спицлер, др. Ханс Мозер, Иван Лончар, др. Јанко Рако, др. Петар Нунћ, Фердо Шега, Василије Трбић, др. Младен Лисавац, Јован Аранђеловић, др. Марко Кожуљ, Фрањо Пахерник.

Председник др. Коста Кумануди: Отварам XXXII редовни састанак Народне скупштине. Изволите чути записник претходног састанка.

Секретар Анте Ковач чита записник XXXI редовног састанка.

Председник др. Коста Кумануди: Има ли примедба на записник? (Нема). Примедба нема, записник је примљен. Прелазимо на дневни ред. На

дневном реду је продужење претреса у поједино-стима буџета државних расхода и прихода за 1934/35 годину. — На реду је Министарство финансија.

Г. Министар финансија даће свој експозе мало доцније. Има реч народни посланик г. Никола Марковић.

Никола Марковић: Господо народни посланици, с обзиром на ограничено време говора ја ћу у најкраћим потезима изнети своја опажања у погледу финансијске и пореске политике Министарства финансија. Ја мислим специјално да се задржим на питању државних терета и да испитан могућност њиховог олакшања. Морамо признати, господо, да државни терети онакви какви су данас, с обзиром на данашњу конјуктуру пољских производа и на конјуктуру целокупне наше привреде нису у потпуној сагласности са платежном и финансијском моћи пореског обвезника.

Господин Министар финансија у своме експозеу, који је дао приликом начелне дебате, буџета, изјавио је, поред осталог, и то да су сва настојања Краљевске владе управљена на то да се државни расходи доведу у склад са стварном платежном моћи народа. Ја сам ову значајну изјаву г. Министра финансија примно са задовољством јер би она, другим речима, имала да значи ово: да Краљевска влада и сама увиђа тешко економско стање у које је наш земљорадник и уопште привредник запао услед велике привредне кризе и да сада она помишља да предузме озбиљне и ефикасне мере у погледу извођења извесних олакшања у државним теретима, т.ј. у погледу растерећења државних расхода. У прилог оваквог тумачења ове изјаве г. Министра иде и недавна изјава г. Председника Краљевске владе која гласи: да се државни терети не могу више ни за пару повећавати.

Сем тога, господо да су интенције Краљевске владе заиста такве, да Краљевска влада жели да изведе извесно олакшање у државним теретима, служи као доказ и та чињеница што је она, приликом доношења последњих фискалних закона унела у порески закон једну одредбу којом се предвиђа да порески дужници могу исплаћивати дужну порезу у једном дужем периоду времена, од прилике од 10 година. Та је одредба, господо, врло важна и врло значајна и она је наишла на једнодушно одобрење у свима привредним круговима. Али са обзиром на данашњу економску кризу и са обзиром на чињеницу да је број пореских обвезника који дугују порезу, релативно мали, нарочито број пореских дужника у Јужној Србији, за које могу рећи да су у већини ажурни у плаћању порезе, ја мислим да ова одредба није довољна и није у стању да пружи она олакшања у теретима која се с правом очекују. Ја мислим, према свима околностима, да Краљевска влада треба да предузме и друге ефикасне мере ради олакшања ових терета. Те би се мере по моме мишљењу могле донети на основу оног овлашћења датог Краљевској влади и тако би г. Министар финансија на основу тога овлашћења а у споразуму са Краљевском владом могао те мере предузети. По моме мишљењу једна од тих мера била би да се донесе одлука да порески дужници земљорадници и уопште произвођачи могу своју порезу отплаћивати у натури, давањем жита место готовог новца, и то по цени која би била за 20—30% већа од пијачне.

Кад би се ово урадило, онда би се постигао дупли ефекат, прво што би се земљораднику и уопште произвођачу олакшало да не би морао продавати своје жито у бесцење и друго, што би се тиме поправила и повећала цена нашем житу. Оне количине жита које би пореска власт прикупила, могла би Краљевска влада да упути на друга повољнија тржишта у нашој земљи, или да исту количину жита пласира на страним тржиштима.

Као друга мера која би могла послужити да се олакшају терети пореских обвезника била би у томе да се приступи смањењу стопе земљарине. Јер, та стопа, оваква каква је данас, не одговара правом и стварном стању. Она је иста каква је била и онда кад је цена житу била 3—4 динара по кгр, а остала је иста и данас када је цена житу 1 динар или 80 пара дин. по килограму.

Свакако ово је једна аномалија, и ја мислим да треба предузети мере, да се ово доведе у склад са стварним ценама производа и правом финансијском моћи пореских обвезника. У вези с тим намеће се једна друга ефикасна мера која је у вези са земљарином, а то је да се изврши радикална ревизија квалификације земљишта. У оним крајевима наше земље, у којима није постојао катастар, и у којим је пре неколико година извађен катастарски премер, извршена је истовремено и класификација земљишта, али нажалост ту су учињене знатне погрешке, било намерно било нехатно и оне су изазвале врло рђав ефекат. Тако је класификација извршена погрешно и одређене су класе које ни издалека не одговарају ни квалитету ни бонитету земље. Тако на крајњем југу, нарочито у мом крају, Срезовима битолском и мориховском, имамо и таквих случајева у тој класификацији земљишта, који изазивају запрепашћење! Тако има земљишта која не би одговарала ни 7 ни 8 класи, док су она класифицирана у другој, трећој и четвртој класи и отуда је, господо, настао велики терет, пошто се земљарина одређује према класи и бонитету земљишта. Ако се не вaram, још приликом дебате 1932 године, било је озбиљно говора о ревизији класификације земљишта, и колико се сећам била је предложена и нека одредба у том смислу, али нажалост од свега тога до данас није било никакве користи. Императивна је потреба, да се што пре приступи ревизији класификације земљишта у оним крајевима где је катастар изнова спроведен. Поред тога ја морам да напоменем још једну тешкоћу која се у вези с овом квалификацијом земљишта и са премером катастра појавила у крајевима где је катастар спроведен. То је, господо, вишак пореза који се сада показује после катастарског премера и који је познат под именом прираст. Овај је прираст настао после извршења катастарског премера на основу констатованог вишка земље и тако, док је земљорадник исплатио своју текућу порезу, после извесног времена долази порезник и саопштава му: да има да плати и прираст који често пута износи колико и сам порез, а негде богами и више. Порески чиновници објашњавају, да је тај прираст настао услед тога, што је поседник земље приликом подношења поседовне пријаве, пријавио мању површину земље него што је стварно имао и да је катастарски премер показао праву површину земље. Међутим, господо, то је настало услед тога, што наш земљорадник на југу није

потпуно обавештен о тачној површини и величини своје земље, јер је он навикао на ону стару меру, а дунум, и он је по дунуму пријавио земљу и подносе поседовни пријаву. Али доцније, после катастарског премера, појавила се већа површина земље него што је у пријави било, а то је настало услед тога, што су приликом премера урачунати и они делови земље, који се уопште не обрађују. Ти делови су међе, јендеци, углови и они делови земље, који уопште не долазе у обзир за обрађивање.

Ја налазим да се има приступити и томе, да се ова незгода има поправити на тај начин, што би се овј прираст просто напросто опростио. Ја мислим, да и са правне тачке гледишта има места овоме захтеву, јер прираст не фигурира ни у буџету прихода, а све оно, што није предвиђено у буџету прихода, не би могло да се наплаћује, већ би имало да се поступи овако: да се прираст има плаћати од онога дана, кад је извршен катастарски премер и да се тај прираст не примењује на раније године. Јер, господо, сваки закон важи за унапред и не може се примењивати на случајеве, који су претходили томе закону. Тако и овде, прираст не би требао да се наплаћује за оне године, кад није био извршен катастарски премер, већ би имао да се наплаћује од дана, кад је катастарски премер извршен. Ја мислим да и правда захтева, да се оваква једна мера спроведе.

Што се тиче варошких пореских обвезника, мислим такође да се намеће предузимање потребних мера ради олакшања у државним теретима. Ја бих био мишљења, да се у овоме смислу могу ослободити терета физички радници, дакле сви привредници уопште, који немају никаквог капитала, и који не могу зарадити ни потребан минимум за egzистенцију. Ту долазе: радници, мајстори, надничари, калфе, шегрти и многи други, који данас нису у стању да зараде ни кору хлеба, те би с тога било правично да се ови људи потпуно ослободе терета. Ја мислим, да нови порески закон предвиђа минимум за ослобођење од пореза, али ја налазим да тај минимум треба повећати. Кад би се све ове мере, а ја мислим да има и многих других ефикаснијих мера за растерећење државних терета, примениле, свакако да би се у државним приходима појавио мањак. И онда би настала потреба да г. Министар помишља на то, како да попуни тај мањак у приходима. И ту, господо, има могућности да се дође до повољних резултата, само треба имати одважности и смелости да се допесту потребне мере, или закони, и да се ти закони стриктно примењују. Тако ја мислим да би се могла применити једна мера, да се наметне једна нова пореза на ратне богаташе. О овој порезу на ратне богаташе, било је говора и у ранијој Народној скупштини и у нашем новом Парламенту. Ја мислим да правда и правда захтевају, да се једанпут установи ова пореза на ратне богаташе. Ми знамо који су ратни богаташи. Њих има како у престоници, тако и у другим крајевима наше земље, и они су мало, или готово ни мало, оптерећени.

Поред тога требало би да дође већи порез на велике фирме, на акционарска друштва, на банке и на лихваре, јер ови релативно плаћају врло мали порез.

Претседник др. Коста Кумануди: Господине посланиче, молим да завршите. Ваше је време прошло.

Никола Марковић (наставља): Ја се надам, господо, да ће г. Министар финансија, у кога имам пуно поверење, водити рачуна о свима овим напоменама, као и о другим предлозима, и да ће предузети потребне мере, да се постигну потребна олакшања у државним теретима. Гласаћу за овај буџет. (Одобравање и плескање).

Претседник др. Коста Кумануди: Има реч г. др. Вошњак.

Dr. Bogumil Vošnjak: Gospodo narodni poslanici, ja bih govorio o jednom opstem problemu naše finansijske i nacionalne politike. Mislim da će mi širokogrudost gospodina Ministra finansija dozvoliti da govorim o jednom predmetu koji spada u državne dugove. Ja mislim da se o tome predmetu može govoriti i sa opsteg gledišta. Taj predmet odnosi se na pitanje koje se povlači već 14 godina: pitanje ratne štete na severo-zapadnom bojištu. Nije lak posao narodnih poslanika. Mi dobijamo depeše, kakvu je dobio i Pretsednik naše Vlade g. Ilika Uzunović. Ta depeša opštine može glasiti:

„Izbornici Slovegradčskog sreza protestuju protiv neresavanja pitanja ratne štete na severo-zapadnom bojištu. U pogledu isplaćivanja ratne štete svi Jugosloveni su jednaki. U pograničnim austrijskim srezovima Austrija je to pitanje već davno likvidirala. Politička konsolidacija ovih pograničnih krajeva je zavisna od ovog našeg zahteva.

Pretsednik opštine Vernik»

Da je ovo mišljenje samo jednog pretседника opštine negde u provinciji, to bi bila druga stvar, ali ja imam i jedan akt upućen od strane g. bana Dravske banovine g. Pretседнику Vlade. U tome aktu g. ban Dravske banovine operiše sa apsolutno istim argumentima koji su izloženi u toj depeši. Gospodo, g. Ministar finansija bi možda rekao: da ja nisam stručnjak za finansijska pitanja, ali ja sam stručnjak za jedno pitanje, za jedno pitanje, za pitanje jugoslovenske nacionalne ideologije. (Odobranje). A takva jugoslovenska ideologija traži potpunu jednakost svih jugoslovenskih državljana. To je radila Jugoslavija u pogledu ratne štete nije radila ni jedna saveznička zemlja, nije radila ni Rumunija ni Italija. Italija je potpuno izjednačila sve Italijane i Slovence u pogledu plaćanja ratne štete. Zašto bismo mi bili građani drugog reda, mi smo državljani istoga reda i imamo ista prava i iste privilegije kao i svi.

Gospodo, ja sam uveren da je g. Ministar finansija jedan vrlo kulturnan čovek i da on sigurno zna za Makijavelija koji je u svome „Vladaru“ dao savet kako da se postupa, kad u jednu zemlju dode nova vlast: »Treba ljudima izići u susret ili ukloniti ih«. Moram podvući i to da su ovi naši jugoslovenski oštećenici dobili već akontaciju od države, da su se posle zadužili i ja mislim ako neko dobije akontaciju da to u jednoj pravnoj državi znači da će dobiti i ostalo što mu država duguje.

Gospodo, moglo bi se kazati odnosno ovih ratnih šteta: Pa, Jugoslavija je danas siromašna, ne može da plati tu kamatu i amortizaciju. Ministarstvo finansija moglo bi kroz kratko vreme da nam iznese koliko bi kamatu i amortizaciju zahtevalo onih 50 miliona, koji sigurno predstavljaju jednu malu sumu prema svih 5 milijardi celokupne naše ratne štete. Mogućno je bilo da se taj dug razdeli na izvestan

niz godina. Ono što naši ljudi traže to je u prvom redu da se zakonskim putem ustanove njihova prava na ratnu štetu. Kako će se to likvidirati u toku godina, to bi bilo drugo pitanje. Naši su ljudi tako pametni da će drage volje pristati na jedan kompromis, ako su zaista finansije danas u Jugoslaviji u tako teškom stanju.

Gospodo, ja bih ovde trebao podvući u celom tome kompleksu pitanja ratne štete, da ovo pitanje ratne štete mora doći na red u etapama. To je logično, ali naša srećna Jugoslavija je stalno potcenjivala logiku. Ako se govori o ratnoj šteti, onda u prvom redu dolaze ratne štete prave ratne štete, posle dođu okupacijske štete i treće su fašističke štete. Kod nas je počelo sa fašističkim štetama i okupacionim štetama. Sa pitanjem ratne štete bavio se i sam Predsednik Vlade Petar Živković i spremio je zakonski predlog kojim se priznaje da je traženje ove štete opravdano, a predsednik Vlade g. Srškić je sam tvrdio takode da je ova stvar pravedna. Ova je stvar ležala pola godine na njegovom Ministarskom stolu, ali do rešenja nikada nije došlo.

Nemojte se čuditi posle toga, da je tamošnji svet nezadovoljan, da sveslovenačke i antinacionalne parole dolaze do izraza (*Alojzij Pavlič*: To nije istinal). Ja nisam generalisao nego sam samo rekao, da ovakve pojave štetno utiču (*Alojzij Pavlič*: To je druga stvar). Predsednik Vlade g. Srškić priznao je pravo na ove štete i on je bio za to da se pitanje ove štete reši istovremeno sa pitanjem beglučkih oštećenika. To je bila mogućnost mogućnost jednog praktičkog rešenja. Ja sam potpuno ubeden, da se kod nas ne bi našao neki Husein Kadić. Cela suma o kojoj se ovde radi i oko koje se mi borimo onolika je, koliko se u Bosni htelo da učari sa beglučkim obveznicama.

Dakle, gospodo, ako se hoće da se vodi jedna dobra nacionalna politika, onda se mora voditi jedna pravedna nacionalna i finansijska politika, jer bez pravednosti nema ništa. Kad su već i predsednici Vlade izjavili da je stvar pravedna, onda ona u tome smislu mora i da se okonča. Ima načina i puta da se ta stvar reši, a da pri tome Jugoslavija ne pretrpi štetu, a to je da se izdaju obveznice, koje sigurno neće štetno uticati na celu vrednost državnih papira na berzi. Rimljani su rekli: «Fiat Justitia, peerat mundus». (Da bude pravde i da živi Jugoslavija). A ja kažem, ako se to može učiniti za naše jugoslovenske nacionaliste iz Primorja neka se učini, i to bi onda bilo: »Fiat Justitia vivat Jugoslavia«. (Da bude pravde i da živi Jugoslavija).

Ja sam ubeden gospodine Ministre, da i pored ogromnog posla imate dobru nameru i da ćete ipak ovo pitanje jedanput da skinete sa dnevnog reda. To bi bilo korisno i za Ministarstvo finansija i za državu i po nacionalističke elemente, koji sada moraju da trpe zbog toga, što je ovo pitanje ostalo još i danas nerešeno.

Ja ću glasati za budžet Ministarstva finansija, pošto sam ubeden da je našoj zemlji taj budžet potreban. Zaključujem sa izjavom da ću glasati za ovaj budžet. Odobravanje i pljeskanje).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima narodni poslanik g. dr. Milan Metikoš.

Dr. Milan Metikoš: Gospodo narodni poslanici! Posledice finansijske politike naše Vlade bile su kako se vidi vrlo teške, pa danas konstatiramo potpuno opadanje našeg izvoza i opažamo potpuno uništenje

naših poreskih obveznika svih vrsta, svih kategorija, sem onih koji se nalaze pod zaštitom društvene poreze.

Razumljivo je da u takvom stanju stvari, kad se rasmatra budžet Ministarstva finansija, da se dobija jedan mučan dojam, unatoč svih programskih obrazloženja g. Ministra finansija, koji doista čini napore ne samo u sprovođenju samih budžeta, koji mu dolaze u šake, nego i vidno se trudi da obrazloži potrebu ovoga i ovakvog velikog budžeta.

Kad se posmatra naša poreska politika, vidi se da je poreska breša stisla najviše onaj stalež u našoj zemlji, koji je najmnogobrojniji i koji od 14 miliona naših stanovnika sačinjava ukupno 12 miliona duša, a to je naš seljački, zemljoradnički stalež

Gospodo, vi se sećate obrazloženja g. Ministra finansija lanjske godine kad je tražio da povisi u Finansijskom zakonu poresku stopu zemljarine na 10%. A vi znate da je godinu dana ranije bila smanjena zemljarina iz razloga, što su zemljoradnički proizvodi pali u ceni, što je zemljoradnička kupovna moć potpuno legla i što se znalo da taj zemljoradnički stalež nosi sve terete u zemlji pa da ga time ne bi doveli u takvo teško stanje i teško nezadovoljstvo, medutim, da se uravnoteži budžet, kazao je g. Ministar finansija potrebno je, da se podenese žrtva i ta žrtva tražila se od seljaka, od zemljoradnika.

I kad vidite, da je i dan danas za razrez zemljarine osnovica na čistom katastarskom prihodu u visini od 5 milijardi dinara i kad se zna da se razrezuje ta zemljarina u ciframa blizu 700 miliona dinara godišnje i da se plaća kao pre 6 — 7 godina, kad su bile sasvim druge cene zemljoradničkih proizvoda i kad su druge cene bile i poljoprivrednim spravama i svemu onome što zemljoradnik nabavlja i prodaje, ne treba se čuditi, što je g. Ministar finansija bio u zabludi. Jer on vidi da su poreski egzekutori uspeali, da i ove godine izviše naplatu poreze takvu da zadovoljava, ali nije video kako ti njegovi egzekutori rade na terenu. Mi koji smo prisustvovali i gledali na terenu, šta se i kako se radi, mi moramo da kašemo, ako se ovo nastavi, znači doteraće se krajnjoj liniji, doteraće se u krajnju propast naš zemljoradnički seljački stalež.

Gospodo ja sam imao prilike lično da vidim rodenim očima, da su finansijski organi jesenas plenili u vreme setve seme za pšenicu, koje se upotrebljava za poboljšanje kvaliteta, i plug sa kojim je seljak trebao da ore. I onda ne treba se čuditi, što će ove godine biti ogromne površine zemlje nezasijsane pšenicom, zaslugom organa g. Ministra finansija. On je uzeo politiku da striže ovcu po deset puta godišnje, ne vodeći računa o tome, kako i kada treba da se ovca striže, već je stao tu ovcu, koja se zove naš seljak zemljoradnik, da striže tako mnogo da on to ne može više da izdrži. Ta poreska politika, koja se sprovodi u ovom pravcu, i na ovaj način, a na teret seljaka, svakako da nije dobra i to u toliko pre, što se u isto vreme pogoduje druga vrsta i klasa ljudi pod egidom, da mi trebamo stranoga kapitala u zemlji. Mi ne možemo imati ništa protivu stranoga kapitala u našoj zemlji, ali smo protiv toga, što se taj stran kapital u našoj zemlji naročito pogoduje i što mi od njega nećemo videti nikakve koristi. (*Ministar finansija dr. Milorad Đorđević*: To se ne pogoduje, to se goni!). Gospodine ministre, mi vam skraćemo nekoliko godina pažnju na to. U našoj zemlji imate za razrez zemljarine osnovicu čistog katastarskog pri-

hoda od 5 milijardi, ali ne pitate je li to doista čist katastarski prihod. On je tako zaveden u knjige i prema tome se vrši razrezivanje poreze i niko ne vodi računa o elementarnim nepogodama, o tome koliko je skapalo stoke, o tome, da li je usev rdav ili dobar, da li je bilo suše i kakve su opće prilike bile za proizvodnju zemljoradničkih proizvoda. Ali kod ovih koji plaćaju društveni porez, i koji polažu javne račune mi imamo za sada na oku samo industrijska preduzeća. Prema izveštaju centrale industrijskih korporacija mi vidimo, kako se oni ponose, jer samo na lične prinadležnosti daju godišnje, svotu od 5 milijardi dinara, i ja vas onda pitam gospodine Ministre, koliko onda ti ljudi ti industrijalci onda daju ovoj zemlji u obliku poreze. To su gospodo lične prinadležnosti, a da ne pitate šta je sa direktorima, koji imaju po 150.000 mesečno plate i po 2 miliona tantijeme, sem raznih dotacija, koje mu se godišnje daju, jer se gledalo, da se izvesne familije uvuku sve u službu, samo da bi se povećale režije i na neki način izbeglo plaćanje potrebne poreze. Finansijski organi obnevide, kada dodu da pregledaju njihove knjige. Sem toga, taj strani kapital u 95% slučajeva falsifikuje bilanse, i tako vi vidite na strani pasive, da se vodi glavnica od 3 — 5 miliona dinara, dok imate verovnika na trista do četiri stotina milijuna, ti verovnici su u stvari njihov kapital i oni su to kontirali u stranim bankama kao verovnike i onda na taj način ne pokazuju one potrebne prihode od pravoga kapitala, na koji bi se imala prava poreza naplatiti. Zato se, gospodo, mi i bunimo protivu vaše politike i politike finansijskih organa, koju vi vodite, jer da oni nemaju upute da tako rade, sigurno da ne bi tako radili i zato mi imamo ovakav slučaj da se poreza ne plaća, da se izigrava to plaćanje poreze, što ne bi trebalo da bude, kad se ima na umu da industrijalci u našoj zemlji plaćaju na lične prinadležnosti 5 milijardi dinara. Naredite g. Ministre da se izvidi, kako oni plaćaju poreze, pa ćete pronaći sve mahinacije za izigravanje plaćanja poreze. Jasno je da naš mali čovek u našoj zemlji sa bolom u duši gleda kako Ministar finansija, tog našeg malog čoveka siša i uništava, dokle se strani kapital pogoduje, pod vidom specijanih obzira za strani kapital, koji nije lojalno došao u našu zemlju, već je ušao u našu zemlju samo sa planom da nas ovako iskorišćuje i sasvim izrabljava. Da nije toga, ništa niko ne bi imao protiv stranog kapitala.

i vidite drugu stvar, gospodine Ministre. Kad vi ne biste pogodovali strana industrijska preduzeća kod nas, ja vas uveravam da biste videli, da su u našu zemlju došla samo ona industrijska preduzeća, koja imaju svoje centrale u inostranstvu i oni su došli kod nas, jer su videli da je pametno da ne plate ni izvozu carinu za sirovinu i da ne plaćaju uvozu carinu za gotove fabrikate. Videli su kod nas dobre propise po njih i došli su da kupe u našoj zemlji jednu katastarsku česticu, na severnoj ili na južnoj granici prenesu jedan deo svoje fabrike iz Beča u Maribor, i kad je on došao ovde, proglasili su ga domaćim industrijskim preduzećem i sad treba da ga zaštitimo, dali smo zaštitnu carinu, i naš bedni i iscrpljeni potrošač seljak plaća 70% od vrednosti robe, kao carinsku zaštitu, za korist toga preduzeća, koje je samo imalo tu pametnu ideju, što je prenela jedan deo postrojenja na našu zemlju, prenevši i svoga direktora, i jedan dobar broj svoga činovništva i radništva iz inostranstva, i oni vuku tolike plate i zarade u našoj

zemlji, koja ima samo da donosi tribut poskupljeom artiklu, a naš bedni potrošač treba i za tu lošu politiku da pati i da trpi. Kad mi ne bi pogodovali ova inostrana preduzeća ovako, mi bi imali šta da pružimo industrijskim zemljama, kao ustupke za kupovinu naše robe i kazali bi im: Kupujemo od vas dve milijarde industrijske robe tih i tih količina pogodujući ih tim i tim carinskim stavovima, ali pod uslovom da kupite za toliki iznos od nas odgovarajuću vrednost poljoprivrednih proizvoda. Ali mi smo uspeli da zaštitimo strance, kao domaća preduzeća, koja varaju državu na porezu, eksploatišu potrošače, i iscrpljuju našu zemlju, jer kad oni na lične izdatke izdaju 5 milijardi dinara, može se zamisliti, kolika je onda zarada, koju oni crpe iz naše zemlje.

Ja sam slučajno nabacio jedno pitanje, jer nisam iz krajeva gde se duvan sađi i slučajno sam bio u jednom od tih krajeva i slušao sam od hiljade i hiljade ljudi žalbe, šta rade organi Monopolske uprave, kad otkupljuju duvan. Govorio sam ljudima i upućivao ih, da država treba sredstava i da moraju i oni svoj deo doprineti, ali su mi oni kazali: Gledajte, koliko plaćamo zemljarinu, a kad proizvedemo kilogram duvana, računajući tu i moj rad i tu zemljarinu, a ja moram da brinem o duvanu od meseca marta do meseca januara i februara iduće godine, jer je duvan vrlo osetljiva biljka, a kada dode komisija da otkupljuje, oni meni plate od kilograma dinar i po po proceni, a mi smo, veli, potrošili oko kulture duvana po kilogramu, kad se obzirno računa, najmanje 10 dinara, toliko nas staju proizvodni troškovi oko toga kilograma duvana. Gospodo, ja respektiram da su današnje teške prilike učinile da je potrošnja duvana opala i razumem, da se proizvodnja duvana smanjuje, ali meni su iz Hercegovine, iz Širokog brega, gde se kultivira najboja vrsta duvana, dostavili, koliko su lanjske godine, odnosno pre par godina u jednom selu dobili za otkup duvana, 5 miliona dinara, a ove godine 20 velikih sela dobili su za otkup duvana samo oko 300.000 dinara svega. Ja sam shvatio da to nije ispravan način, koji treba u toj stvari preduzeti, i ta okolnost, da naš duvan u inostranstvu nema onu prođu, koju bi trebalo da ima, pokazuje da taj problem nije tako jednostavan, da se samo ovim merama može rešavati i ako Monopolska uprava nema sposobnosti, da taj problem na drugim osnovama reši, ona ne treba da pristupa ni ovome aračenju i uništavanju narodne snage. Ako ne možete da platite pristojnu cenu proizvođaču, vi obustavite proizvodnju duvana a ne da na ovaj način ubijate jednu privrednu granu proizvodnje u našoj zemlji. I kad posle svega toga vidite da ste ovakvom politikom doveli do velikog krijumčarenja duvana, moramo se zapitati, pa ko krijumčari duvan? Krijumčari ga narod, koji ne može da dobije pristojnu cenu, koja odgovara njegovom trudu i radu, za taj svoj proizvod. A kome dajete nagradu u tome krijumčarenju? Dajete je finansijskim organima, koji novac opet oduzimate od naroda. Prirodno je, gospodo, što se takve pojave dešavaju, jer ne možete vi naterati našega proizvođača, da daje za 1,50 dinara ono, što njega košta 10 dinara, zašta mora platiti zemljarinu i podnositi i druge troškove. Zbog svega toga ta duvanska politika mora odmah da se revidira. Proizvodnju duvana morate organizovati prema stvarnim prilikama, klimatskim i drugim u zemlji, prema proizvođačkim troškovima i t. d. I ako ne možete da dobijete dobru cenu za duvan, morate tražiti, gospodo, pijace

drugim putem, a ne preko monopolske uprave, koja je i skupa i koja se pokazuje štetna za naš narod, jer će sasvim ubiti volju našega seljaka da pod ovako teškim uslovima i sa teškom mukom proizvodi duvan, koji mora davati u bescenje i na svoju rodenu štetu. Ja sam slušao ovakve žalbe iz usta naših seljaka, koji su bili ratnici i koji vole ovu zemlju i ne mogu biti indiferentni, kako se s njima postupi! I kada mi vidimo toliko interesovanje u ovom pitanju, onda mislim da je krajnje vreme, da se to pitanje ozbiljno rasmotri da se, kao što rekoh, revidira duvanska politika, da se nađu načini da se dobiju i bolji kvaliteti duvana i da se stvore pogodnija tržišta za naš duvan kao što čine i druge zemlje. A ako je naša Monopolska uprava ne dorasla za taj posao, kao što po svemu izgleda, ne treba zbog toga ubijati struku i jednu važnu privrednu granu u našoj zemlji. Ja sam gledao jedan primer, koji ću ovde da navedem, da je jedan čovek za 40 kg. duvana primio 60 dinara i kada je došao kući, imao je još 6 dinara deficita, jer je morao da plati onome čoveku, koji mu je prenosio duvan. Ne treba se varati, da se strogim kaznama, koje se prema narodu preduzimaju, može postići kakvi boljitak u ovome pitanju; te kazne mogu samo pogoršati psihološko raspoloženje kod našega naroda u ovim teškim prilikama, kada su sve cene seljačkih proizvoda toliko niske pale, da ni za jedan svoj proizvod ne može dobiti odgovarajuću cenu prema uložnim troškovima i trudu oko proizvodnje. S toga, kao što sam već napomenuo, naša duvanska politika mora biti takva, da se njome ne stvara takvo psihološko raspoloženje u narodu koje će našu zemlju povesti pravcem, koji ne odgovara interesima naroda i države.

Ja sam konstatovao, da je naša privreda zapela zato, što mi tobož hoćemo da zaštitimo domaću industriju. Kad bi mi štitili onu domaću industriju koja je neophodno potrebna našoj zemlji i našem narodu, ja bih to potpuno odobrio i ja skidam kapu pred tim. Ali kada mi vidimo, da se štite svi industrijalci, pa bilo stranci bilo domaći, i sve industrije, koje nisu neophodno potrebne našoj zemlji, onda je to jedna velika šteta za našu državu, s druge strane mi vidimo da sa susednim zemljama nismo uspeli da zaključimo povoljne trgovinske ugovore, što je i razumljivo, kada naša zemlja kao agrarna zemlja vodi protekcionalističku industrijsku politiku, za korist stranih, kod nas natsanjenih, industrijskih preduzeća.

Mi imamo sve grane industrije i čudimo se, što nam industrijske zemlje ne daju bolje trgovinske ugovore, Italija, Francuska, Austrija, Čehoslovačka i t. d. Morate priznati, g. Ministre, da Čehoslovačka nije producent duvana, ali ona vodi pravu agrarnu politiku. I baš sam to hteo da kažem, tu ćete opet naći manje kupaca preko Monopolske uprave koji dolaze u obzir. Vi se morate okretati i na drugu stranu. Ja se sećam da je za vreme Austro-Ugarske, po Nemačkoj i po svima drugim krupnim državama bio plasiran hercegovački duvan kao prvoklasan. Ta klasa duvana izgleda da je kod nas potpuno zanemarena i uništena. Zahvaljujući ovakvom načinu rada Uprave državnih monopola izgleda da ćemo doći dotle, da ćemo potpuno dotući kvalitet duvana i onda ćemo se jednoga dana vajkati, zašto nemamo što bolju vrednost duvana za izvoz. A zašto se sve to zanemarilo — zato što se nije sve ovo revidiralo. Bilo je raznih mišlje-

nja da se o ovoj stvari ne treba da govori i čuju razne kritike.

Šta ta ista monopolska uprava radi sa cenama soli? Naš seljak zemljoradnik treba za svoju stoku krupnu so, a sada vidimo, da je došlo do toga, da se u celoj Jugoslaviji mora da troši samo sitna so, a zato je sitna, jer jedan preduzimač liferant koji preduzima tri do četiri banovine, ima mlin za meljavu soli, i od toga ima prava da dobije 0,25 dinara po kilogramu i razume se onaj koji so troši ima da plati po 25 para više — a to je potrošač, a od 100 potrošača je sa 87% seljak.

Ista tako, gospodo narodni poslanici, zemljarina je visoka. Cena svih poljoprivrednih proizvoda pala je ispod kritike. Dalje se ne može: Ubija seljaka poplava i sve moguće prirodne nevolje, koje ga snalaze. A sada dolaze i povišene cene monopolskih artikala. Žalite se što nemamo potrošače duvana, pa ko će da troši onaj duvan, kada seljak mora da plati 5 dinara od malog paketa. Dajte seljaku mogućnosti, reorganizujte tu ustanovu, pomozite potrošača i proizvođača, pa bi imali više računa i dobili bi sigurne prihode, smanjili bi izvesne velike rashode, kada bi vašu duvansku politiku preneli na ovaj teren: Da se dozvoli sadnja duvana i slobodna prodaja duvana, da se od svakog struka duvana odnosno od izvesnih parcela za sadenje duvana plaća izvesna određena poreza, dažbina, u korist države. Vi biste na taj način sigurno dobili, da se proizvodnja duvana više komercijalizira i onda bi privatni proizvođači našli pijace, koje vi ne možete naći, seljak bi dobio veću cenu, država više poreze, narod bi bio zadovoljniji a prihodi bi bili jači nego ovako. Vi biste tada imali zadovoljstva u zemlji i manje brige sa ovolikim raspadima koji idu na Monopolsku upravu u visini preko 400 miliona dinara godišnje, a vi to morate da napolatite u obliku poreze. S toga sam ja mišljenja, da sva pitanja koja su u vezi sa tim.

U nas su uslovi za trgovinsku politiku rdavi; duvansku politiku treba revidirati i reorganizirati; mi smo najviše sami tome krivi jer naša carinska politika i naš opšta privredna politika nema uopšte plana. A da nema plana, gospodine Ministre, imamo jedan konkretan dokaz i u tome, što vi i Vlada uopšte nemate nikakve međusobne veze i ne starate se da stvorite jednu liniju i jedan privredni plan rada. Juče smo, na primer, imali na pretresu budžet Ministarstva Šuma. Imam statističke podatke o izvozu našeg drveta u inostranstvo. Mi smo pre više godina izvozili u Mađarsku oko 12.000 vagona drva godišnje. Čehoslovačka je izvela 6.000 vagona, a Austrija takode oko 6.000 vagona. A šta se desilo iduće godine? Mađarska spala od 12.000 na 2.000 vagona, Čehoslovačka sa 6.000 vagona raste na 18.000 vagona. Ja mislim da tome nije kriv kvalitet drva, jer mi dobro znamo naše privredne odnose i naše narodno bogatstvo u šumama i kvalitet našeg drveta. Kad mi vidimo da je ceo svet poleteo da nas izrabljuje i pljačka u tim dugoročnim ugovorima za eksploataciju drva, onda je prirodno, da mi nemamo loši kvalitet drveta, nego li Čehoslovačka. Ali se u Čehoslovačkoj vodi trgovinska politika od ljudi, koji su stvorili jedan privredni plan, a toga kod nas nema, naročito nema kod gospode iz privrednih resora. Iznosim ovaj konkretni primer da upozorim na to, da mi isto tako, gospodine Ministre, kao agrarna zemlja, kao čisto poljoprivredna zemlja, da mi uvozimo agrarnih proizvoda za jednu godinu u visini preko 2 milijarde dinara za-

slugom, u prvom redu, baš ove industrije, koju vi štítite zaštitnim carinama, a koja neće da troši naše sirovine, nego ih uvozi iz inostranstva. Ja sam na primer, video u jednome mestu da jedan industrijalac uvozi vunu čak iz Australije. A mi svi znamo, gde je Australija. Pa kad znamo kakve su prilike kod nas i kad znamo da imamo Ministarstvo poljoprivrede, koje bi moglo da preduzme mere da se poboljša kod nas kvalitet vune, onda možemo reći da je to i učinjeno, ovaj stranac sigurno ne bi išao u Australiju, nego bi tu vunu kupovao u našoj zemlji, u Zetskoj ili Vardarskoj banovini, u Bosni ili Lici ili na drugoj strani, gde imamo odličnih kvaliteteta ovaca. Ali mi imamo i stranaca, koji iskorišćuju sve blagodeti naše zemlje, a ignorišu naše domaće proizvode, jer se naša privredna politika tako vodi, da se njima to omogućuje. To je, velim, tragično i moram konstatovati, da naša privredna i finansijska politika boluju na pomnjanju jednog opšteg privrednog plana i razume se, boluju na jednoj zdravoj finansijskoj politici. O tome sam naveo samo nekoliko sitnih dokaza, a ima ih na hiljade po svima krajevima naše zemlje.

Gospodo, za prikupljanje naših fiskalnih prihoda preteške su naše fiskalne režije. Personalne pri nadležnosti u tome pravcu kreću se za 296 miliona dinara, odnosno ukupno po svima granama oko 802 miliona dinara. Hoću da kažem da mi moramo imati aparat koji će prikupljati državne prihode. O tome niko ne dvoji. Ali ja mislim da se mnogo toga može lako ujednostaviti.

Pre svega režija našeg velikog dobra »Belje«, koja iznosi preko 60 miliona dinara godišnje. Ja mislim kad bi to dobro bilo u rukama Ministarstva poljoprivrede da bi bolje služilo poljoprivrednim našim ciljevima i svrhama, oni delovi, koji su nerentabilni, mogli bi da se iskoriste u potrebe agrarne reforme pa da se tamo nasle ljudi, koji godinama čekaju a ne mogu da dođu do zemlje, i kojih sigurno ima nekoliko desetina hiljada, koji se opravdano ljute zbog toga. Ja držim da bi to preduzeće u rukama Ministarstva poljoprivrede možda moglo da pomogne dizanju naše poljoprivredne proizvodnje i da na taj način doprinese veće prihode nego što ih danas imamo. Ja držim da bi ovo imanje, da je u rukama stranaca nosilo ogromne prihode svake godine, i držim da je ovo imanje danas ovakvo samo zbog toga, što je kao i sva državna preduzeća u rukama slabe administracije. Ja neću da ulazim u pitanje ličnosti, ni kumova ni rodaka koji tamo sede, jer to ne smatram važnim; ja smatram da ako ima šta da se zameri, ima da se zameri u tome pogledu samo šefu administracije. Ja mislim, da bi se privredna politika na tom imanju imala da vodi tako da to imanje daje veće prihode i daleko manju režiju. Isto je to sa fabrikom šećera na Čukarici, koja troši oko 30 miliona dinara na režije. Videli smo prošle godine, da je i ta fabrika šećera legla pod pritiskom kartela šećera. (*Ministar finansija dr. Milorad Đorđević: Izišla!*) Izišla je posle, ali je smatrala za potrebno da kao državno preduzeće sedi u kartelu fabrika šećera, i ona, razume se, ne reguliše cene u korist potrošača ma da bi to mogla. Kad bi kod nas bilo jedne planske privredne politike, onda bi se od strane g. Ministra finansija činile sugestije, i to merodavne sugestije, da se jedanput donese zakon o kartelima u našoj zemlji. O tome smo trošili mnogo reči. Uzaman smo dokazivali nadležnoj gospodi ministrima, i to ne samo ove godine, već je to pitanje od početka naše sesije

neprekidno na pretresanju, ali zakon o kartelima nikako ne dolazi napred. I ja se čudim, da se g. Ministar finansija, koji vidi kako je naš potrošač eksploatisan sa sviju strana, a najviše od organa koji vrše naplatu fiskalnih prihoda, nikako ne brine, da bar spreči ovo isisavanje naših potrošača od tih očajnih i strašnih kartela u našoj zemlji. Zar on nema interesa, da onaj ostatak privrednih snaga naših potrošača sačuva i rezerviše bar za sebe, otkuda on može da snosi i trpi, da se karteli u našoj zemlji u ovoj formi razvijaju, kad se zna, da su karteli napravljeni samo zato, da eksploatišu potrošače i da pravljenjem sporazumno sličnih bilansa oštećuju fiskus, oštećuju prihode Ministarstva finansija. On bi u prvom redu bio zvan da to pitanje u Ministarskom savetu pokrene i gospodu ministre, koji bi imali ličnih razloga, da to pitanje odlože, pritera da se to pitanje jedanput reši.

Jer, gospodine Ministre, u našoj zemlji 87% su seljaci. Nisu organizovani i ne mogu da dadu svoga glasa. Tek sporadično čujemo o tome u Skupštini koju reč. Oni čute i trpe i snose što mogu i kad im se gunjac nosi, i kad im se poslednji pokrivač nosi, oni čute i trpe. Misle svoje, ako mogu da misle i nose ono što im se nametne. U Cazinskom srezu, vidite, od 12 članova jedne porodice, jedina dva muška člana poginula su, kad su došli ovrhovitelji da naplate zaostalu porezu, od 30 dinara. I taj narod čutaće i dalje i trpeti, ali da li ćete vi i dalje trpeti i durati. da ovi karteli u našoj zemlji iscrpu i poslednji sok, što ima u naših potrošača. Zar niste videli kad ste doneli zakonski predlog, koji predviđa povećanje trošarine u cementnoj industriji, za korist države, kako je cementni kartel mesec dana pre, no što je došao taj predlog, znao za to i povisio cenu cementa po vreći za 15 dinara? Iako ta dažbina kasnije nije bila zavedena, ipak se povišene cene na cementu održavaju i ja pitam, kako možete trpeti, da zbog fiskalnih dažbina, koje su tek imale da dodu, koje su bile predviđene, i zato što su oni dobili obavestjenja iz vašeg Ministarstva, podigli cene cementu i kad ta dažbina nije došla, ipak je održana povišena cena, kako vi možete to trpeti? Ako vi tolerirate sve ovakve stvari i podnosite, onda se ne čudite ako iz ovih 12 miliona nezaštićenih seljaka dodu argumenti, koji nisu povoljni ni vama na desnici ni nama na levisi.

Glede egzekutora bilo je reči u generalnoj debati i ja ću da kažem da su se u egzekutore ugurali takvi ljudi koji imadu, izgleda mnogo interesa da se u toj funkciji nalaze, ne zbog države nego zbog svoga ličnog interesa. Kad biste vi samo u gradu Zagrebu posvetili malo pažnje egzekutorima i da neko od stručnih i savesnih činovnika dode da obavij reviziju, našao bi, kako su se pojedinci u izvesnim privrednim krugovima sporazumeli sa gospodom egzekutorima i tako vrše naplatu za državu, po sporazumu dao je nešto za državu, a nešto za egzekutora i egzekutor ga ne goni i ne dira. Po knjigama se to može videti. To je činjenica i ja imam konkretna data u rukama i ne govorim ništa iz magle, jer je tu skoro jedan lupež poslao 6000 dinara kući, a pokriva se plaštom lažnog patriotizma. (*Ministar finansija dr. Milorad Đorđević: Što ne navedete konkretno i ne imenujete?*). Gospodine Ministre, 207 hiljada činovnika imate koje plaćate, a dovoljno je, da vam ja skrenem pažnju, a

na vama je, da sami brinete i da kontrolu sprovedete, ako savesnih funkcionera imate.

Jeste, gospodo, smatram za potrebno da tako govorim, jer sam video da su sve primedbe, koje smo učinili kod pojedinih poglavlja ovoga budžeta, ostale bez rezultata. Ja sam skrenuo pažnju i na te falsifikate stranih preduzeća pa bih hteo da vidim kakve ste rezultate dobili u tome pravcu i koje ste i kakve ste organe poslali za izvidaj tih zloupotreba? I zato kažem, da takvih primera ima mnogo, naročito sa radom egzekutora, ali vam neću mnogo takvih slučajeva navoditi, nego samo slučaj recimo iz moga sreza. Egzekutori su zaplenili jednom čoveku suvo meso i dok su to suvo meso doneli do opštine već su ga i pojeli. Sem toga iznose se iz kuće i poslednje stvari, unose u opštinsku zgradu i tamo se rade strašne i očajne stvari sa licima, koja po svoje stvari u opštinsku sudnicu dolaze. Čine se zloupotrebe krupnoga stila. Ne smem ni da spomenem izvesne stvari, koje sam čuo i neposredno utvrdio. Ja znam da se mora vršiti naplata poreze, znam da taj posao nije pesma, kad se vrši ali znam i to, da postoje određeni propisi šta se sme, a šta ne sme da pleni i iz kuće iznosi. Ali ovi i ovakvi egzekutori ne poznaju ništa, oni su sami zakon iznad svih zakona i njima je prva stvar i briga da što više nagomilaju egzekutivnih troškova. Jer, njima izgleda da pored nagrada treba da imaju i drugih prihoda, na izvesan način, pa vele da im je ovo najbliži i najbolji način, jer znaju da u tome položaju i svojstvu, dugo ostati neće. Vi ste reducirali mnoge organe finansijske kontrole, a među tim organima ima mnogo i takvih, koji su sposobni za taj posao, pa bi njima trebalo dati mogućnosti da na ovome poslu zarade sebi i porodici hleba, a ne uzimati egzekutore s brda s dola, pa da samo upropašćuju zemljoradnika, seljaka. Ja sam u jednoj svojoj interpelaciji naveo i poresku upravu i čoveka i čitav rad kakav se tamo vodi, i to ne kao pojedini slučaj, nego kao sistem, jer takvih primera ima vrlo mnogo, i prikazao sam slučaj sa tim jednim čovekom, koji je otišao da nabavi potrebno ulje za vršalicu. U tome momentu došli su egzekutori sa drugom mašinom, ovrli žito i najmili druga kola iz sela, a ne dotičnog seljaka, da se žito odnese, i da se samo naprave što veći egzekutivni troškovi. Kada su žito prodali, ovaj seljak dobio je priznanicu, po kojoj su ovršni troškovi izneli 4000 dinara i to je bila naplata tako visoka i velika sa troškovima samo za jedan slučaj. A koliko ima takvih primera?

U tome pogledu imam mnogo detalja, u koja neću da ulazim, ali držim da treba skrenuti pažnju na to, da vaši organi, g. Ministre, dobiju potrebna uputstva i da ne vrše egzekuciju po svojoj volji i svome načinu, nego da je vrše po postojećim propisima. I kad su to sve vaši organi i kad oni tako vrše posao, onda, to sve ide na vaše ime i na vašu odgovornost. Ja cenim, gospodine Ministre, vaše napore i želju da se te stvari poprave što se može i mora popraviti. Treba se zainteresovati i u tome pogledu pa izvideti, koji su to činovnici koji vrše i sastavljaju lažne bilanse po pojedinim preduzećima i ustanovama, kao i to zašto te ustanove nisu oporezovane onako i onoliko, koliko bi one po zakonu morale biti oporezovane? U tome slučaju, vi biste našli — ja to smelo tvrdim — da je naš budžet svake godine bio prikraćen na državnoj porezi sa te strane bar sa jednom milijardom dinara, a kroz 15 go-

dina proteklih možete zamisliti kolika je to cifra. Tu treba da dođu vaši savesni organi da izvidaju, a ne da se uništava i poslednja ćelija naše privredne snage i našeg seljaka, naplatom poreze jer je naš seljak danas u najočajnijim prilikama.

Vi ste videli, kako se rešava i pitanje razduženja seljaka. Seljak treba da plati u roku od 12 godina cifru duga, koja se smatra da je temelj zaduženja, a ne pita se, za unutrašnju vrednost duga, koji je pravio u vremenu, kad je dobio. Krajnje je vreme, da se revidira finansijska politika u tom pravcu. Bar sa te strane treba činiti olakšice onom napaćenom seljaku. Ako je državni fiskus u teškoći i ako treba da se nadu potrebna materijalna sredstva za državu, ja vas uveravam da ta sredstva treba tražiti putem revizije svih razreza kućarine, i kad biste otišli u grad Zagreb, a malo i u Beograd, i kad bi se savesno ispitali ovi razrezi kućarine onda bi se našla materijalna sredstva na neistinitim i netačnim ugovorima, prijavama i razrezima. U tome pogledu ja nisam hteo da pravim pitanje, jer je jedan gospodin bio na krupnom položaju, ali sam imao njegovu vizitkartu iz koje se moglo videti, koliko je taj gospodin naplaćivao kirije, a zna se koliko je upisao kiriju na ugovore. Pa i to nisu pojedinačni slučajevi, već je to sistem, sistem, koji vi treba da poznajete i koji vi u vašoj administraciji treba da popravite, da bi poreski subjekti došli do izražaja, kada su u mogućnosti da plate, a koji na ovaj način otkidaju državi prihode samo zbog vaše nesposobne i u velikom delu korumpirane administracije. (Jedan glas: Opet korupcija!) Ako je do korupcije, ja držim da se nisam ogrešio na toj reči, što sam je ovde spomenuo, jer vi svi znate one teške slučajeve korupcije sa penzijama. Vama je poznat slučaj da se u Ministarstvu finansija u Beogradu mogu fabrikovati penzioneri, koji ne postoje, i da se može desiti, da jedan penzioner koji živi u Zetskoj banovini, tamo prima svoju penziju, a da neko drugi prima istu penziju na njegovo ime u Beogradu ili u Novome Sadu, i to je dokaz, da je ta korupcija imala terena i da je ta organizacija u tome resoru našla povoljan teren. Kada se znadu oni teški slučajevi sa falsifikovanim invalidima, kojima je isplaćivana invalidnina u visini preko deset miliona dinara, ali ne u ruke invalida, koji do tih para treba da dodu, nego u druge, tude ruke. Zna gospodin Ministar i koga se to tiče i ko je to, ali zna i to da taj postupak već par godina teče i da ne može da se dovrši. A kad pitate zašto, ja držim da i on ne može da odgovori na to pitanje. I kada se ovako izvlači poslednja para od onog jadnog našeg seljaka i invalida, kad su i mrtvi legli za ostatak neplaćene poreze 30 dinara, kad se vidi kako ovi organi Ministarstva finansija raspolažu sa tako mučno stečenom parom zemljoradnika i invalida, i kada se vidi, da se sve radi u cilju korupcije, kada se vidi da se ta korupcija ne leči, onda je opravdano očajanje koje vlada u svima redovima našeg naroda. I ako iko drugi, gospodin Ministar finansija ima vitalan interes zbog našeg kreditnog i finansijskog ugleda u inostranstvu da u Kraljevskoj vladi forsira, da se hitno donese zakon protiv korupcije, kojim će se predvideti najteže kazne. I kada se u tome pravcu donese zakon, kada se izreče i izvrši teška kazna nad nekolicinom tih zlikovaca, koji krađu na stotine miliona, onda će doći ne samo umirenje u narodu, nego će se tada popraviti i opšta administracija, a tada će porasti

ugled naše zemlje i naš kredit u inostranstvu. Radi toga treba da se specijalnim zakonom protiv korupcije predvide i konkretni slučajevi, i da se ti konkretni slučajevi generališu u pravcu pojedinih grana administracije. Toliko su ovi našli raznih formi za krađu, pronevere, utaje, nije to samo kod falsifikata sa tim penzijama, sa tim invalidninama, nego i kod fabriciranja lažnih bilansa, kod fabriciranja svih ovih lažnih prijava, i lažnih ugovora o zakupnini. I treba da zahvati ne samo činovnike administracije taj zakon o korupciji, nego treba da zahvati sve interesente i intervenijente, pa bilo i iz ovih klupa, bilo sa kojeg drugog mesta i položaja. Taj zakon u tom pravcu je hitan i mora se doneti radi saniranja naših finansija. A pošto ni g. Ministar finansija ni Kraljevska vlada nisu u tom pravcu ništa do sada učinili da se taj zakon o korupciji što pre donese, koji cela zemlja kao hitan traži, i, iz razloga, koje sam ranije naveo vidi se, da se naša finansijska i poreska politika vode na takvim linijama, koje ubijaju naš privredni razvoj, i iđu za uništavanje našeg malog čoveka, zato moram da izjavim, da ću i protiv ovoga budžeta glasati. (Odobranje i pljeskanje na levici).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč narodni poslanik g. Milutin Pešić.

Милутин Пешић: Госполо народни посланици, и ако високо ценим спрему и напоре г. Министра финансија и Краљевске владе да буде буџет што мањи, и тиме на народ наш падне што мање материјалних терета и издатака, ипак нека ми буде допуштено да и ја као сељак син ове земље, и члан овога парламента, ставим извесне своје примедбе на предлог овога буџета расхода Министарства финансија.

На страни 8 партија 375, предвиђене су награде контрактуалним чиновницима који су у већини страни поданици. Господо, ми свакодневно и овде у овом Дому и ван њега разговарамо и лупамо главу шта ћемо и куд ћемо ка нашим школованим стручњацима, а видите да још увек имамо контрактуалне чиновнике странце, који су у ово доба превише награђени. Ја не знам зашто је и каква је потреба државна да ми још увек трпимо у служби те контрактуалне чиновнике странце. Ако господо хоће да служе ову земљу, нека приме наше поданство, а ако пак не желе да буду поданици ове земље, нека иду из ње. Поред осталог, пало ми је у очи веома велика плата и награда главног директора државног имања Беље и Тополовац по уговору, значи главни директор је контрактуални. Њему је ни више ни мање плата са додацима 270.000 динара за годину. Господо, ја не знам каква је државна нужда била да за директора овога нашег државног имања дође странац. Ја не знам докле ћемо ми да ценимо високу спрему тих странаца са лепим ноачарима и лепо обучене и да мислимо да много више знају, и да су много више спремнији него наши синови ове земље, који су у даном моменту учинили све што су могли за државу, народ и наше уједињење. Кад се зна да ти странци не би свакако били способнији за рад и за директора тога предузећа, могли би да узмемо сина наше земље, који је рођен у овој земљи и који је поданик ове земље.

Специјално у овом случају чуди ме још у толико више, што смо ми имали једнога веома доброг, управо за ово време најбољег, пољопривредног стручњака, који је члан француске Академије

наука, чији су радови награђивани од стране наше Академије наука, који је свакако много способнији од тога господина, који је главни директор на Бељу, и који је признат од свију надлежних фактора и пољопривредних стручњака у свима европским земљама као један од најспособнијих и најспремнијих. Уместо да се њему поверила управа над једном овако великом имовином и нашим државним добром, тај г. др. Велимир Стојковић, и ако може још много добро да послужи земљи, одлази у пензију веома млад. Господин Министар је дао пристанак да може ићи у пензију, а међутим имамо за управника Беље и Тополовац једног страног човека. Имања Беље и Тополовац у дефициту су и својим приходима не покривају расходе, и држава троши новац на обраду и одржавање тих имања. Кад се уз то дода, да тај главни директор има велике повластице у свима пољопривредним намирницама и артиклима, онда можете мислити колику месечну награду добија тај странац. (*Министар финансија др. Милорад Ђорђевић:* Који је то?! Да не постоји још неко друго Беље?!). Државно имање Беље. (*Министар финансија др. Милорад Ђорђевић:* О коме странцу говорите?!). Говорим о контрактуалним чиновницима по уговору. (*Министар финансија др. Милорад Ђорђевић:* Није то странац! — Нема директора по уговору! — То је Србин као и ви! — Како то тако говорите!). Имате вазда контрактуалних чиновника странаца а иако је Србин директор имања Беље много му је 270.000 дин. годишње.

Господо, на страни 8 партија 375, види се, да су предвиђене награде чиновницима одбора за оцену државних набавака. У колико се сећам прошле године Финансијским законом укинули смо награде свима другим чиновницима у свима министарствима, а у овоме Министарству видим, да су остале неке награде за прековремени рад. Ако треба да се образује нека комисија, — да се одреди да ради за време канцеларског рада, јер чиновници имају плату, која им је одређена, да могу пристojно да живе, а не да се поред плате још награђују.

Затим, веома тешко пада на наш народ и на осталу г. г. чиновнике, што се пореским и финансијским чиновницима дају награде за »савесно и успешно« прикупљање порезе. Отуда долази то, да се порез немилосрдно наплаћује и да се нашем народу продаје и последње прасе што има, за прикупљање порезе.

Крајње је, господо, време, да се смањи порез на земљарину. Вама је познато, да је оволика пореза на земљарину одређена онда, кад су цене пољопривредних производа биле далеко веће, и данас кад су цене пале по 5—6 пута ниже него што су биле, poresка стопа за земљарину остала је иста. те правда захтева да се пореза смањи.

Господо, морам да се осврнем на рад Управе државних монопола, јер сам ја из онога среза, где се највише гајно дуван за читавих последњих 40 година. Као што вам је познато, 1924 и 1926 године, дуван се продавао по просечној цени од 56—60 динара један килограм и то крушевачког дувана, а данас се продаје по 1,50 динара килограм. Уз то се одбијају комисијски трошкови, награде чиновницима, који врше откуп дувана, јер чиновници, који су у комисији, која класира тај дуван, поред плате имају још и награду велику за јевтино откупљени дуван од произвођача.

Наш народ добива за дуван у листу по кило-

граму свега један динар. Јутрос сам на пијаци питао, пошто је спанаћ па су ми одговорили да је пет динара кгр. Дакле једно обично зеље, коме не треба никаквог рада, продаје се по пет динара килограм, а један килограм дувана где има најлепшег квалитета и средњег и лошег који произвођача кошта 15 дин. кгр. држава узима по један динар. У исто време држава продаје најлошији дувач по 150 динара кгр. То значи да Монополска управа односно чиновници Монополске управе који се понашају као држава у држави, узимају по 150 кгр. дувана у листу од произвођача за 1 кгр. најлошијег и прерађеног у паклицима. То долази отуда, што међу оним такозваним стручњацима за откуп дувана који процењују има половина који уопште не знају, шта је то дувач, сем тога и зато, што Управа монопола строго наређује проценителјима да не смеју преплатити дувач. Ти процењивачи дувана то су деца, која су прошла кроз брзометне пољопривредне школе а при томе дувач нису ни видели како изгледа, и они сада пред страхом од казне и губитком службе процењују дувач за две три класе ниже него што он вреди. Раније су ту процену вршили један делегат у име произвођача и један претставник државног монопола, а када се они у процени не би сложили онда би процену извршила суперкомисија. Данас тога нема, него дођу три четири лица из пољопривредне школе и као бајачи процењују дувач, али при томе никада и не питају онога нашег простог и неразумног сељака за цену него само прогласе неки дувач петом или шестом класом, а ако сељак протестује онда дође руковођа и процени га још мање. Дакле кадија те тужи, кадија ти суди. Од свега тога има штете држава и народ. Ви знате да се српски сељак када је био у питању његов понос одрекао својих кућа и отишао да свуда растура своје кости за одбрану земље и свог поноса, па ће тај сељак да се одрече и сађења дувана, и то ће се одрећи за увек. Онда ћемо морати да плаћамо монополце који неће имати уопште шта да раде. Тада ћемо морати рекламирати страни дувач као фини дувач и да га из других земаља увозимо. Ето, таква је наша монополска политика.

Морам још да се осврнем и на питање монополских казни којих има више врста. Одреди се једна парцела од десет ари и каже се колико један произвођач на тој парцели има да засади дувана. Ако засади неки струк више, то му се поништи. Повед тога оптужи се за више сађење и кажњава се строгом казном у новцу. А ако је засадио мање, а то је немогуће на 10.000 или 20.000 струкова тачно одредити и избројати, он се опет кажњава. Казна му дакле следује и овако и онако. Најжалоснија је још она врста казне коју су завели садашњи стручњаци, а не они ранији, а то је да се помоћу броја струкова и броја листова рачуна, колико један произвођач од једне парцеле мора да преда килограма дувана. Ако не буде донео толико, онда га оптужују као кријумчара. Маса има пресуда таквих, господо посланици. Када се зна да и климатске прилике и само земљиште имају утицаја на количину производње дувана, онда је немогуће да се тачно прорачуна, колико ће се од извесног броја струкова и листова добити килограма дувана. Сем тога када узмете када је суша да се дувач сасуши, и при калупљењу истроши онда садници морају имати мање дувана него што су му израчунали монополски органи, но они то неће да узимају у обзир и оптужују дотич-

не као кријумчаре, и зато се строго кажњавају. Једна класа најомрзнутијих чиновника код нашег народа, то су финансијски органи. Ја призајем да смо и ми пре шестојануарски посланици доста криви и доста одговорности за то сносимо, јер смо протежирани ове људе и оне сељаке за постављење за финансијске службенике који нису хтели да раде када је у нашој земљи било свега и свачега. Тада су ти и такви појединци који нису били ни за село ни за варош, тражили службе финансијских органа и ми смо такве протежирани да добију државну службу. И ти људи сада реферишу оне јадне произвођаче дувана. Још ако би се оставило њима на савест да само за ону плату служе, ситуација би била још доста добра, али ти хватачи, ти органи који хватају кријумчарење, имају 25% награде од казне за хватање кријумчара дувана. И шта бива? У моме Срезу расинском има данас 400 људи који су оптужени за кријумчарење дувана, а ја тврдим, да је 75% неправедно оптужених, а сво зашто. Финансијском органу неко каже: То и то лице је сакриво дувач и они оду и на 150 до 300 метара далеко од куће тога лица у туђу ливаду или њиву, нађу дувач, и саслушавају овога човека. Човек, разуме се, не признаје. И на једанпут лобије пресуду из Финансијске дирекције којом се кажњава огромном казном. Једно лице је на пример кажњено са 378.000 динара, што значи да тај финансијски орган од те казне треба да добије преко 90.000 динара. Ето видите, господо, ти финансијски органи који су у велиини слабих моралних квалификација, њихова ће савест да поклекне пред изгледом за толику награду и тако оптуживују и некриве и невинне људе. И тај човек кад добије пресуду види у њој, да се каже: Кривицу признаје. Осуђени се зграњава и каже: »Аман, људи, нисам признао«, али шта му то вреди.

Господине Министре, ја апелујем на Ваше добро срце и на добру вољу Краљевске владе да по сваку цену ослободи људе од ових казни или да се бар изврши ревизија поступка, да се поново извиде ове кривце, јер маса произвођача дувана су кажњени ни криви ни дужни. Та се казна свакодневно форсира за наплату и када се тако ради можете замислити, како ће тих 400 породица бити пријатељи ове земље и свих нас.

Дакле ценећи ваш досадашњи рад и напоре као и напоре Краљевске владе на опште добро нашега села, ја изјављујем да ћу гласати за буџет Министарства финансија, ма да стегнута срца гласам и за буџет Монополске управе. (Одобравање).

Председник др. Коста Кумануди: Реč има народни посланик г. Алојзиј Павлић.

Алојзиј Павлић: Наš лепи поздрав, који употребљавају наше војсководе: Помоzi Бог, junaci: — Бог ти pomoga! — вази и за нашег г. др. Dordevića, Ministra finansija. i on je vojskovođa veliki vojskovođa naših finansija. Tako je i u predratnoj maloj Srbiji Laza Paču shvatio položaj Srbije i nije rešio samo finansijska pitanja, već i politička i privredna i time osposobio malenu Srbiju da je vodila Balkanski rat, da je vodila Svetski rat i da je pobedila i ujedinila sve Slovene. (Pljeskanje). Tako je Ministar finansija reorganizator, on je privrednik, on treba da bude praktičan čovek, on je genijalan čovek kakav je u Francuskoj bio Poenkare treba da zna u svojoj genijalnosti gde će da napadne, kad će da napadne pa će da maskira napad i naposljetku da pobedi. Osobito treba, da Ministar finansija reformi-

ra naš poreski sistem i da sve po prihodima oporezuje. Treba da donese jedan nov zakon o računovodstvu. Nije nam potreban, kako kaže naš uvaženi i punopoštovani drug — koji je puno patio pod Austrijom — dr. Metikoš, zakon o korupciji. Treba da se unese u svako Ministarstvo novi duh, duh odgovornosti, duh ljubavi prema državi i Kralju. Zakoni su tu. Šta nam pomaže najbolji zakon protiv korupcije, ako nemamo savesnog činovništva da taj zakon izvršuju, ako se zakoni zloupotrebljavaju. Sv. Pavao kaže: Slovo ubija, duh je sve. Po rečima sv. Pavla želim g. Ministru finansija i svima vama u ovome svetom domu, da održim danas propoved o finansijama. Ne mogu se po ovom zakonu o računovodstvu, koga imamo danas na snazi, da vode privredna preduzeća na isti način, kako se vodi i vrši nabavka za jedno sresko načelstvo. Sresko načelstvo ima prihoda ili izdataka 10.000 dinara, a koliko Belje, gde je Čukarica, gde su druga preduzeća državna, gde su državne željeznice? I ja mislim kad bi mi imali jedan moderan zakon o računovodstvu, ne bi trebao onaj inženjerski dvoboj između ministara g. Stanića i g. Radivojevića.

Zato apeliram da Kraljevska vlada nastoji da se najpre donese nov zakon o državnom računovodstvu. Iako nisam stručnjak, po mome mišljenju to je potrebno. Ja tu ne apeliram samo na g. Ministra finansija, nego i na njegovog pomoćnika, g. Stanoja Nedeljkovića, koga poznajem kao skauta; ja njima činim jednu sugestiju, i ako je ona objektivna i opravdana i iz punog srca i ljubavi prema državi i Kralju, da je prime i usvoje.

Zato molim da se u budućoj budžetskoj debati prime naše sugestije i da ne bude ni jedna ostala a da se o njoj ne vodi računa. G. Ministar finansija i njegov pomoćnik ne poznaju prilike u našim prečanskim krajevima, i zato treba da zapitaju naše stručnjake, kao što su Ministar g. Mohorič i drugi naši stručnjaci kod donošenja novih poreskih zakona da ne dode do politike da mogu da se jave nekakvi anacionalni i antidržavni pokreti, kako to neki kažu. Ja bih ovde sada učinio jednu sugestiju našoj Skupštini i Kraljevskoj vladi, da bi trebali da nastanu na tome da se stvori mogućnost da mi svi zajedno i poslanici i senatori i Kraljevska vlada dodemo u jedan »društveni klub«, gde bi se kao prijatelji i kolege svake nedelje po jedno veče sastajali ovako potpuno trezveni, kao trezvenjaci i vegeterijanci bez banketa da se izgovorimo i da iznesemo i ono što se ne može izneti u Skupštini, da se, kao što rekoh o svemu tome razgovaramo i tako da pružimo mogućnost za olakšanje položaja našega naroda i olakšamo u tome pravcu rad savesnih ministara i njihovih pomoćnika.

Gospodo narodni poslanici, danas je nedelja, dan veselja. Jedna slovenska pesma kaže: »Danes je nedelja dan veselja, mladi smo, kai nam more kdo«. — Danas je nedelja dan Gospodnii, i nama je svima potrebno veselje i radost. Veselje gospodo narodni poslanici oćarava. Ja znam kad dodem u moj srez, gde radnici zlo pate kao u Trbovlju i kad se samo malo nasmejem, onda počnu svi da se smeju. Danas je nedelja i kako mi rešavamo najteže pitanje, potrebno je da svima našim građanima i drugovima pružimo veselje i poverenje u našu državnu vlast. Ja kritikujem i napadam ministre, koji su skriveni marksisti i na pola komunisti: koji rade na štetu naše zemlje i našega naroda: koji su krivi da kod nas ne dolazi do izmirenja. Onda sam ogorčen kao Mojsije sa

Gore Sinaja kad je došao i razbio zlatno tele. A kada treba hvaliti, hvalim. Kritika treba da bude objektivna. Zato je potrebno da sva gospoda poslanici kažu svima i svakome u našem narodu da će doći bolja vremena, da treba da ima poverenje u mudrost i genijalnost našega Kralja, da treba da ima poverenje u našega Ministra finansija, ali on treba i nas iz opozicije da sluša i da ne misli da je u svojoj politici, iako je potpuno stručnjak, sasvim nepogrešljiv. Ja sam gospodo iskren i zato bih imao nešto da kažem. Ja sam govorio kod svih Ministarstava i svuda sam držao svoju liniju.

Tražimo vladu narodnoga sporazuma. Naš Nikola Uzunović neka bude jugoslovenski Dumerg i neka za Uskrs dode nova vlada u kojoj neće biti oni koji su naši neprijatelji. Naša narodna poslovice kaže: »Bože me sačuvaj prijatelja a od neprijatelja ću se sam čuvati.« Ja kao mladi poslanik, iznosim nešto, što je za vas interesantno: Ja sam čovek koji idem svuda, išao bi čak i u pakao da vidim šta rade tamo da voli i da se borim protiv njih. Desilo se da sam došao slučajno u Ljubljano, baš za ono vreme kad se govorilo da se osniva nova vlada, to je bilo polovinom januara. Došao sam tada jednome prijatelju koji je bio u jednom preduzeću, koje preduzeće pored Trepče i Borskog rudnika ima najveći kapital u našoj zemlji, to je T.P.D. Ovaj prijatelj pokazao mi je listu nove vlade na čelu sa g. dr. Stankovićem, Ministrom saobraćaja dr. Svetislavom Popovićem, Ministrom prosvete dr. Kramerom, a za Ministra finansija bilo je napisano dr. »Zuckermann«. Ja iznosim ovo da g. Ministar zna, ko je njegov prijatelj. I zato treba i Kraljevska vlada da zna, ko je uz Kraljevsku vladu i g. Uzunovića, a oni koji ne valjaju da ih izbacim napolje, pa makar to bili i članovi vladine većine, pa makar to bio i sekretar nacionalne stranke.

Diplomati su navikli lagati, a mi mladi ne lažemo, zato treba da skrenemo pažnju g. Ministru finansija koji energično suzbija korupciju u svome resoru i progoni krijumčare, da kazni sve one činovnike koji ne vrše savesno svoje dužnosti, i molim da postavi za starešine poreskih uprava samo juriste ili one koji su svršili trgovačku akademiju i da postavi za načelnike u svome Ministarstvu ne samo pravnike, već i one koji su svršili komercionalnu školu i da takve šalje u preduzeća koja će revidirati rad i bilanse tih velikih preduzeća. Kod nameštenja neka g. Ministar finansija vodi računa, koga prima u nameštenje, da se ne bi desilo kao što se desilo, da je bio primljen u Ministarstvo finansija čovek koji se kandidovao na komunističkoj listi — a to može da se utvrdi iz statistike godine 1920 za Ustavotvornu skupštinu. Onaj koji je bio jedanput kandidat komunističke stranke, koji je bio jedanput komunist ili marksista, ne može da bude načelnik u Ministarstvu finansija; ko je bio jedanput otrovan komunističkim idejama nikada neće da ih napusti, i zato tražim da se vodi računa o tome.

Treba ne samo da g. Ministar finansija radi savesno, nego tako treba da rade i njegovi činovnici. Molio bih osobito g. Ministra finansija da se jedanput reši pitanje starih penzionera »Monopolskih uprava« te da im se jedanput da toliko da mogu pristojno živeti u svojim starim godinama.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, molim vas da završite svoj govor.

Alojzij Pavlič: (nastavlja) Osobito pažnju skrećem g. Ministru na pitanje državnih preduzeća i na

to da se jedanput donese nov zakon o državnom računovodstvu. Ja znam tačno ako bi svi činovnici savesno vršili svoju dužnost po svima državnim preduzećima, kad bi svi bili jaki karakteri, kad bi pazili svi da se uštedi gde se god može uštediti, onda bi nesumnjivo svaki dinar pet puta obrnuli. Ja mogu da kažem: Ja sam saobraćajac i moj otac bio je saobraćajac, i znam kako se kod državnih železnica radi, kako se malo pazi na vagone te lokomotive, znam kako se mnogo rastura materijal i kako niko ne vrši savesno svoju dužnost. Kad bi svaki činovnik u državnim preduzećima čuvao materijal te novac a i uradio sa svoje strane sve što do njega stoji da se otkloni nepravilan rad, ja Vas uveravam gospodine Ministre da bi se dala uštediti čitava jedna milijarda. I ako bi vi gospodine Ministre, dozvolili, svakako s pristankom Kraljevske vlade da se ustanove novine »Mlada garda malog čoveka« koja bi imala zadatak da suzbija korupciju, da suzbija sve što je trulo u ovoj državi i što ne valja, pa da o tome izveštava vladu i oporezuje one, koji nisu oporezovani onda bi dobili na godinu dana preko 2 milijarde dinara. Jednu od savesnog rada državnih činovnika a drugu milijardu od toga, što bi bili pravilno oporezovani oni koji danas nisu oporezovani onoliko koliko to treba.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodine poslanice, ponova vas opominjem da završite svoj govor.

Aloziji Pavlič (nastavlja): Hoću ovde da napomenem da crkva, pa bila to pravoslavna ili katolička, treba da vaspitava naše pučanstvo da plaća porez državi. To treba da rade i nastavnici, te da i kod nas kao i kod Engleza uvede »conscience money« (novac savesti), da svaki plati ono što je dužan platiti, pa makar na to i ne bio oporezovan. To treba da učini crkva, da vaspita narod u tome pravcu, to treba da učini naše sveštenstvo. Sva dobra dela i sva rdava dela dolaze od majke, a tako isto dolaze i od sveštenika. Sveštenik je pozvan da vaspitava narod u ljubavi prema državi i u ljubavi prema Kralju. Sveštenstvo je pozvano da uči narod u crkvi da treba da plaća porez a dužnost je Kraljevske vlade da podupire crkvu pa da se zajednički i složno radi. To sam imao da kažem, tako mi Bog pomogao i sreća ju načka.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima narodni poslanik g. dr. Dragan Kraljević.

Dr. Dragan Kraljević: Gospodo, ja ću da nastavim sa Engleskom tamo, gde je g. Pavlič prestao. Još pre 50 godina izmišljene su u Engleskoj makaze kojima je narod strigao ovce da ne bi trpele kad im se skida vuna. A kod nas se još i danas striže vuna, a ne vodi se računa dali ovca što trpi. Pošto je politika jedna umetnost, jedna ars — a pogotovu Ministarstvo finansija je jedna velika umetnost — ja znam da je g. Ministru finansija vrlo teško da ove godine bude i Ministar finansija i Ministar budžeta. Zapravo, u velikim državama to su dva resora. Ministarstvo finansija ima da se brine da nade pokriće, a Ministar budžeta da nade načina i što lakši raspored svih državnih potreba koje se od njega traže. Uostalom, izgleda da se i kod nas pojavljuje potreba da se Ministarstvo finansija rastavi na Ministarstvo budžeta i na Ministarstvo finansija kao takvo.

Reč finansije dolazi od saksonske reči fine, što znači davanje. Interesantna je stvar gospodine Ministre da se više ne pita telefonski i pismeno, koliko je

poreze ubrano, nego koliko ima ovršnih troškova i na račun toga se putuje. Ja držim, gospodo, da bi trebalo da se snize ti ovršni troškovi pa bi ta gospoda mogla putovati sa polovinom sume. Ja se slažem sa g. Pavličem da se na taj način ne treba da ubira porez. Gospodo, ako se dogodi takav slučaj da se čoveku dolazi po tri-četiri puta i da mu se svaki put zaračunavaju ovršni troškovi, onda je naravno što on izbegava i ono što bi trebao platiti. Dogadalo se i to da je seljak imao pšenicu pa je nudi, ali oni ne uzimaju pšenicu već devojačko ruho. Ja neću da kažem da je to krivnja g. Ministra finansija, ali organi bi se morali uputiti da ne postupaju sa narodom grubo. Kad je Tardije došao za Ministra finansija, za njega se govorilo: Il n'a pas l'âme dur, nema grubu dušu, jer je on rekao: ja bih hteo da se sa narodom postupa blago. Naš narod je ponosan kad može da plati porez, jer je naš narod pošten i čestit. Kao što je nekada bilo u Francuskoj i kao što i sada piše na ovdašnjem poslanstvu: Egalité, Fratarnité, Liberté, držim da i na našem Ministarstvu finansija treba da piše: poštenje istina i pravda. Ako se budemo ta tri principa držali i svake godine budemo imali na umu, g. Ministar finansija lakše će doći do pokrića rashoda i na drugi način.

Ima još stvari o kojima g. Ministar finansija ne može da vodi evidenciju. Narodu se daju bonovi da posle tri četiri meseca dolazi urgencija, zašto se ti bonovi ne plaćaju. Ja mislim da g. Ministar treba da ima tu stvar na umu, da ima tačnu evidenciju i da se bez njegovog znanja ne izdaju. Dogada se da seljak dobije bon, dolazi poreznik i uzima za naplatu poreze. Seljak se češe, nije mu pravo, ali kaže: hvala Bogu platio sam porez. A kad dođe do isplate onda se seljaku zaračunava kamata od dana kada se bon isplaćuje a ne kad je uzet. Ja mislim, gospodo, da to nije po zakonu. Dogada se da pojedini bonovi uđu u kasu pa viši činovnik kaže nižem činovniku, zaračunajte mu kamate. Ja mislim da tako ne ide da viši činovnik upućuje nižega da čini zloupotrebe. S obzirom na kratkoću vremena koja je data u pretresu specijalne budžetske debate ograničujem se samo na ove sledeće predloge:

1 — Predlažem da Ministarstvo finansija podeli u dva resora i to resor finansije i resor budžeta.

2 — Da se bezuvjetno naša administracija ujednostavi ili uprosti, obzirom na današnju tešku situaciju i krizu.

3 — Da se Zakon o državnom računovodstvu izmeni kako ne bi baš po tome zakonu izbijale razne zloupotrebe.

4 — Da se specijalno dozvoli opštinama kao takvim da mogu protivno zakonu ili izuzetno po zakonu o državnom računovodstvu pristupati na licitacije koje se tiču nabavljanja kamena za ceste i puteve, te da u tome opštine imaju prvenstvo.

5 — Da se bonovi izdati po drugim ministarstvima kojima se bonovima kupuje hrana za erar, registruju kod Ministra finansija, tako da isti imaju tačnu evidenciju, u kojoj visini su bonovi izdati da tako može odgovoriti angažmanima drugih resora.

Sa obzirom na kratkoću vremena izjavljujem da ću glasati za ovaj budžet jer je budžet potreban našoj državnoj administraciji (Odobrovanje i pljeskanje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Ignjat Tolić. (Nije prisutan). Ima reč g. Đuro Marjan (Nije prisutan). Pošto g. Đuro Marjan nije prisutan, ima reč g. Anton Cerer.

Anton Cerer: Gospodje narodni poslanci, ni zavidanja vreden položaj našega gospoda finančnega Ministra, ki bije že skoro pet mesecev težak boj za principe uravnovešenja državnega budžeta za 1934/35. Z izredno žilavostjo pa tudi z veliko spretnostjo je vkljub vsemu odporu finančnega odbora proti donošenju zakona o neposrednih davkih, taksah in trošarinah branil svoje stališče in posrečilo se mu je prepričati člane finančnega odbora, da narod mora doprinesiti žrtve da uravnovesimo preračun in tako postavimo čvrste temelje državnemu gospodarstvu. Imel sem priliko opazovati veliko finančno strokovno zmožnost gospoda finančnega ministra, njegovo poštenost in doslednost in nezlomljivo voljo in energijo v službi državnih interesov. Narodna skupština pa je tudi imela dovolj razumevanja, da je dala vse kar se je od nje zahtevalo, da se uredijo državne finance. Težka bremena so naložena narodu in bojim se, da jih bode le težko zmogel. Zato bode dolžnost gospoda finančnega ministra kakor celokupne Kraljevske vlade, da narodni privredi treba pomagati; da je davkoplačevalca treba vpsoliti, da bode zamogel težka bremena. Ne spuščam se v specijalne in konkretne predloge in sugestije, saj teh je podanih že itak preveč, povdarjam pa, da bi bila največja pogrška, ako bi se gospod finančni minister vsedel sedaj na lavorike svoje pobeде, ter z vso rigoroznostjo in vso brezobzirnostjo iztirjal davke. To bi bila le »Pirova značga«, ki se bode pod težo razmer sama spremenila v katastrofalen poraz in gospodarsko propast naroda. Že pri izterjavanju davkov bode potrebno polno uvidevnosti in razumevanja ter upoštevanja težkih priilik v katerih se narod, ki bode plačeval, nahaja.

Upoštevati bode treba kedaj davkoplačevalec lažje plača, in ne izvajati z vso trdoto zakonske predpise. Od elastične uvidevnosti davčnih uradnikov bode v veliki meri odvisen efekt plačila davkov in pa gospodarski razvoj naroda. Zato se mora izvajati proti vsem jednako, dvigniti se mora davčna morala, da zakon ne velja samo za finančno šibke, temveč da se izvaja tudi napram tistim ki so bili dosedaj favorizirani in pardonirani. V današnjih kritičnih časih se mnogo razpravlja o tem, kako postajajo proračuni mereelni vsled tega, ker so dohodki po tem navadno nižji, kot jih predvidevajo proračuni. Vsako podjetje in tudi država se trudijo, da dobijo za kritje primankljaja v dohodkih nove vire in jih skušajo dobiti povsod tam, kjer je še kaj vzeti. Pri nas se je v tem pogledu mnogo grešilo radi tega ker se je fiskalo nove vire tam, kjer so vrelci takorekoč že vsahnili, dočim se je kapitalistične družbe zaščitilo na vse mogoče načine, kakor n. pr. s posebnimi členi finančnega zakona, kateri so maksimalni doklade autonomnih korporacij v korist velikim podjetjem, kapitalistom, dočim je naš mali obrtnik, trgovec, kmet in delavec moral nositi vso višino avtonomnih dajatev. Taki členi v finančnem zakonu so se med ljudstvom smatrali vedno kot velika krivica in so vsvarjali stalno domnevo, da je igral pri celih stvari veliko vlogo denar v obliki podkupovanja. Po mojem mnenju bi bilo nujno potrebno, da se s to prakso enkrat za vselej konča, in da se davke predpisuje pravično v istem razmerju za vse sloje.

Dolžnost mi je opozoriti finančnega ministra na vire, kateri še niso vsahnili in kateri bi pravično obdavčitev v istem premoženjskem razmerju kakor ostali sloji lahko brez škode za podjetje prenašali, posebno klo je znano, da so ta podjetja sniževala mezde delavstvu ter na ta način ustvarjala še večjo socijalno bedo,

dočim so se cene produktom njihovih podjetij na umeten način zviševale. Jasno je, da so take brezvestne kapitalistične družbe na ta način dosegle dvojen dobiček, enega z višanjem cen, drugega pa z sniževanjem delavskih mezd. Znano je nadalje, da se pri takih podjetjih nastavlja juriste, ki nimajo druge dolžnosti kot to, da vodijo dvojno knjigovodstvo, eno za družbo, drugo pa za davčno upravo ter tako z iskazovanjem lažnih bilanc oškodujejo državo, kakor tudi avtonomne korporacije za ogromne milijonske svote, katere gredo po tem v žepe posameznih kapitalistov, dočim državi ta denar za kritje izdatkov za izboljšanje socijalnih razmer težko primanjkuje. Pri vsem tem pa je treba upoštevati še dejstvo, da so te družbe večinoma podjetja z inozemskim kapitalom, ter gredo dobički izven naše države in dvigajo blagostanje tujih državljanov. V vsaki državi bi se taka podjetja poddržavila ter bi ostal čisti dobiček notorično visoko rentabilnih podjetij državi, ter bi imela država iz tega kolosalne vire za svoje dohotke. Če na že vsled ozirov na inozemstvo, poddržavljenje, takih podjetij ni mogoče, je pa naša dolžnost, da zahtevamo za taka inozemska velepodjetja iste dolžnosti v pogledu davkoplačevanja, kakor jih mora nositi naš obrtnik, trgovec, delavec in kmet, ki od svojih dohodkov ne more ničesar prikriti in je tudi najsolidnejši davkoplačevalec. Znan je primer družbe The Central European Mines, Limited — Mežica, katere družba je prevzela mežiške rudnike ob času znane nacionalizacije podjetij v Sloveniji. Ta rudnik je bil za časa Avstrije v rokah tako zvane Blaiberger Bergwerks Union, ki je plačevala od istega rudnika leta 1917, ko se še davčna podloga v Avstriji ni bogve kaj ispremenila napram predvojnih obdavčitvi 153.462 kron davkov. Leta 1918 pa 230.000 kron davkov, dočim je znašala obdavčitev leta 1926 267.677 dinarjev pri produkciji 96.000 krintalov svinca. Če bi se torej davki predpisavali v pravičnem sorazmerju z obdavčitvijo v bivši Avstriji, potem bi morala znašati obdavčitev tega podjetja po kurzu dinarja povprečno 4 milijona dinarjev (pridobnine). Že leta 1925 se je vrednost produkcije po strokovnjaku ocenila na 90 do 100 milijonov dinarjev, danes pa obratuje ta rudnik v takem obsegu, kakor še nikoli, tako da se mora rudo izvažati v inozemske topilnice, ker mežiške topilnice nimajo tako velike kapacitete da bi pretopile vso izkopano rudo. Splošno je znano, da se bavi goraj imenovana družba v mežiški dolini s tako zvanim »Raubbau« ter mora imeti danes produkcija najmanj vrednost do 150 milijonov dinarjev. Če se od vsega tega odbije vse delavske, uradniške plače, uporaba materiala, upravne stroške, ki bodo danes znašali približno 60 do 70 milijonov dinarjev, ostane dobiček približno 80 mil. dinarjev, kateri znesek bi prišel pri odločitvi tega podjetja danes faktično v upoštevanje. Znano je tudi, da je podjetje že leta 1925 ali 1926 prikriilo približno 30 milijonov dinarjev čistega dobička, ter se je izvršila na podlagi tozadevne ovadbe revizija po finančnem strokovnjaku, ki je ugotovil resničnost dejstev ovadbe. Človek bi mislil, da se je proti temu podjetju, ki je državo na infamen način oškodovalo, kazensko postopalo, saj je vendar preiskava točno dooznala prevaro, žalibog javnost o izidu in o končnem efektu preiskave ni ničesar izvedela. Zaradi tega bi bilo potrebno, da nam naš finančni minister o izidu te preiskave, ki se je vršila za časa finančnega direktorja dr. Šavnika poroča, ter tudi pove, kakšna kazen je doletela omenjeno družbo. Če je to

inozemsko podjetje, mislim da mora v najmanjem roku imeti iste dolžnosti in iste pravice napram državi kakor tuzeinska podjetja.

Gospoda finančnega ministra naprošam, da se za to zadevo pobriga, ter najde pri tem podjetju pravilno in pravično odmerjene davčne dohodke, saj vemo da je tudi on v velikih skrbih, odkod bi dobil denar za kritje sedanjega proračuna in da obenem poroča o preiskavi ki se je vršila v znanu defraudaciji pri The Central European Mines, Limited, Mežica.

Ko že govorim o takem inozeimskem podjetju, mi je dolžnost opozoriti še na to, da vzbujata mnogo nevolje in če več upravičene kritike angleško podjetje Borski rudnik, (ali Trepče) o katerem vlada splošno mnenje, da ta rudnik ne plača nobenih davkov da ima celo brezplačen prevoz svojih produktov do državne granice, ter da se gerira kot nekaka država v državi. Če je na tem mnenju, katero splošno med našim narodom vlada, kaj je resnice, je treba napraviti v tem pogledu nujno remedium.

Že svoječasno je bilo finančnemu ministrstvu glede Možiškega rudnika poslano od finančne direkcije v Ljubljani netočno poročilo in predlog, vendar finančni minister ni ničesar proti tej kapitalistički družbi ukrenil. Na mesto, da bi se izvršila ogromnemu čistemu dobičku primerna davčna osnova, je ministarstvo financ lanjsko leto izdalo rešenje, da se ta družba radi dokazane pasivne bilance oprošča kar za tri leta vseh avtonomnih doklad. Dovoljujem si vprašati gospoda finančnega ministra, ako kaj razmišlja o tem, kakšne občutke mora imeti reven obrtnik in kmet, kateremu se za državne potrebe prodaja zadnja krava iz hleva, proti kateremu se vodi najstrožja in in i brezobzirnejša eksekucija, ko vidi, da se kapitalistične družbe, ki ropajo bogastvo naše jugoslovenske zemlje in iskoriščajo že skoro iznemogle žuljave roke našega delavca ter pošiljajo težke milijone čistega dobička preko naše granice, medtem ko naše gospodarstvo propada. V tem slučaju ne drži izgovor na »višje državne interese«, vsled katerih da moramo imeti obzir do tujega kapitala. V oni državi, kjer je doma ta kapital, je davčna morala tako na višini, da le s posmehom gledajo na našo davčno administracijo. Za ogromne milijone je bila oškodovana naša država pri tej davčni defraudaciji v 15 letih in smelo trdim, da je to nečuvna afera, mimo katere ne moremo in ne smemo iti. Zato vsa jugoslovenska javnost upravičeno zahteva, da gospod finančni minister nujno odredi posebno komisijo, ki naj to afero preišče. Podobnih defraudacij je še mnogo in gospod minister financ ima dovolj zakonite možnosti da prisili te družbe, da plačajo državi zakonite davščine, kakor jih morajo plačevati vsi državljani. Gospod finančni minister, tu velja latinski izrek: »Hic Rhodus hic salta«.

Te besede naslavljam na gospoda finančnega ministra v najboljši nameri, da ga na ta iznešena dejstva opozorim, ker narod bode rad nosil bremena, ko bode videl, da zakon velja za vse jednako. Gospod finančni minister je mnogokrat povdarjal v finančnem odboru, da je potrebno uvesti davčno moralo. Vendar narod zahteva, da morala ne sme biti specijaliteta za reveže, temveč tudi za milijonarje. Ako bode gospod minister financ v tem pravcu brezobzirno izvajal zakon, mu bode narod hvaležan, in lahko mi bo zagovarjati se pred njim, ako bom glasoval za proračun ministarstva financ. (Ploskanje).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima narodni poslanik g. Dragutin Perko.

Dragutin Perko: Gospodo narodni poslanici, počinjam svoj govor sa onim bolnim pojavama kod uterivanja poreza u našoj zemlji, o kojima su pale već tolike reči. Gospodo, evo vam ovde obavjest Poreske uprave u Varaždinu koji glasi:

Prepis.

„PORESKA UPRAVA VARAŽDIN

Broj: 28.326/1933

OBAVIJEST

Gospodin Kierišić Nikola, Mlička ulica 30 — Varaždin.

Ovime se obavještavate, da su dne 7 XI izloženi prvooj, a dne 9 XI drugooj dražbi, te prodani slijedeći predmeti: dva bicikla, koju su popisani kod vas dne 28 VII.

Ukupno polučena kupovina za sve gore navedene predmete iznosi dinara 85.— slovima osamdeset i pet dinara.

Isti iznos zaračunat je u vašu korist na ime otplate dužnog poreza i to: u ime neposrednog poreza — dinara, u ime bankskog prireza — dinara, u ime kamata prireza — dinara 45, u ime ovršnog troška dinara 40.

O čemu se znanja radi obavješćujete.

U Varaždinu, dne 11 novembra 1933 godine.

Šef uprave,
Stošić, v. r.

(M. P.)

Gospodo moja, ova dva bicikla su prodali i to jedan koji nije njegov, jer pošto je šloser dobio je bicikl na popravku. To je sistem koji je strašan. G. Ministar bi imao malo dobro da razmisli da li je ovim putem dobio i jedan dinar. Da li je poreski obveznik odužen? Nije ni jednom parom. Je li poreski obaveznik ošećen? Jeste i to smrtno jer su mu dva bicikla, od kojih jedan nije njegov već je tuđ, i za naknadu bicikla biće tužen i da li će to moći platiti kad nije bio u stanju da plati porez 85 dinara. Nije to krivica g. Stošića, koji je upravnik poreske uprave, niti je kriv egzekutor, nego je to sistem koji je uveden kod nas, ali taj sistem ne valja ni za poreznike ni za državu, nego je jedino dobar za one činovničiće koji ga moraju provoditi i sebi zaračunavaju ovršne troškove. Ja bih molio da se potom pitanju zainteresuje malo više g. Ministar finansija i da ukinе ovakav način koji očevidno ne dovodi do koristi, nego samo do štete. Ja sam, gospodo, jednom prilikom napomenuo već sa ovoga mesta da je jedan stari šnajder kažnjen sa godinu dana zatvora, jer je neke stare gaće pokušao da prošvercuje i g. Ministar finansija mora da plati za njega i za njegovu izdržavanje 10 do 12 hiljada dinara što leži u zatvoru. Neka se da amnestija za ovakve sitne krivice, pa će se prištedeti novac.

Gospodo, mi imamo u Varaždinu i široj okolici još jednu drugu nezgodnu stvar. Naši seljaci oko Drave u stalnoj su pogibiji, jer je tamo takva voda, da dobiju gušu na vratu i zato se tamo uvela takozvana jodizirana so. Ovi su ljudi toliko siromašni su ranije uzimali so od stoke i tu su so sada ukinuli i pošto je određeno od Zdravstvenog doma, sada dobijaju jodiziranu so, koju plaćaju po 4 dinara od kilograma.

Gospodo moja, ako je to potrebno sa gledišta narodnog zdravlja kao što i jeste, onda neka se od strane države nađe puta i načina da se ta jodizirana

so daje narodu badava, a ne da se plaća po 4 dinara, što narod u stvari ne može da plati.

Gospodo, još jedna bolna stvar u našim predelima, to su dvovlasnici, najveći patnici ove zemlje. Naš čovek, recimo, ima ovde svoju kuću, ovde je Mura, a na drugoj strani je njegova šuma, njegovo polje i njegov vinograd. Ovi su ljudi izloženi takvim šikanama da se to ne da opisati. Ako ti ljudi hoće da idu na svoje polje ili u svoju šumu, onda moraju prvo da idu opštinskom beležniku, odatle opštinskom načelniku da dobiju pismenu dozvolu, pa zatim finansijskim vlastima, zatim komesaru na 34 kolime-tra dalje, i kad sve to svrši, mora da ide sreskom poglavarstvu, pa onda stražaru i kad je sve gotovo ovaj ga stražar zaustavlja i traži mu veterinarske pasoše i uverenja da li mu je stoka zdrava ili ne, i ako toga nema on ga maršira natrag odakle je došao. Kao što vidite, ti ljudi moraju da produ. kroz sedam raznih instancija, pa da ipak do svoga polja i svoje šume ne dođu. Ti ljudi su mučenici i patnici. Ako su na svojoj njivi nešto i dobili, oni to ne mogu svojim kućama voziti i prenositi. Kad naš čovek vozi vino svojoj kući, naplaćuje mu se uvozna carina od 5—7 dinara po jednom litru. Ja sam vam poslednji put pričao kako su dva vojnika pobegla preko u Madarsku i kako su im se smejali. I kad izračunate finansijski efekat od ovoga, onda izlazi da cela ova procedura mnogo više košta, nego što se može da dobije i naplati od nekolicine ljudi koji idu preko na svoja polja. Ja s toga molim gospodina Ministra da ovim ljudima stvori olakšice i da naredi da im se u tome pogledu ide na ruku.

Gospodo moja, prekjuche sam čitao da je ovde primljen u Finansijskom odboru jedan amandman, po kome se povećavaju penzije onim oficirima, koji su penzionisani godine 1923. Dobro, nemam ništa protiv toga, jer ti ljudi teško žive, pa neka im se penzija i poveća. Ali kako žive oni koji su penzionisani godine 1921? Eto, ja već sada imam za 800 dinara manju penziju, nego onaj koji je penzionisan 1923 godine. Pa kada se njima povisuje penzija, zašto ne nama penzionerima iz godine 1921 i zašto moram baš ja da trpim. Ako je to pravda, ja je onda ne razumem. Ta pravda liči na onu priču iz Crne Gore: Kome je Bog dao, da mu i ja dam, a kome je Bog oduzeo, da mu i ja uzmem. Tako je i kod ovoga slučaja sa amandmanima za povećanje penzija oficirskih. Ima gospodo, takvih penzionera, koji su najviše doprineli početkom stvaranja ove države, a ima i taj slučaj da jedan moj narednik, neki Capar, koji mi je držao moje konje i uvek bio pijan, sada ima 10 dinara veću penziju nego ja, koji sam bio komandant celoga Medumurja. Čitao sam sada u novinama jednu stvar što se tiče zbliženja Italije sa Madarskom i Austrijom i ova će se stvar u najskorijem vremenu u velikoj meri odraziti baš na našem ekonomskom polju.

Gospodo moja, ja mislim da radi toga mi idemo u susret još crnijim danima u pogledu našeg izvoza u Italiju koji je naš potrošač, pa će se odraziti to u našem narodu, kad italijanski trgovci neće više da dolaze na naše sajmove da kupuju rogatu stoku, da kupuju konje i svinje, jer kad se pojave Italijani, odmah cena skoči. Drugo je što se neće više pojaviti Italija kao kupac naše pšenice i kukuruza, jer što sam naglasio dostatno našeg izvoza ide u Italiju. A sada će Italija, kao što sam čuo, sklopiti ugovor sa Madarskom radi liferovanja drva, i tako će kod nas

cena drvetu još više pasti. Ja ne znam, gospodo, kako ćemo ubirati porez kod nas, kad nam italijanska pijaca skrene ili se potpuno oduzme. To je tako važno i želim da gospodin Ministar finansija sa g. Ministrom inostranih poslova sve poduzme i trgovačkim i diplomatskim putem, da nam se ne desi opasnost da se ugušimo u svojoj vlastitoj robi. Gospodo moja, g. dr. Milan Metikoš rekao nam je kako su stranci našli našu zemlju za objekat i bogaćenje, ja nemam ništa drugo da kažem, do da je to istina. Mi smo Robinzonovo ostrvo za sve svetske brodolomnike već 15 godina i što dulje traje to više dolaze. Ja mislim da mi treba da zatvorimo vrata, kod nas, jer ćemo mi time teže da živimo i dišemo.

Još jednu stvar da kažem, ja sam se osobito interesirao za one željezničke ugovore, koji su bili predmet rasprave u ovom našem Domu. Glede gazdinstva u Ministarstvu saobraćaja u vezi sa Ministarstvom finansija, a po predmetu isplaćivanja milionskih računa, još prije nego što je ugovor po zakonu stupio na snagu ja ću pokupiti podatke i izneti pred Narodom skupštinu. Osim toga g. Ministar saobraćaja je za 25 miliona dinara sagradio željezničku stanicu u Požarevcu, a željeznička pruga Varaždin—Koprivnica već 30 godina čeka na izgradnju. Zatim je g. Ministar saobraćaja za 18 miliona dinara kupio Bristol. Ja ću saznati sve po toj stvari i izneti pred ovaj Dom. Onda će se videti, u kakvom odnosu stoji Ministar finansija sa Ministrom saobraćaja i da se ova stvar raščisti. Jer se konstatiralo da je g. Ministar finansija premekano postupio u pogledu isplaćivanja, prema g. Lazi Radivojeviću.

Ja, gospodo, tako dugo dok se ova stvar ne proveri i dok se ovaj način sistema uterivanja poreza ne popravi, za ovaj budžet ne mogu glasati. (Odobranje i pljeskanje na levice).

Потпретседник др. Авдо Хасанбеговић: Има реч г. Миливоје Исаковић.

Миливоје Исаковић: Поред све своје готовости да разумем разлоге виших државних интереса, као и да разумем потребу да се овима морају жртвовати извесни интереси мање вредности, не могу да схватим упорност, којом се брани данашња висина земљарине, јер, по мом скромном мишљењу, данашња висина земљорачне далеко, много далеко, премаша моћ плаћања оземљорадника, пошто су данашње цене његових производа неколико пута ниже, него што су биле онда, када је ова висина земљарине озакоњена. Од тога доба цене земљорадничких производа су 4 и више пута ниже и нема тога земљорадника, који, према овим ценама, може да издржи овакву земљарину. Најбољи доказ за ово видимо баш у томе, што земљорадник никада теже није плаћао порезу него данас, не зато, што неће, јер је наш земљорадник најсрећнији, кад свакоме може да да оно што му припала, а својој држави, коју он воли више свега, понајпре, и у првом реду, већ због тога, што у истини нема, и што задужења пореска заиста далеко и далеко премашају моћ плаћања, коју он може да поднесе и да издржи. Узалуд су сва задужења, узалуд су све цифре; узалуд све егзекутивне мере и сва драстичност егзекутора и егзекутивних наплата, кад он због данашњих ниских цена својих производа стварно није у стању да плати онолико колико је задужен. Све ове мере по којима се хоће наплата да изврши дају супротан резултат ономе што се очекује: Стварају равнодушност код земљорадника, пореског обвезника, а за-

тим гуињање и револт, који никако не иду у прилог сазирању наших прилика; консолидација тако нужна и тако потребна, све је даље, а то доноси суву штету, која баш директно погађа те више државне интересе, који нам морају бити најпречи. Мене нарочито жалости факт да би ми, земљораднички крајеви, пре него други требало да будемо правилно схваћени, јер је данашњи г. Министар финансија из нашег земљорадничког краја, и несумњиво, да су му познате тешке прилике, у којима се данас земљорадник налази. Тешки ме изјава, да ће се земљарина смањити, да је њена данашња висина привремена, па молим да се ово обећање не заборави, и да се смањење изврши што пре.

Извршена класификација земљишта у моме крају, у моме срезу, преставаља ремек дело од неправичности. Ово најбоље потврђује факат, да је у моме срезу 14.000 хектара у првом и другом реду. Тај факат сваког доброг познаваоца прилика мога краја, запрепашћује, а моје јадне сељаке — земљораднике — упропашћује. Безброј је примера да је њива до њиве, опсолутно једнога квалитета, једна у првој или другој класи, а друга до ње у четвртој, петој или шестој класи. У сваком селу мога среза има безброј оваквих драстичних примера, који и запрепашћују и упропашћују. Започети, а не довршени радови, на обезбеђењу од поплава у моме срезу, од извесних села догле напредних, направили су у материјалном погледу праве бескућнике. Штитар, Белотић, Слеччевић, Севарице, Узвеће, Глушци, Табановић, Причиновић, Дреновац, Липолист, Дуваниште, Прњавор, Рибари, постали су левкови у које се сручује сва вода, а која одатле никауда даље не може. Некада плодне њиве и градине у овим местима, данас су баруштине, мочваре, језера, од којих нико никакве асне нема. Међутим, њиве и градине ових места класифициране су у највише класе, и ако данас не дају ни најмањи приход. То су села, која су некада хранила друге, а данас то су села, у којима половина сељака нема хлеба. Па кад је тако, онда је, такође очигледно потребно, кад им се на други начин не може да помогне, право је, правично је и поштено је, да се што пре изврши поновна класификација, како би ова земљишта била бар ослобођена терета, којима су неправично оптерећени и задужени.

Јасни законски прописи налажу, да се земљишта, која су под ударом горњег доприноса, морају ослободити пореза на земљиште. Ово још није учињено. Због овога трпе толчке хиљаде, и свакодневно догађају се немиле сцене између пореских органа и пореских обвезника. Ја категорички тражим, да се овај посао једном изврши, да се закон поштује.

Поступак око ослобођења због елементарних непогода, тако је компликован, да у моме срезу ова ослобођења нису завршена ни за штете из 1930 године. Ово заиста претставља једну срамоту катастарско-пореске администрације. Захтевам да се сви ови послови што пре окончају и да се у будуће поступак око овога упрости. Данашњи поступак сувише је компликован и неприступачан нашем, у том погледу, недовољно обавештеном сељаку, нарочито обзиром на индолентност административних органа, па обзиром, да због овога највише трпи наш сељак, који је најмање крив, тражим да се понова узму у решавање и они слу-

чајеви елементарних штета, који су због незнања прописи о роковима, изгубили право на ослобођење.

Ћудљива Дрина свакодневно носи њиве од по неколико хектара и од живих људи за дан или за ноћ направи праве сиромашке. Што је најгоре, нико се не сећа да сопственике овога однегога земљишта ослободи терета. Ја тврдим да у катастарским књигама постоје њиве којих нигде нема. На ове грешни сопственици плаћају и подносе све терете. Оваквих случајева пуно је у општини Бадовиначкој, Салашкој, Прњаворској, Црнобарској, Глоговачкој и другима. Тражим да се ово најхитније испита, да се најхитније изврше исправке и према резултату што хитније изврши ослобођење терета и намета.

Катастарско-пореска администрација у моме крају је испод сваке критике. Кад се и рабошима радило, било је тачније, брже и боље. Хиљаде жалби, молби, одјава, чека на решење, али овога ни од куд ни од корова. Због овога настао је правни хаос у односима између приватних и власти. То се даље ни по коју цену не сме толерирати и мора се што пре лећи на посао и све ово довести у ред, јер ће, ако се ово и овако даље продужи, довести до врло немилых последица.

Непојмљиво је ово што се свакодневно догађа у моме крају а на име: Полицијско-ветеринарске власти у случајевима сточне заразе забрањују издавање сточних пасоша, а порески органи ту исту стоку у то исто време, продају егзекутивним путем за порезу. Или нешто слично: Забрањују се издавања пропратница за дрва из сопствене шуме, ако није плаћена пореза и ко без пропратнице отера кола дрва, да набави новац баш за порезу, он се кажњава. Има ли овде доследности? Има ли увиђавности?

Цене земљорадничких производа срозале су се тако ниско да је опстанак земљорадника доведен у питање. Међутим, цене најнужнијих његових потреба: соли, гаса (петролеума) жижица (машина) и дувана тако су високе и не одговарају данашњим приликама, да се ја питам: је ли могуће да надлежни ово не виде? Молим их да разумеју да и наш земљорадник има право на живот и на ове потребе, те да се што пре спусте цене ових монополских артикала. Кад буде нижа цена, народ ће ове артикле много више трошити, држава ће на томе накардити оно што је на нижој цени изгубила.

Велики је број монополских и трошаринских казни и кривница. У моме крају ове су казне највише због ракије и дувана. Од казни се не живи. Ма како оне умесне биле и на закону засноване, оне претстављају према броју и висини, велики терет и велику невољу. Оне су и дошле као последица невоље, немања, а никако због тога што је ономе који је кажњен, било до тога да учини нешто противу закона. Ове су кривнице створене да би се дошло до хлеба, најосновније потребе живог бића, па кад је тако, и право би и лепо било да се ове казне предају забраву и да се кажњенима опрости. (Одобравање).

Potprirednik dr. Avdo Hasanbegović: Има рећ г. Anton Klinc.

Anton Klinc: Gospodo narodni poslanici, smatram za svoju dužnost da skrenem pažnju Kraljevske vladi i gospodinu Ministru finansija na teško stanje našeg zemljoradnika, koji se nalazi danas u

najvećoj bedi usled opštih ekonomskih i finansijskih prilika, koje su nastale bez i najmanje njegove krivice.

S obzirom na način oporezivanja, opterećivanja nametima i naplaćivanja i uterivanja poreze, čast mi je skrenuti pažnju gospodinu Ministru finansija na sledeća fakta: U srezovima Novo Mesto i Metlika, Banovine dravske, poreski obveznici, sitni trgovci i sitne zanatlije, a naročito seljaci, žale se zbog toga, što su mnogima od njih nametnuti i suviše veliki porezi, tako da ih ovako jedno opterećivanje dovodi u očajanje. Većina seljaka, čiji su zemljoradnički proizvodi uništeni od poplave, grada, suše ili od koje druge nezgode, usled postojeće krize, oskudnih novčanih sredstava, nikako ne mogu izaći na kraj, te nisu u mogućnosti da ispunjavaju svoje poreske obaveze i isplaćuju dugove. Ima ih mnogo koji su čak primorani da žive od potpora kako bi mogli državati sebe i porodicu.

Tako i seljacima i seljačkim zanatlijama prave poreske vlasti velike teškoće oko naplaćivanja poreza putem egzekucije, oduzimanjem pokućstva, seljačkog pribora za obrađivanje zemlje ili stoke. Ovaj način naplaćivanja poreze putem egzekucije nešto je užasno već samim tim, što on ne donosi ni toliko prihoda da bi se njima mogli pokriti troškovi egzekucije, a kamoli da se iz njih bar delimično podmiri državno potraživanje. Ovakom prodajom oduzete robe na licitaciji ne postigne se ni deset po sto prave vrednosti.

Šta znači za jednog siromašnog sopstvenika oduzimanje jedne ili druge stvari, koja je u kući potrebna, može se lako zamisliti. Naši srezovi bili su uvek na glasu kao srezovi urednih platiša za sve državne dažbine, ali danas više nisu u stanju da odgovaraju svojim poreskim obavezama. Teško je onom koji nema novaca, a isto tako teško je i za onoga koji ima svoj novac uložen u kakvoj banci ili štedionici, a koji ili uopšte ne može iz zavoda natrag povući svoj novac ili ga ne može povući u potrebnoj meri da bi mogao podmiriti dugujuću porezu.

Naš narod je sa zadovoljstvom i velikom radošću pozdravio Ujedinjenje. On je oduševljen za jednu jaku Jugoslaviju i voli svoju zemlju, ali on i očajava pošto se opterećuje preko svoje platežne moći.

S obzirom na sve napred izloženo smatram da je došao momenat kada je kod naplaćivanja poreze potrebno postupiti sa taktičnom obazrivošću da se ne bi upropašćavala imovina poreskih obveznika i brutalnim postupcima uništavalo ono, što je sopstvenik u toku više decenija teško uštedio i privredio. Molim gospodina Ministra da izda sledeća potrebna uputstva:

1 — Da se od onih poreskih obveznika, koji nemaju platežne sposobnosti, porezi ne naplaćuju putem egzekucije;

2 — da se poreska vlast prvo uveri o platežnoj sposobnosti poreskog obveznika preko opštinske vlasti pod ličnom odgovornošću predsednika opštine ili ma kako; i

3 — da se novčanim zavodima da mogućnost da isplaćuju uloge bar u umerenim iznosima.

Na kraju izjavljujem da ću glasati za budžet Ministarstva finansija. (Pljeskanje).

Потпредседник др. Авдо Хасанбеговић: Има реч г. Аранђел Савић.

Аранђел Савић: Господо народни посланици, кад је реч о Министарству финансија; а после оп-

ште критике, пале од стране опозиције, ја сматрам за своју дужност да изјавим, да поздрављам пут којим Краљевска влада иде у спровођењу финансијске политике ове змље. То чиним из разлога, што сматрам да је то најбољи пут, да је то једини пут и да је то најправичнији пут од свих путева којима се ишло у прошлости у томе погледу у нашој земљи. Ради уравнотежења буџета наше земље и ради стабилизовања финансијских прилика, стављања државних финансија на здраву основу, Краљевска влада употребила је једино могуће сретство, а то је завођење штедње, и то завођење штедње од онога одозго, до онога ко има преко максимума за живот, да би се дало ономе који нема ни минимум за егзистенцију. То је, господо, једна социјална правда и зато налазим да је пут којим иде Краљевска влада правилан. Поред те мере она је предузела и другу која такође задовољава правду и правичност, а то је: Опорезивање социјално јачих да би се поштедели социјално слабији.

Када се поред ових мера предузетих у сређивању наших финансијских прилика додају и узму у обзир још и друге мере раније предузете од стране Краљевске владе, као што је Уредба о заштити земљорадника, као што је Уредба о максимирању камата и као што је Уредба о јавним радовима, онда је јасно за свакога да Краљевска влада у спровођењу свога социјалног и економско-финансијског програма иде једним здравим путем, путем консолидацији прилика у нашој земљи.

Нама је дужност да Краљевску владу у томе помогнемо уколико то до нас стоји, а ту ћемо дужност извршити ако Краљевској влади скренемо пажњу у најбољој намери на све оне појаве које постоје у нашој администрацији и другим гранама нашега живота, и ако покажемо прстом на погрешке које се појављују у народу, а које Краљевска влада нико би хтела, не би могла да види. Самим тим, господо, ми смо нашу дужност према Краљевској влади испунили.

У тој намери хоћу да се дотакнем једнога питања које је овде покренуто, а то је дуванско питање. Ја хоћу то питање да поставим на ону основу на којој оно стварно постоји. Споменуто је већ да у нашој земљи има крајева који у главном живе од гајења дувана и да им је то главно сретство за живот. У последње време монополска управа снизила је цене дувану, просечно по 5 динара од килограма. Ја сам уверен да је то монополска управа учинила у најбољој намери, гледајући на државне интересе. Монополска управа има у својим магацинима велике количине непрерађеног дувана које су јој довољне за неколико година тако да јој нови контингенти дувана нису потребни. У намери да спречи производњу дувана она је снизила цене али тиме није спречила производњу јер наш произвођач и даље производи, сматрајући стало да ће се прилике ипак побољшати. У исто време кад је снижена цена непрерађеном дувану, повећана је цена прерађеног дувана, и то оних најпростијих врста дувана, које се произвођачу плаћају по 5 динара килограм, а држава као прерађен продаје по 150 динара килограм. Несразмерне цене. Склон сам да верујем да ово повећање цена није извршено у рђавој, него у доброј намери, у намери да се повећају државни приходи. Али, господо, Монополска управа је и у једном и у другом случају сасвим добронамерна, али ипак ја налазим да ту има извесне

штете. Откупна цена не прерађеног дувана произвођача не задовољава јер му се не плаћа ни половина од онога што њега производња стаје. А продајом прерађеног дувана доводи се у питање пушач, потрошач тога дувана на селу и ситан занатлија у вароши, доводи се у немогућност, да купи овај дуван од државе. Јер ако један пушач попуши 20 грама дувана дневно, онда му је потребно 7 килограма дувана за годину дана, а та количина дувана претставља вредност од 1050 динара, или ако у кући има два пушача то онда већ претставља вредност од 2100 динара. Ја не знам колико има наших кућа на селу, које би могле у овим тешким приликама да одвоје поред свих других расхода и 1000 до 2000 динара за дуван годишње. Следствено да се морају одрећи пушења тога дувана, а ако то не могу, онда прибегавају другим сретствима.

Налазећи се у таквом положају и произвођач и потрошач они су се очас споразумели, једноставно су избегли монополску управу и њено посредништво и почели сами да врше непосредно купопродају. Произвођач нуди по 35—40 динара килограм, а потрошач купује и бива задовољан и један и други, јер произвођач тим зарађује 30 динара по килограму а потрошач уштеди 770 динара годишње.

Јесте, али таква куповина и таква продаја које су се развиле, морамо то признати и то подвући, у великој мери, забрањене су по закону, јер се то зове криумчарење. Финансијски органи, који су позвани да штите државне интересе и да прогоне криумчаре, дали су се у борбу са криумчарима. По 20—30 наоружаних људи улазе у села и претресају сваку кућу. Сама та појава не даје лепу слику. Али мора се признати да се тим претресима најчешће код некога 5,10 и више килограма дувана, обично се налази код произвођача, који је то задржао за своју потребу, или код потрошача који немају сретства да купе дуван од државе. Сад настају реферати и казне, по две до сто хиљада динара или два до шест месеци затвора. Најчешће се све свршава затвором. Појмљиво је да један сиромашан човек кад буде уклоњен од свога посла 2—6 месеци, какво је стање код њега али је факт да се тим ствара једно социјално зло и једна социјална беда.

Ја знам један случај из једног среза, који ћу овде отворено навести и који не иде у прилог овоме што је Управа монопола урадила. Има у једном месту један продавац, које је купио два килограма прерађеног дувана од државе. Продавац је полако и на крају године му је остало ипак 5—6 непродатих паклића, и ако се у селу зна да има око 200 пушача којима је потребно 1000 килограма дувана за годину. Ето господо, из тога можете да видите, колика штета за државу произилази отуда што је Монополска управа подигла цену прерађеноме дувану, а спустила цену непрерађеном дувану. Посматрајући ово питање, дошао сам до закључка да оно што ради Монополска управа никако не иде у корист државе јер, уколико је спуштена цена непрерађеном дувану и уколико се буде подигла цена прерађеном дувану, који не може да купи сиромашан потрошач, утолико ће кријумчарења бити више, а уколико кријумчарење буде више, утолико је држави потребно да има више органа за спречавање кријумчарења и утолико ће бити већи издатци за њу. С друге стране уколико ће бити више ухваћено кријумчара, утолико ће апсане бити пуније, и уколико су оне пуније, социјална беда ће бити

све већа, а то је једна грдна штета и по државу и по народ. Ја бих молио да се ово питање посматра онако како је постављено и како оно дефакто постоји.

Далеко од помисли, господо народни посланици, да бих ја штитио кријумчарење, а верујући да су досадашње казне изречене на основу закона о монополској управи тако велике, да од њих неможе држава имати велике користи, јер се оне не могу наплатити, а уз то оне доприносе још велику штету народу, јер кад народ буде лежао у апси и затвору, мораће да буде отргнут од својих редовних послова, а тиме запада у социјалну беду што не иде у рачун држави. Ја бих молио Краљевску владу и господина Министра финансија да се све до сад изречене казне за кријумчарење замене другим казнама, које би се могле извршити на тај начин, што би кријумчари имали да плате најфини дуван у износу у коме држава данас тај дуван продаје. У томе би се случају много помогао онај сиромашан народ. Имајући веру у Краљевску владу и Министра финансија да ће ове моје напомене бити прихваћене, ја изјављујем да ћу гласати за овај буџет. (Пљескање).

Потпретседник др. Авдо Хасанбеговић: Има реч народни посланик г. Антон Хајдињак. (Није овде). Пошто г. Хајдињак није овде, има реч народни посланик г. Алија Селмановић.

Алија Селмановић: Господо народни посланици, дозволите ми да и ја проговорим неколико речи о буџету Министарства финансија. Ми видимо овде господина Министра финансија, који је рекао да је неодговоран за рад Монополске управе. Ако Монополска управа треба да полаже рачуне за свој рад у Народној скупштини, онда она треба да је овде, а ако не треба да полаже рачуне, онда можемо да је бришемо.

Ја ћу господо, мало да говорим о самој конструкцији предлога буџета Министарства финансија, а нарочито о буџету Управе државних монопола као и о њеној државној политици. 1926 године кад су почели таласи неповерења и када се је свака држава почела ограђивати кинеским зидом, кад је свака држава почела да удара цринске баријере, кад је свки почео да се потпуно затвара, да забрањује и увоз и извоз и тиме убија националну валуту, ја сам у томе моменту промишљао, ко би се могао примити ресурса овога Министарства финансија, да би могао да изведе ову нашу земљу из њених мука и тегиба.

Међутим, откад смо дошли у овај дом ми видимо да то није тако страшно као што смо раније замисљали, јер ми нисмо могли приметити ни једнога нашег министра да је прешао нашу границу авионом или којим другим превозним средством да потражи у иностранству начина, како би могли тамо продати своје производе или их заменити за фабрикате које немамо у земљи, те их морамо увести са стране. Како је овде већ наглашено и код овог буџета је урађено онако, као што је и раније рађено: и он се разликује од прошлогодишњег буџета тиме, што су узете маказе па и овде извршено једно кресање. Кад се са тим сврши, онда се узме буџет прихода из прошле године па се гледа, ко је још мало јачи, па се на њега наметну терети и тако се постигне буџетска равнотежа. Скресавалући овако буџет из године у годину, ми смо га већ скресали за 3 милијарде, што претставља готово једну четвр-

тину мање него ли што је раније износио. Ако би се тако и продужило, овај би буџет свакако имао једног дана и да нестане.

Господо, овде је Краљевска влада изјавила да ће оборити царинске баријере према свима оним земљама, које би то учиниле са своје стране према нашој земљи, како би једанпут дошли у нормално стање. Господо, овде је било предговорника који су говорили о неким страним фирмама које се код нас налазе. Речено је да оне много код нас зарађују. Ја не знам колико је то тачно, али видим да ми набављамо са стране и такве производе које можемо добити у земљи. Ја мислим да је то за нас једна велика срамота. И са уклањањем тога требало би прво отпочети у раду на том нашем национализму, са којим се ми овде толико размешмо. Господо, видимо у овоме буџету Министарства финансија да се предвиђају извесне суме за израду буџета и завршних рачуна. Ја знам да то раде они исти чиновници којима је то редован посао па не могу да схватим, зашто им се за то дају и посебне награде. С тим треба једанпут престати и то из два разлога. Први би разлог био у томе што ти чиновници, као што већ рекох, добију награду за свој редован посао, у који долази и овај рад, а друго и због тога, шт због тих награда завлада међу чиновницима нека суревњивост и завист, јер сви не могу доћи до тих награда. Видимо да се овде предвиђају и неке велике суме за набавку цигар-папира у 11,030.000 динара за коју суму треба да га купи Управа монопола. Ја бих сав тај папир могао да купим за 2 милиона динара, па нека га после прода Управа монопола. Исто тако видимо да се и на пренос тога папира предвиђа сума од 200.000 динара. Ја не знам како је наш Финансијски одбор могао то примити.

Сад прелазим, господо, на главну тачку мога говора, на питање садње дувана у моме срезу.

То је за мене једно витално питање. Ја не знам кад је први пут бачено семе дувана у моме срезу, али изгледа да је то било још онда кад је дуван пренесен из Америке овамо. (Смех). И то је све тако ишло до 1928 године. Те године Управа монопола забрањила је садњу дувана и, на моју итервенцију код Министарства финансија, мој срез добије да може да посади пола милиона струкова. После тога опет је забрањена садња и кад сам ја ишао у Управу монопола да видим зашто је то учињено, речено ми је да су то била два разлога. Прво, што не може да се прода дуван на страним пијацима, а друго што се врши велики шверц дувана. Што се тиче продаје, како се радило у Управи монопола, чућете увек једно исто, као кад се нешто изговори за грамофонску плочу па се после пусти грамофон да вам то исто понови: у свако доба једно те исто.

Овде се говорило да је једна суседна држава успела да прода једну већу количину дувана, иако наша Управа монопола не само није успела да прода наш дуван него смо га још и куповали. Што се пак тиче шверца, мој срез прошле године није садио дуван, а пријава за кријумчарење има 821. Речено је овде да је мој срез кад му је одобрено да сади дуван са пола милиона струкова да је продао свега 72 кгр. Међутим овде је био пре неколико дана у нашем клубу онај чиновник из Бајине Баште који је био одређен да прими и премери тај дуван и он је изјавио да је предата сва количина

која је требала бити предана а да су само 4 кгр. недостајала. Па зашто се онда овако говори противу мога среза да врши кријумчарење? Ја знам и разлог томе. Тај разлог је у томе што трговци из суседна два среза, из Бајине Баште и Љубовије, желе да поправе свој трговински биланс па се свим силама труде да у свој срез привуку и три општине мога среза. Они држе, ако се не одобри садња дувана у моме срезу да ће онда моји гласачи радо пристати да приђу у њихов срез.

Још једна ствар, господо, 1932 год., кад је одобрено ово пола милиона струкова за мој срез, онда су се пријавили људи за сађење. Четири сељака пријавили су се мало доцније, и они су засадили дуван па су после дошли финансијски органи сав им тај дуван почупали и оптужили их те су ови кажњени са 17.000 динара, иако сам ја јавно телефоном Управи монопола да се ово заустави, јер су се ови људи пријавили.

Мој изборни срез столешима је чезнуо за тим да Дрина не буде граница. Иако би се погледала статистика, ја вас уверавам, да је мој срез највише дао жртава за ово Уједињење, па сада Управа монопола и поред свега тога хоће да постави Дрину као границу. Ја морам рећи да за државу постоје велике потребе и да јој је буџет потребан, па ћу зато и гласати, али молим да се предузму све мере да се једанпут изведе реорганизација у Управи монопола, како би се тамо једанпут завела политика у погледу садње дувана, од које ће наш народ имати користи. (Одобравање и плескање).

Потпретседник др. Авдо Хасанбеговић: Има реч г. Јефтимије Поповић.

Јефтимије Поповић: Господо народни посланици, узимајући реч у данашњој буџетској дискусији буџета Министарства финансија, није ми намера да подвргавам критици финансијску политику данашњег Министра финансија, јер сматрам да његов досадашњи рад на томе пољу заслужује пуно наше признање. Он је у данашњим тешким економским приликама које даве цео свет, прво успео да сачува стабилност наше националне валуте, која је један од најважнијих услова за нормалан привредни живот; друго створио је пуно поверење у способност наше финансијско-економске моћи да можемо и без туђе помоћи живети из наших сопствених средстава, а вама је познато, господо, да је раније постојало уверење код нас да без спољних средстава не би могао наш привредни живот да функционише нормално, што је била једна велика заблуда; треће, сачувао је у потпуности државни кредит, јер је држава, иако са великим напомира, уредно одговарала свима својим обавезама, а од колике је важности ово по нас и наш државни кредит, ја мислим да је свакоме добро познато и да је излишно да то објашњавам.

Најзад што је завео једну разумну штедњу, што није била одлика ранијих министара финансија, а од колике је важности ова штедња у данашњим тешким економским приликама, довољно је да нагласим да се у целом свету спас од ове кризе очекује само једино од штедње и рада. До којих ће се граница у овом погледу ићи, зависиће у многоме од дужине трајања ове кризе, али свакако постоје извесни симптоми који говоре да се иде на боље и да можемо очекивати нормалније прилике.

Рекох да ми није намера да критикујем рад Министра финансија, већ да му скренем пажњу на из-

весне ствари које имају штетне последице, како по народне тако и по државне интересе, те да би се предузеле потребне мере да се то поправи.

Господо, свима је вама врло добро познато да је гајење дувана у Јужној Србији једна од најважнијих грана пољопривреде од које живи велики број наших грађана. По самом свом поднебљу Јужна Србија даје најбоље дуване са којима се наша Монополска управа може да појави на светској пијаци. С обзиром на ово наша је Монополска управа првих година по ослобођењу и уједињењу фаворизирала производњу дувана, тако да су садници из године у годину обраду дувана усавршили до крајњих граница и да се ми комотно можемо да поносимо тим напретком. Када смо успели да будемо опасни такмаци и грчког и бугарског и турског дувана на светским пијацама, наша Монополска управа почела је да води једну скроз погрешну политику тиме што је несразмерно смањила откупне цене дувану. Почео се одузимати дуван од произвођача за багателну суму, чиме се је створило велико незадовољство, јер произвођачи нису могли да покрију ни своје режиске трошкове, а о каквој заради није могло да буде ни речи. Ви се сећате, господо, да је овде у овом Дому због тога било протеста и претпрошле буџетске дискусије, али све узалуд, јер се је продужило и даље истим путем, тако да су садници дувана постали очајни. Врхунац тога очајања, господо, достигнут је приликом овогодишњег откупа, када се је огромном броју садница плаћало кило по 0.50 дин. и по 1 дин. Нешто страшно, кад се узме у обзир колико треба уложити труда за садњу, за бербу, за калуљене и низање и најзад паковање. Код тога света наступила је једна апатија да се они од кога ничему добром више немају да надају и да им више ништа не остаје него да дефинитивно напусте садњу дувана, а што ће бити од огромне штете и по државу и по њих саме.

Као последица овако мизерних откупних цена дувану наступило је, господо, још једно друго зло, а то је шверцовање и криумчарење дувана у великој мери, које наноси огромне штете и нашој држави и самим нашим грађанима који се ухвате и строго кажњавају, а које неће моћи да се искорени док се откупне цене дувану не повећају на правичну основу.

Овај поступак меродавни увек су правдали да је дувану на светској пијаци пала откупна цена и да с тога наш монопол не може да плаћа веће цене, али кад ми знамо да је наша унутрашња потрошња дувана око 10 милиона килограма и да монополска управа у виду цигарета и дувана тај исти дуван који купује од произвођача за 50 пара, продаје по 150 и 200 динара килограм, онда је појмљиво да нико не може да сматра као оправдан овај разлог, а кад се зна да је монополска управа неке цигаре баш у току прошле године када је овако јефтино плаћан дуван произвођачима, покупила, онда је то било чисто изазивање произвођача. Скрећући пажњу на ово питање господину Министру финансија, ја се наддам, да ће он овом питању посветити нарочито пажњу и да ће учинити све да се ово стање око гајења и откупа дувана поправи на корист и произвођача и државе.

Ја сматрам за дужност да изнесем још неке неправилне радње пореских органа у моме срезу поречком, Вардарске бановине, које сам у току прошлогодишње буџетске дискусије изнео, а које на-

жалост ни до данас нису нестале, а на име: пореска управа сваке године приликом откупа дувана од стране монополске управе доставља списак свих пореских обвезника — произвођача дувана, дуванској станици у Прилепу, с налогом да им се приликом исплате откупљеног дувана обустави дугована сума пореза: Ово је правилна радња и противу овога не би нико ништа имао, али догађа се доцније и ово. И дуванска станица задржи порезу, а порески органи исту ту суму егзекутивним путем наплате од пореског обвезника, не обазирјући се на то што се тиме за једну годину два пут наплаћује пореза, те се тако овом сиромашном свету наноси велика штета, само због тога, што порески органи не врше своју дужност како треба. Ја се наддам да ће господин Министар издати најстрожије наређење да се овакве ствари у будуће не дешавају.

Многи грађани из мога среза, да би избегли плаћање опомене од 10 динара, за порезу, још у првој половини прошле године сами су се обратили пореској управи и тражили да им се каже колико дугују порезу за целу годину да плате, и колико је свакоме речено да дугује, сваки је то положио. Међутим шта се доцније догађа? Одмах друге половине августа месеца сваки је од њих добио опомену, ко да дугује 5 динара, ко 2 динара, ко динар итд. То је исто било и приликом обиласка поресника по срезу и прикупљања пореза, и сви они који су мислили да су порезу исплатили и да према томе неће више за опомену да плаћају, добили су опомене и морали су да плате још по 10 динара. Шта ово значи, господо? Ништа друго до злонамерно оштећење њих сиромашних пореских обвезника који немају ни хлеба да једу, а за које 10 динара претстављају велике паре. Ово је за највећу осуду и сматрам да ће господин Министар финансија издати потребно наређење да се са оваквим поступцима престане и да се према одговорним пореским органима предузму строге законске мере. Гласају за буџет.

Потпредседник Карло Ковачевић: Има реч народни посланик г. Јован Митровић.

Јован Митровић: Господо народни посланици, пред нама је предлог буџета Министарства финансија за наредну буџетску 1934/35 годину. Допустите ми, господо народни посланици, да, пошто сам говорио при претресу буџета у начелу, истакнем са овога места извесне ствари које се неће односити на предлог буџета који ми сада расправљамо.

Заступајући у овоме дому крај, који је увек био на мртвој стражи у одбрани националних интереса, а наполе заступајући Срез рачански, из чије је средине само једна општина — од њих 14 колико их свега има — општина Бајино-баштанска, у прошлим ратовима за ослобођење и уједињење нашег народа дала преко 400 живота својих најбољих синова, желим да истакнем са овога места да је народ, кога имам част овде заступати, најлепше прихватио југословенску идеологију и свим срцем приступио новим моментима националног и политичког живота.

Највећа је жеља нашег народа да се тековине, створене у прошлим ратовима, за које су положили своје животе стотине хиљада наших најбољих синова на разним бојиштима Балканског Полуострва, сачува. Сачувати границе наше велике Краљевине, које су границе омеђене костима њених најбољих синова, то је главни циљ нашег народа. То тре-

ба да знају и сви наши непријатељи и да рачунају, ако се ма ко од њих дрзне да дира у међе ове нападене земље — да ће проћи исто онако као што су прошли наши непријатељи у недавној прошлости, јер ће наићи на једнодушни отпор свију нас — као оних из северних тако и оних из јужних крајева наше отаџбине.

Поред ове жеље наш народ жели и хоће, да наша отаџбина буде сређена и уређена у своме унутарњем животу, тако, да у њој сваки грађанин буде задовољан.

Истина прилике које данас владају у читавоме свету, па сасвим природно и код нас, учиниле су да смо далеко од онога што ми сви желимо и од онога што би требало да буде. На нама је, Народном претставништву и Краљевској влади, да у овоме правцу радимо и да нашим настојањима учинимо да се дође до онога што сви добри и исправни грађани желе — а то је добро и благостање нашега народа.

Господо народни посланици, крај кога заступам у овоме Дому налази се у горњем току десне стране реке Дрине, и пружа се од Вишеграда — односно од Вишеградског среза дуж Дрине до Љубовије. Овај крај насељен је веома добрим, мирним и вредним народом, који је, с обзиром на земљиште где је настањен, сиромашног стања. Рђава брдска-планинска-земља не даје овоме народу довољно производа неопходно потребних за његову исхрану, већ исте огромна већина мора куповати. Немање добрих путева ни железничке пруге, који би овај крај везивали са најближим плодним крајевима на северу, веома отежава исхрану становништва.

По ослобођењу и уједињењу нашега народа, а с обзиром да су Босна и Србија вековима биле раздвојене, становништво и са једне и са друге стране реке Дрине очекивало је да ће се приступити изради железничке пруге уз Дрину, тј. продужење већ постојеће пруге Шабац—Ковиљача, која би везивала Мачву и Срем, богате житом, са брдским крајевима средњег и горњег Подриња оскудним у храни, а богатим у стоци и сточним производима, као и са једне и са друге стране непрегледним шумама и рудницима, што све лежи и пропада неискоришћено због немања саобраћајних сретстава (Пљескање).

Док код нас огромни комплекси тврдога дрвета остају неискоришћени, и велика количина истога труне и пропада како у државним тако и у општинским и приватним шумама, дотле Мачва и Срем и сувише оскудевају са истим. С друге стране, док Мачва и Срем имају жита на продају, па га дају и по сувише ниским ценама, дотле наш сељак — само због тога што жито мора да вози по стотину и више километара на воловским колима, исто плаћа преко 100% скупље него што је цена на пијаци. (Гласови: Тако јел!).

Пруга Шабац—Ковиљача, коју је још пре рата израдио окружни одбор округа Подринског, није израђена да веже само те две вароши, већ напротив намера окружног одбора била је, да ту пругу постепено продужи уз Дрину до Љубовије и Бажине Баште, јер су још онда потпуно схватили важност везивања брдских и планинских крајева средњег Подриња са Мачвом.

Ову намеру окружни одбор Округа подринског није могао привести у дело, јер су избили ратови

од 1912 године, а затим рат од 1914 године, из кога смо 1918 године изашли као победоци и успели да ослободимо и ујединимо сву нашу браћу у једну велику и моћну заједничку државу.

После ослобођења наш народ је с правом очекивао, да се започета пруга продужи уз Дрину до Вишеграда; ово тим пре што Дрина није више граница и што би израдом ове пруге обе покрајине, Босна и Србија, које су вековима биле раздвојене, добиле једну заједничку везу, која би омогућила становништву и једне и друге покрајине развијање и економско подизање.

Подигнута пруга Шабац—Ковиљача нерентабилна је; како је она сада, пошто су области укинуте и установљене бановине, прешла у бановинску својину, то Банска управа Дринске бановине на њој губи већу суму новаца. Као главни разлог њене нерентабилности јесте, као што сам напоменуо што она веже два краја са приближном културом, услед чега се не може ни вршити готово никаква размена производа. (Одобравање.)

Неопходно је потребно, да би се становништво и с десне и следе стране Дрине економски подигло, јер је и иначе заостало у свакоме погледу, продужити пругу од Ковиљаче до Вишеграда. Ово је потребно учинити и ради стварања рентабилитета већ подигнуте пруге Шабац—Ковиљача. (Одобравање.)

И национални интереси нашега народа захтевају, да се ова пруга што пре изгради. Стварањем и уједињењем наше отаџбине створени су и нови центри, како у економском и трговачком погледу, тако исто и у административно-политичком. Сва трговина Горњег Подриња упућена је на Сарајево, а преко њега на Јадран. Са оваквим саобраћајним везама, какове их данас имамо, трговина је потпуно онемогућена када од појединих места имамо по 70—80 и више километара удаљену најближу железничку станицу. Затим, подизањем ове пруге пружила би се могућност становништву с десне стране Дрине, да долази у што тешњу везу и пословне односе са становништвом с леве стране Дрине — а то је међусобно познавање и приближавање; што ће користити народном јединству. Вековима смо бити раздвојени и били упућивани на разне економске центре, док је сада потребно стварати нове и заједничке. (Одобравање.)

Са изложеног ја бих био слободан предложити Краљевској влади, да се позабави и овим тако важним питањем и да ступи по овоме у вези са Краљевском банском управом у Сарајеву, те да нађе пута и начин да пругу Шабац—Ковиљача откупи и приступи изради односно продужењу ове пруге од Ковиљаче до Вишеграда.

Уверен сам да су садашње могућности Краљевске владе, услед ове велике финансиске кризе, доста слабе за извођење овога посла; али ово питање је од толике важности, да би му Краљевска влада требала најозбиљније посветити пажњу. Слободан сам такође напоменути вам да је важност ове пруге и Банско вијеће Дринске бановине потпуно схватило и приликом решавања бановинског буџета за 1930/31 годину донела закључак, да се из свентуално закљученог зајма, што га намерава Банска управа да учини, приступи изради ове пруге. Како услед све веће кризе није дошло до закључења зајма, то се ни по овоме није ништа радило.

Надам се да ће се Краљевска влада најозбиљније позабавити и овим тако важним питањем, које

тангира читаве крајеве западног дела Србије и источног дела Босне, узети у најозбиљније разматрање и приступити решавању овога тако крупног питања чим привредне финансијске прилике наше земље то допусте.

Као што сам у почетку рекао народ Среза рачанског сиромашног је стања; ту његову сиротињу појачава и погоршава и немање жељезничког саобраћаја што онемогућује искоришћавање шумског богатства брдских и планинских крајева. За сада једина могућност рада и зараде у томе крају јесте рад око производње дувана. Мој крај даје дуван под именом бајиновац, који је један од најбољих дувана у нашој Краљевини. Али на велику жалост произвођача и нас свију који живимо у томе крају, ових последњих година — а нарочито ове две последње године — Управа државних монопола води једну веома погрешну политику према тим сиротим произвођачима дувана, јер она је откупљивала дуван по веома ниским ценама, тако да нису ретки случајеви да су дувани откупљивани по 1,2 и 3 динара од килограма — што је сасвим безначајна цена с обзиром на вредност дувана и рад око њега. Само гајење дувана изискује највећу пажњу и негу, те према томе за њега треба утрошити много више времена и труда него за ма који артикал који земљорадници производе.

Па кад се поред свега труда и рада, који произвођачи утроше око сађења, обрађивања, бербе, низања, сушења, сортирања и слагања у бале дувана добијају за исти по неколико динара за један килограм, док тај исти дуван Управе државних монопола уз малу фабричну прераду продаје педесет пута и више већом ценом, онда можете мислити, колико се велика неправда чини према тим сиромашним људима, произвођачима дувана, који од бербе дувана односно од добивеног новца за дуван, очекују да купе потребно жито за исхрану своје породице. За ове две последње године нису били ретки случајеви, да поједини произвођачи дотерају комисији дуван, а за исти не добију такорећи ништа, јер им се, и у колико дуван засече, одбије нешто за порез, прирез и комисијске трошкове.

Оваква политика Управе државних монопола, која је у задње време откупљивала дуване по веома ниским ценама, а с друге стране држала дуван на великој цени, кад га она продаје, омогућила је и развијање шверца, што има веома незгодних и нежељених последица како за државу тако и за оне који то чине.

Потребно је и праведно да се надлежни најозбиљније позабаве овим питањем, те да се у будуће откуп дувана од произвођача врши по оношљивим ценама, како би се бар у неколико исплаћивао труд тога сиромашног света и тиме омогућила њихова егзистенција.

Кад већ говорим о дувану и неправди која се чини произвођачима дувана у Срезу рачанском, од стране Управе државних монопола, а због давања веома ниских цена дувану при откупу истог, не могу да пропустим а да са овог места не искажем моју потпуну сагласност са г. Алијом Селмановићем народним послаником Среза сребрничког, а због забране сађења дувана у истом срезу. Већи део среза сребрничког налази се поред Среза рачанског, само на левој страни Дрине. Становници истог среза гајили су дуван и пре рата, и после нашег уједињења све до 1928 године, када им је гајење забрањено.

Како је Срез сребрнички по своме положају потпуно сличан срезу рачанском, те су по томе за гајење дувана исти услови — што се потврђује већ ранијим гајењем дувана — да је забрана даљег гајења дувана неоправдана и штетна по интересе ондашњег сиромашног сељака.

С тога молим господина Министра финансија да учини шта треба; те да се и становницима у срезу сребрничком одобри сађење дувана, чиме ће се много помоћи тамошњем сиромашном становништву и истовремено сузбити приговори тамошњег погођеног радног света: Да је Управа државних монопола према једнима мајка, а према другима маћеха, тј. становништву на десној обали Дрине дозвољава гајење дувана, а њима најближим суседима, то не дозвољава, и ако су они већ дуги низ година — и то под туђинском управом — дуван гајили.

Врло добро ми је познато колико новаца наша Влада даје на издржавање пасивних крајева, оскудним у храни, па у толико пре сматрам да је дужност надлежних да и овим сиромашним произвођачима дувана плати бар зараду коју је заслужио дугим и тешким радом преко целог пролећа, лета и јесени. Познато вам је да држава од управе монопола добија годишњи приход око једну милијарду и 500 милијона динара, што се све заради на производу ових људи. Неопходно је потребно, да управа државних монопола буде бар мало праведна према својим произвођачима те да им боље плаћа њихов рад; а с друге стране треба да снизи цену лошим дуванима; те да омогући и сиротињи да може доћи до јефтинијих дувана. Овим ће се постићи сузбијање шверца дувана који упропаштају народ, и омогућити смањивање броја контролних органа који државу много коштају. Начин откупа дувана, како се сада врши, веома је незгодан и неподесан по произвођача. По садашњем начину откупа сваки произвођач продаје свој дуван. Веома је мали број произвођача да се може да снађе пред откупном комисијом и да може са успехом заступати своје интересе; тек после завршеног рада он види резултат са којим скоро нико није задовољан. Потребно је повратити стари начин откупа дувана, по коме су произвођачи бирали из своје средине једног повереника који је њихов дуван продавао. Истина они га и сад бирају, али по садашњем правилу он се појављује само у случају неспоразума између произвођача и откупне комисије. Како је сам рад око откупа дувана доста сложен посао, а нарочито упознавање разних класа и категорија које откупне комисије дају, то је потребно да и од произвођача буде делегирано лице, које ће се разумети у давању класа дуванима. У овоме случају не би се дешавало што се догађа сада: да неписмени произвођачи, немајући појма о класама које му се дају, исказују своје негодовање тек пошто дођу на благајну ради обрачуна. Стара пракса на коју су они били навикли, да бирју по једно стручно лице из своје средине у које су они имали вере и поверења, била је добра, те би то требало повратити.

Са свега изложеног ја најлепше молим господина Министра финансија и Краљевску владу, да се овим питањем, које интересује поред мога краја и још велики број срезова у нашој отаџбини, позабави и да са своје стране учини све што је могуће, да се овоме сиромашном радном народу учини правда.

Господо посланици, овогодишња буџетска рас-

права у овоме Дому даје врло лепу слику и гаранцију за добар рад ове Скупштине. Ова опширна дискусија показала је, колико велико интересовање Скупштина има за прилике које владају у нашем народу, као и добру вољу и најлепшу жељу да се тражи пута и начина да се наша земља изведе из ове тешке економске и финансијске ситуације, у коју је запала последицом опште привредне кризе у свету.

Скупштина је такође показала добру вољу, да се на сваки начин приступи реформи наше администрације, и да се у њој исправи све што фали. Изнад свега, Скупштина је показала једнодушност, да се одмах и без одлагања приступи најенергичнијем гоњењу свакога онога, који се дрзне дирнути у државну имовину. Узети или присвојити туђу имовину, то је разбојништво, али пружити руку на државну имовину, то није само злочин, већ је то и издајство према земљи, те кривцу треба судити као таквом. Свакако да ће ова и овако опширна дискусија са исказатим жељама народних претставника, врло добро послужити Краљевској влади у извођењу њеног програма, и да ће она водити рачуна о свима најјужнијим потребама и учинити све, што је могуће, да се наша земља изведе из ове тешке ситуације. Коренита административна реформа, која би имала за задатак да упрости нашу администрацију и редуцирање административног особља на најмању меру, неопходно је потребно. Само једним паметним и разумним радом може се, поред све тежине ситуације, земља извести из тешке економско-финансијске кризе. Посао није лак, већ напротив веома тежак и компликован. Али како за решење ових крупних проблема постоји најбоља воља, како код Краљевске владе, исто тако и код Народног претставништва, то ће се њему моћи приступити са највећом вером у успех.

Краљевска влада, према већ предузетим мерама и према ономе што намерава предузети, јасно је показала, колико јој је стало до решавања тешких проблема данашњице.

Имам пуно поверење, да ће Краљевска влада, којој стоји на челу наш уважени вођа г. Никола Узуновић, а која има велико искуство стечено кроз дуги низ година, у нашој политичкој историји, учинити све за добро народа. (Пљескање и одобравање).

Потпредседник Карло Ковачевић: Има реч народни посланик Јакоб Земљић.

Јакоб Земљић: Господје народни посланици, з задовољством смо узели на знање предložени прораčун за бодоће прораčунско лето. С тако снижаним прораčунем со задовољни tudi моји volilci из најсевернијег среза наше Кралјевине. Vender па имају volilci некатере помислеке, жеље и притоже гледе нових дејствев и других обмејних тежкоћ.

Господје посланици! Мој обмејни срез Лјутемер је већиномом кметски т. ј. seljački, ип обстоји из кмета, malega obrtnika, viničarja и delavca, deloma па tudi malega gradjanskega človeka. Vsi ti stanovi so vezani eden на другега ип се наћајају sedaj в велики беди.

Наш кмет својих прidelkov не more вновчити али па јих prodaja ле по смешно низки цени, тако да прidelovalni stroški нити daleč нисо крити. За все то, кар prodа, не доби нити толико, да би lahko редно плачевал davke, oblekel своје дружину ип плачал после ип delavce. Се је ше имел каке прихранке из прејшних лет, је исте же дајно вporabil. Ако па је наш кмет ше толико

srečen, да има денар naložen в kakem denarnem zavodu, денарја не more dvigniti, ker со денарни zavodi пришли в велике денарне teškoče ип не morajo нити најmanjših vlog izplačevati. Davčne uprave па vložnih knjizic за плаћило davkov ноћејо sprejeti, ampak з vsо strogostjo rubijo živino, poljske pridelke, orodja итd. Vse друго па, кар mora наш mali človek kupiti, ше има исте cene kakor в прејшних најboljših letih. V mojem srezu се је davek dosedaj плаћал до 95% letno. А novih dajatev, novih bremen наш davkoplačevalec već prenesti не more. Zato opozarjam Kraljevsko vlado ип посеbeј gospoda ministra financ, да malemu podležskemu človeku novih višjih bremen не nalaga. Ако ubijemo našega kmeta, seljaka, tudi други stanovi morajo propasti, kajti vedno ше velja stara slovenska prislovica, да: »Kar на svetu živi, vse kmet redi.«

К трговинским pogajanjem с соседними државими се нај притегнејо tudi наши домаћи strokovnjaki, ki gospodarske prilike добро poznajo.

Pri vseh panogah се нај začne з најvečјо štednjo, vsaka, tudi најmanjšа korupcija па се нај з vsо strogostjo kaznuje ип verjemite mi, да се бо zopet vrnilo blagostanje med narod naše lepe ип обširne Jugoslavije.

Господје народни посланици! Sedaj па ше čujte nekaj žalostnih обmeјних prilik об наши северни граници.

V Gornji Radgoni imamo обmeјно carinarno, katere upravnik је neki Jarič Josip. Та činovnik не samo да ни član Sokola, ampak се tudi javно norčuje из Jugoslovenske nacionalne stranke, češ, да он те stranke не позна. Обčuje з најbolј zagrizenimi klerikalci, šikanira stranke, које prihајајо к njemu по opravkih, тер јих мед uradnimi urami пусти по целе ure čakати rekoč: »E, imamo vremena, kako нас država плати, ovako ми radimo!« Carinskega slugo Fleisingera се му је posrečilo преместити без povoda, menda zato, кер со он ип njegova družina včlanjeni при Sokolu ип со zvesti наши volilci. Fleisinger је moral oditi vklјub temu, да је zапросила занј občinska ип sreska organizacija J.N.S. тер gradska občina Gornja Radgona. Gospod carinski upravnik Jarič о našem државном edinstvu ше nikoli ни имел tople besede, ampak ugledu наше државе škoduje, кјер ип kakorkoli ле more. Skrajnji čas је, да се tega človeka премести tја, кјер нам об meји не bode škodoval.

V обmeјни coni imamo в večјih обčinah posestnike dvolastnike, ki имају своја posestva то — ип onstran Mure тј. река Mura пресека njih posestva на jugoslovensko ип avstrijsko stran. Те dvolastnike се smatra kot dvolastnike в širšem обsegu тер njim carinarnica в Gornji Radgoni не пусти никаквега prevoza njihovih poljskih pridelkov без carine ип прави, да би се morale за vsak posamezen slučaja ип vsak дан изdajати на podlagi prošenj posebne prolaznice. Carinarna в Gornji Radgoni nadalje zahteva, да се врши ves tozadevni promet преко mostu в Gornji Radgoni, кар помени за posestnika ovinek 10 до 18 km. Razun tega се заhteva за vsak дан novo »prolaznico« carinske uprave, ki stane по vsakokratni vrednosti prepeljanega blaga 15—40 dinarjev. Обmeјно prebivalstvo се над takimi ukrepi silно razburja. Али zavedajoč се својих држављанских dolžnosti ип верно sledeč režimu, ki је носилец šestoјануарске политике, кар је tudi dokazalo при občinskiх volitvah, просим, да се nova одредба гледе обmeјнега prometa dvolastnikov преко Broда в Ljutvercih ип на Meleh čimpreј razveljavi. Та promet не pomenja за обmeјно

nadzorstvo nikake neprijetnosti, ker nadzoruje promet ob brojih stalno straža. Isto tako so dvolastniki glede tihotapstva lahko vedno pod stalno kontrolo. Tihotapce bi trebalo iskati in se tudi lahko najdejo vse drugod kakor med našimi dvolastniki. Slične razmere vladajo tudi na granici severno od Drave.

Gospoda finančnega ministra in visoko Kraljevsko vladu ponovno in nujno prosim, naj ne jemlje našemu obmejnému prebivalstvu vere in ljubezen do države, vsaj itak vidimo, kako segajo naši neprijatelji onstran naše granice po naši zemlji, ter še vedno gradijo nemški most do Adrije. Vidimo dan za dnem, da kupujejo Avstrijci na našem teritoriju posestva in je tako v najnovjšem času v mojem srezu prišlo sedem lepih vinogradov v roke Avstrijcev. In to ne samo slučajno! Organizirano stremijo za tem, da pridejo v posest naše zemlje in da potem lahko kričijo: »Poglejte, vsa bivša Štajerska je v naši posesti in ne v posestih onih, ki danes tam vladajo.« Zato zahtevamo, da se vse kupne pogodbe od strani Avstrijcev revidirajo, s katerimi je ob naši severni meji prešla slovenska gruda v posest tujcev. Nakup posestev od strani inozemcev, pa se naj zopet zabrani na 50 kilometrov od meje.

Gospodje narodni poslanci! Dolžnost do naroda in države mi nalaga da se vas opozori na te nedostatke, z iskreno željo, da se te moje pritožbe in želje upoštevajo, ter izjavljam, da bom tudi v podrobni razpravi glasoval za proračun ministrstva finansija. (Živahno odobravanje in ploskanje).

Potpredsednik Karlo Kovacevič: Има реч народни посланик господин Душан Иванчевић.

Душан Иванчевић: Народна скупштина дала је овога пута Краљевској влади велика овлашћења на основу којих она може да врши велике уштеде у свима личним издацима, и то без икаквих законских ограничења.

С тим у вези ја ћу говорити само о једном питању, које се често пута спомиње, али које нико није конкретно покушао да реши. Говорићу о таквом званом чиновничком минимуму екзистенције.

Сваке године, како почне буџетска дискусија, тако у исти мах почне и расправа о чиновничком питању, о броју чиновника, о њиховом раду, припадностима, пензијама ит.д.

Једни посланици тврде да чиновници имају вишак изнад минимума, који им је потребан за живот, и ти, који то тврде, траже да им се тај вишак изнад минимума одузме у интересу штедње. Други посланици бране чиновнике и доказују, да њима ни сам минимум није са платом осигуран. Она прва господа, која тврде да чиновници имају више него што им је за минимумом екзистенције потребно, полазе са те претпоставке да су чиновници још у време скупоће имали потпуно осигуран минимум екзистенције, и сада, пошто су цене свима производима пале, разуме се да је по њиховом мишљењу настала једна разлика, један вишак изнад минимума и тај вишак треба да им се одузме.

Господа, која овако говоре, заборављају на неке ствари које треба да стално имају у виду. Они заборављају пре свега то, да чиновник никада, ни у оно време када је скупоћа била велика, као ни после тога, није имао потпуно осигуран свој минимум за живот. Држим да су чиновници, и поред тога што им тај минимум није био осигуран, ипак допринели знатне жртве и да су њихове припадности неколико пута снижаване, и то у толикој

мери, да има много чиновника, који данас после неколико година службе, када су постигли вишу групу, имају мање припадности него што су имали раније, када су били у нижим групама. Заборавља се још нешто, господо, а то је да чиновници сваке године жртвују и доприносе као жртву 60—80 милиона динара на тај начин, што они чиновници, који су унапређени у вишу групу, читава годину дана немају повишицу која им припада услед тога унапређења. Тако на пример и идуће буџетске године, по закону који смо већ примили, чиновници на тај начин жртвују око 80,000.000 динара.

Иако се, господо, стално говори о минимуму екзистенције за живот, нико још ни у Финансијском одбору ни у пленуму није покушао да докаже да ли је чиновнику тај минимум осигуран и колико му се за минимум живота допушта као потребно. Хтео бих да вам дам један конкретан пример са жељом, да то што овде кажем, уђе у стенографске белешке, тако да то приликом решавања тога питања послужи Краљевској влади као материјал и основа у овој ствари.

Чиновник у првом разреду скупоће, као што су Београд, Загреб, Сплит, који има 16 година школовања, 19 година службе и који је сада у 4 групи II степена, који има 4 члана породице, има овакав рачун својих прихода и расхода. Тај чиновник, који се броји у више интелектуалце и који се међу чиновницима убраја у више чиновнике, у марту 1931 године био је у петој групи и када је био у петој групи, онда је имао 3966 динара нето. У јулу исте године имао је 3800 динара, а на крају исте године 3620 динара. После тога унапређен је у 4 групу и у тој вишој групи три године после онога датума који помињем он данас има око 3400 динара.

То значи да има око 600 динара, т.ј. читавих 15% мање, него када је био у нижој групи пре три године. Овакав чиновник има годишње око 40.800 динара укупно нето, и сада чујте, господо, какви су расходи оваког чиновника интелектуалца, узимајући да живи апсолутно трезвено и штедљиво.

Овакав чиновник у првом разреду скупоће са четири члана породице, на пример у Београду, мора да има стан на периферији од три собе за 1200 динара месечно, што чини 14.400 динара годишње; за огрев 3000 динара годишње; за храну рачунајући по 400 динара месечно на члана породице, мора да троши 19.200 динара годишње. Господо, 400 динара месечно по члану, то значи 13 динара дневно. Ја вас молим, који живите у Београду, да урачунате шта то значе 13 динара дневно! То значи 3 динара за доручак, 6 динара за ручак и 4 динара за вечеру. Изволите ви, господо, ручати за 6 динара у Београду! За одело годишње му треба најмање 6000 динара. За школарину деце, књиге и друге потребе 2000 динара годишње; за осветлење, прање рубља и разне друге неопходне потребе у кући и кухињи 6000 динара годишње, за обнову покућства и посуђа око 2000 динара годишње; за разне друге издатке; куповину бар једне књиге месечно, једанпут недељно излазак у кафану, шетња ван града лети, купање, чланарина, новине, трамвај, 4000 динара годишње. То укупно износи 56.600 динара годишње. Дакле, оваквом чиновнику интелектуалцу потребно је да троши годишње 56.600 динара, а он има свега прихода 40.800 динара. Дакле до ми-

нимума за егзистенцију треба му још 15.800 динара. Ту разлику до минимума који је оправдан, он нема, и он мора да је заради како зна и како уме.

Е, господо, ја сам поменуо само оне издатке који су апсолутно потребни и без којих се не може. Сада да видимо како стоји са издацима за такозвани „луксуз“ који имају и радници у иностранству, у Немачкој, Енглеској и Француској, а који не смеју имати интелектуалци у нашој земљи. Ту долази на пример издатак на послугу, који износи око 9.600 динара годишње. За нашег чиновника интелектуалца луксуз је и то давати деци неко више образовање, да уче музику, језике, да се баве спортом ит.д. Луксуз је да има телефон, па шта више и радио. Даље, овакав чиновник не сме никако да се лечи, ако оболи, не сме ићи у бању, не сме пити и не сме пушити.

Што се тиче чиновника у местима другог и трећег разреда скупоће, они углавном имају осигуран минимум за живот, нарочито ако имају стан у натури и огрев, али опет под условом да не сме пити и пушити и да нема деце за школовање ван куће. Ако чиновници служе као брачни пар они могу имати још и уштеде. Ако и ови чиновници у местима другог и трећег разреда скупоће имају деце за средњу школу, која је ван места, онда и за њих настаје иста невоља која постоји код оних чиновника у местима првог разреда скупоће.

Господо, из кратког овог излагања, које сам дао као документ кад буде Краљевска влада ово питање решавала да јој послужи као основица за рад, нарочито ове цифре које сам дао, види се жеља да Краљевска влада не погоди оне, на којима не треба даље штедети и где би штедња ишла на штету. Има где би се имало да уштеди и ми смо дали и неколико конкретних овлаштења где би се могло да уштеди и бићемо срећни ако се та уштеда постигне, али ипак желимо да се не иде преко мере.

На крају кажем: Ако при свем оваквом стању чиновника, који су досада дали жртве буде потребно да се принесу и нове жртве разуме се да ће чиновници и те жртве морати да даду. Али ја на адресу чиновништва у Југославији хоћу само још то да кажем, да оно треба да има пуно поверење у Министра финансија г. Ђорђевића, јер сам се из трогодишњег нашег рада уверио да он за потребе чиновника има велико разумевање и да неће допустити да се од стране чиновништва допринесе веће жртве него што би требало. Али ако и он једанпут затражи од чиновника нове жртве, нека буду уверени да су те жртве донета оправдане и потребне кад их и он мора да тражи. (Пљескање и одобравање).

Потпредседник Карло Ковачевић: Реч има народни посланик г. Дако Макар.

Dačo Makar: Gospodo narodni poslanici! Dužnost mi je da sa ovog visokog mesta pružim priliku g. Ministru finansija da čuje o brigama i bolesti moga naroda. Nekadašnji srez Metlika po Bledskom sporazumu i po želji g. Korošca prešao je u Dravsku banovinu. G. Ministar finansija je mogao i našao priliku da nas izbaci iz pasivnih krajeva. Ja sam čuo dosta gospode govornika, koji su govorili o bedi svoga naroda. Ali ja bih želeo da dam prilike ne samo g. Ministru finansija nego celoj Kraljevskoj vladi, koja se ume da vozi na Bled, da pogledaju kako živi narod u mome kraju. Žumberak znam da vam je

malo poznat, jer se malo bavite sa kartom geografije. Ali kad pogledate zapisnik učitelja da dece nema u školi i da se zbog toga roditelji kažnjavaju sa kaznom od 20 dinara, a celo selo nema ni 3 dinara da kupi soli. A pitanje je, zašto ta deca ne idu u školu? Ako ih pogledate, videćete da su bolesna i da su prespavala.

Vi u Crnoj Gori dobili ste uputnice, dobili ste pšenice i ako imate more gde možete ribu loviti, a mi nemamo ništa sem kamena. A ja mislim kad su vam Žumbarek i Belokrajina dali 75% glasova, onda mislim da taj narod вреди i dostojan je vaše pažnje.

Ja bih samo rekla: ako ništa ne dajete, onda ništa od nas ne tražite. Jer prilike su strašne, narod nema brašna, nema krompira, nema jednom rečju ništa, a sad dodje finans i odnese mu onaj kaput u kome se čovek ženio da i njega proda u drugom kraju po jednu bagatelnu cenu, a da ostavi ljude sasvim gole. Od toga nema država ništa, a narod još manje.

Za to molim da g. Ministar finansija blagoizvoli narediti da se sa onim narodom tamo ovako više ne postupa. Dokle imamo u Beogradu i u drugim većim gradovima ljudi koji po 7 puta dnevno jedu, tamo narod nema po tri dana šta da jede, a uz to kad produ finansii, oni moraju da im salutiraju. Gospodo, mi smo videli i preživeli najteže dane. Govori se kako postoji beda u Hercegovini, u Vrbaskoj banovini i u Dalmatinskim goletima, ali ja mislim da nema nigde veće bede i sirotinje nego u mome kraju. Kad nas je g. Korošec prevario i dao da iz Savske banovine predemo u Dravsku banovinu, ja bih apelovao na g. Ministra i nadležne da nas prime natrag u pasivne krajeve, jer kad nas je još Marija Terezija držala za pasivne krajeve, ja mislim da od tada pa do danas mi i dalje pripadamo pasivnim krajevima. Gospodo, narod u tome kraju nikada ranije nije imao pravo glasa. I mi smo dobili to pravo glasa tek 1922 godine i narod je prvi svoj glas dao g. Ministru Demetroviću. Inače ni za vreme Austrije ni za vreme Madara on nije imao pravo glasa, jer ga tada nisu smatrali ni za Austrijanca ni za Madara ni Srbina ni Slovenca ni za vruga. Ali čime je taj narod došao do prava glasa, on je bio među prvima koji je svoju glavu dao. G. Ministar Demetrović je tada bio Ministar poljoprivrede, i kad je on tamo držao jedan zbor za vreme koga je padala strahovita kiša da se sve prolamalo, ja sam ga zamolio da se seti tog bednog naroda tamo i on mi je odgovorio da hoće, samo kad bude imao para. Ali, gospodo, ima se para za sve krajeve samo ne za taj kraj tamo. Pa gospodo Srbi, mi smo dali sve što smo mogli dati, kao i vi. Vi niste dali ništa više. Mi smo dali sve što smo imali dati i više ne možemo dati. Mi smo dali i kaput i sve i sad jedino što možemo, da vam damo kožu.

Pošto ne sme da se govori više od pet minuta, ja ću da zaključim svoj govor i apelujem na g. Ministra finansija da naredi da se poprave učinjene greške, kako bi se našem sirotnom narodu tamo otpisali dugovi, porezi, jer je 1929 godina otpisana, ali kome je otpisana poreza? Otpisana je samo Srbima, dok su Hrvati i Slovenci sve platili. (Čuje se: to nije tačno). To je tačno, gospodo, i to je nama palo i došlo vrlo krivo.

Ja molim g. Ministra finansija da blagoizvoli izdati uredbu i naređenje da se u mome srezu za pola godine 1933 i pola godine 1934 otpiše poreza, koju on ne može da plati, jer kad celo selo kupuje samo

jednu škatulju žižica da se zapali vatra, onda možete misliti da nije u mogućnosti da plati dužnu porezu. Kod nas ima ljudi koji su bili u Americi ranije i koji imaju po 20, 30 i 100 hiljada dinara na knjižicu u bankama, pa njima ipak poreske vlasti neće da uzme te knjižice za naplatu poreze već im oduzimaju i poslednju kozu u prodaju za tu porezu. Ako g. Ministar bude tu stvar uredio i regulisao ja ću mu biti zahvalan i u nadi da će on to učiniti, ja izjavljujem da ću glasati za budžet. (Odobrovanje).

Potpredsednik Karlo Kovačević: Ima reč narodni poslanik g. Vukašin Spasović.

Вукашин Спасовић: Господо народни посланици, хтео сам рећи неколико речи о оптерећењу пореских обвезника киријом на локале. Што се тиче тога оптерећења; ја верујем да исто неће и не може бити правилно, и поред све стручности која нам се даје од стране финансијских стручњака. Не може г. Министар да мисли да је правилно оптерећен један порески обвезник, ако види да има велику радњу управо да је отворио једну велику радњу просиску или детаљну овде у Београду или негде у паланци. Истина је да овај човек има велику радњу пун дућан и добро ради. Али тако исто вероватно је да тај дућан није његова роба. И верујем да ће многи баш због тога бити неправилно оптерећени. Јер тај велетрговац и занатлија служно је 20 година код газда па пошто је изнурен и исцрпљен и не може више да служи, ред је да и он отвори радњу и постане самосталан човек, и привреди себи, друштву и држави — али само у границама могућности. И онда узео је радњу под кирију, робу на вересију и почео да ради. Као таквог њега пореска управа оптерећује великим порезом тако да може радити две до три године, али услед великог намета порезе и осталих дажбина, он мора да банкрутира. Па онда остаје дужник и газди за кирију и повериоцима за робу и са жигом банкрутства запечаћава своју будућност и од једног идеалног и доброг човека ствара се мртвца и за себе и за породицу и за друштво. Докле други који има малу радњу поред тога велетрговца исте бранже не плаћа кирију за радњу јер је његова. Има готов новац и са истим купује 30—40% јефтиније него његов комшија који је узео робу на вересију, јер тај новац има и за друге послове. Тако он даје новац под интерес где се не показује јавни рачуни. Купује и препродаје остало где не морају бити радње и где се то не може видети и оптеретити порезом. Да ли су сад та два пореска обвезника правилно оптерећена? Ово износим примера ради, а оваквих примера је много. Зато ја мислим да би требали ти стручњаци нас нестручне послати, т. ј. ако се жели, а у то не сумњам да би оптерећење било правилно и да се одузме од онога који заиста има и који може да помогне у овим тешким приликама држави. Могло би се на овај начин: да г. Министар финансија предложи Краљевској влади и да она нареди да се све новчанице имају жигосати од дана наређења па за два месеца, у свим пореским управама у земљи или како друкчије Краљевска влада нађе за правилно. При том жигосању сваком узети 20—30% и за то му дати признаницу да ће му се вратити од 15—20 година. Као што је био случај при жигосању крунских новчаница. Новац, то је сретство које је дато од државе за размену добара. А многи људи имаоци тог новца сада у овим тешким привредним приликама

новац су дезавуисали, затворили га у касе, умртвили и са тим онемогућили правилан ток народног и државног живота. И по мом мишљењу то су непријатељи данашњег друштва, јер су од народа одузели оружје, т. ј. новац, знајући да без тог оружја народ мора бити мрцварен и удављен. Једном имаоцу који има 1000 динара, узети 300 динара, или који има 3 милиона, узети 1 милион. Они то неће осетити нити ће то за њих бити катастрофално, већ је много горе и жалосије кад се једном сиромашу узме једина овца или крава са којом издржава и себе и своју породицу. А он да има један динар, он то не би дозволио да му се узме и за порез прода. Или од оног који је држао радњу па није имао новца да плаћа порез, па му за исти роба продата, а он под жигом банкрутства са својом породицом бачен у понор. У овом случају када би се наредило ово жигосање не би се имало потребе много мислити и тражити на какав начин да новац почне циркулисати у народу, јер ће онда, ко год га има, гледати да га мање донесе на жигосање па ће због тога да не би имао у новцу куповати стоку, жито, робу, имање ит.д. и на тај ће начин оживети рад, новац се пустиће у промет. Не може се рећи, да није рађено тако, т. ј. новац одузиман а то је већ чињено при жигосању крунских новчаница као и при доношењу Закона о заштити земљорадника где се каже: Ко донесе 74% свога дуга биће раздужен. Значи да ово што сам напред рекао не би било ништа ново.

Народ мога Среза моравичког веома је сиромашан да са тешком муком и последњу нару одваја да плати државну порезу. Иако је можда најскромнији у својим прохтевима, јер је грешник задовољан само кад има хлеба. Али и поред све те њихове сиротиње, више пута при прибирању државне порезе од стране надлежних поступа се тако, да тај порески обвезник мисли, како држање да заузме наспрам таквих органа који му порез наплаћују. Тако на пример гледао сам у моме месту Ивањици, у очи једног највећег државног празника, у моменту кад се државне заставе истичу на домове, изашао био један порезник са егзекуторима процениоцима да би призор био још већи, повео је и жандарма, и ако су наши људи потпуно лојални у давању државних дажбина. Ушао је у једну малу сиротињску занатлијску радњу, покупио робу из дућана и наредно те је иста однета на пијаци, позвао општинског добошара, и робу распродао у бесцење. Кад није измирена пореза он се понова вратио и узео из радње и оно мало робе и ако је тај сиромашан занатлија са женом и децом плакао и богорадио да му остави макар што да купи последњи залогај хлеба. То није помогло, рачунајући да се за такав рад добија препорука, коју је он можда лако и добио.

Тако исто имао сам прилике да чујем од масе људи да још не знају колико порезе имају да плате, а ни колико имају да плате за текућу годину. Кад неки порески обвезник дође и тражи да исплати порезу, каже му се да има да плати толико и толико. Он све то исплати, али не прође ни 15 дана он добије опомену пореске управе да одмах донесе дужну порезу и да плати 10 динара за ову опомену. Било је случајева да су неки остали дужни за порезу свега 5 динара, а тражено им је за опомену 20—30 динара. Да ли ће г. Министар дозволити да се и даље овако ради или не? Знао да

у пореским управама има добрих, исправних, поштених и радних људи, али знам да има и таквих који нарочито иду на то да пореског обвезника што више малтретирају и на тај начин створе омазгу наспрам режима и начином наплате унизе га испод животиње.

Жале ми се многи сељаци да су при упису зајма 7% уписали по 4—5.000 динара, и новац положили финансијској управи, а да још ни сада нису добили обвезнице, и ако су их више пута тражили. Грехота је да ови сиромашни људи који су од уста своје деце одвајали да помогну држави, да им се то на овај начин враћа. Докле други који су велики богаташи и који су лако могли одвојити, без сумње су исте примили као и ренту на њих. Ови сиромашни ни пара, ни обвезница, ни ренте. Па зато молим г. Министра финансија да нареди да се одмах ове обвезнице људима издаду или да им се новац врати. А кривци, због којих ови људи ни до данас нису примили обвезнице, казне.

Тако исто многим општинама у моме срезу није плаћен прирез општински на државна имања, која се налазе у атарима њихових општина и да због тога своје буџете не могу да остваре, већ се претседник и благајник кажњавају што нису буџете реализовали. А да ли га могу реализовати, када им држава на своја имања није прирез платила.

Ја сам и лањске године говорио о буџетској дебати да у свим државним надлештвима има више чиновника него што треба, па сам наводио примере појединих пореских управа, како су пре рата у тим пореским управама радили свега 5—6 чиновника и служитеља, сада се у истом надлештву налазе од 12—15, а где их је било 10—12, сада 30—40; ма да се срез није ништа повећао и ако се је пред ратна Србија повећала Југославијом, срезови су остали исти онолики као и пре.

Господо народни посланици, пошто мора да се узима за покриће државних расхода и од оваког народа као среза Моравичког који вам изнех како живи и са каквим тешкоћама може да издвоји макар 1 динар, то ћу молити г. Министра финансија да се што је могуће више направи уштеда, а мислим да не би било рђаво да се та штедња почне од нас народних посланика и сенатора и министара; као и свим оним платезницима који примају преко 3.000 динара месечно, а никако правити уштеде као што је то раније било на практикантима и пандурима, дневничарима, и то највећу уштеду би направили на хонорарима и додацима и на презапосленим, а г. Министар ће сигурно знати који су то презапослени.

У нади да ће господин министар узети у оцену ове моје примедбе, гласаћу за овај буџет. (Одобравање и плескање).

Потпретседник Карло Ковачевић: Реч има г. Милош Драговић.

Милош Драговић: Господо, ја нећу дуго да говорим, имао бих само неколико напомена да учиним г. Министру финансија и то у првом реду што се тиче исплате инвалидских потпора. Ја бих замолио да се свакога месеца плаћају те злехуде инвалиднице на које се чека по неколико месеци, јер то ствара врло рђав утисак код тих људи који су осакћени или изгубили кога од својих у ратовима.

Друго бих молио да се код начина убирања државних прихода односно пореза од стране по-

реских органа поступа онако како треба да се поступа са једним слободним народом и са крајњом мером тактичности, па тек онда, ако се увиди да неко хоће намерно да избегне своје обавезе према држави, треба применити репресалије.

Затим бих молио да се законским путем регулише ослобођење од пореза утрини и вододерина, које су случајно катастарски ушле у атаре појединих општина, које од њих немају никакве вајде и користи, јер та земљишта нису способна ни за дрва ни за пашу, то је обичан камењар, по коме расту трњаци и данас, бар у мојим крајевима, у народу теже пада та утринска пореза него пореза на зиратно земљиште.

Осим тога кад већ имамо овако жалосну чињеницу код Монопола дувана, где се цена дувана који се узима од народа, креће од једног до пет динара, а прерађеног најниже од 150 па можда до 500 динара, молио бих да се цена повећа на тај начин нека се дуван плаћа од 10—20 динара, с тим да се и продајна цена за толико повећа, јер овако људима се не рентира, па се прибегава другом средству—шверцу, а за шверц су казне страховите.

Такође бих молио да се цена соли скине, да се скине цена гасу и да државна фабрика шећера изиђе из картела шећерних фабрика. То је, господо, неопходно, јер шећер није више луксуз, он је потреба.

Имао бих да ставим један хитан предлог, а то је да свима издацима из државне касе рукује Министар финансија и да се не оставља газдовање те не знам Министарству саобраћаја, те не знам Министарству шума и руда, јер ако ми њима то оставимо, онда ће бити много разних Лазара и разних Ема. (Један глас: Отпуштена је!) Добро је, кад је признао. Државним ераром, господо, треба да рукује само Министар финансија. А овако кад се ради на овакав начин дошло је до тога да је у Министарству шума и руда од 1923 до 1928 године, када је Главна контрола извршила преглед рада само на територији сарајевске шумске дирекције, констатовала је штету од 459,000.000.—дин. Господо, за ту штету нико није позиван на одговорност. Потребно је било да највиши рачуски фактор извести о томе Министарство финансија. А шта ви радите, господо? Ово је изигравање Закона о државном рачуноводству и ја мислим кад не би тога било да би се многе злоупотребе спречиле, јер би Министарство финансија за рачун ма кога министарства вршило исплате и на тај начин би се омогућило да се има јасна и тачна евиденција ко шта прима, ко је где запослен, јер господо, имате један карактеристичан случај: неки господин Штиблер, он је инспектор Министарства у пензији; шеф једнога одељења Аграрне банке; члан надзорног одбора Поштанске штедионице, претседник Савеза набављачке задруге државних чиновника. За време претседниковања тога господина у Савезу набављачких задруга изгубљено је преко 30 милиона динара. Који је то човек да може имати толика примања? Знате ли, зашто је то тако? Зато што је он зет Министра г. Пуцеља. Е па, господо моја, ако хоћемо да запослимо нашу интелигенцију онда морамо метнути руку на срце и казати: Господине Штиблери, уступите бар једно место, јер сте претерали. Ја пледирам, господо народни посланици, да се измени Закон о државном рачуноводству, да исплате

по државном буџету за рачун појединих Министарстава падну искључиво на Министарство финансија. Доста је било оног раскалашног газдовања у појединим Министарствима. (Одобравање на левици).

Потпретседник Карло Ковачевић: Реч има г. Ранко Њамцул народни посланик. (Није присутан!) Пошто г. Њамцул није присутан, реч има г. Војко Куртовић.

Војко Куртовић: Господо народни посланици, у буџетској дебати, а поготову о буџету Министарства финансија, готово сваки од предговорника чинио је приговоре о начину наплате порезе. О тако рећи драконским мерама које пореске власти предузимају према пореским обвезницима, о себичности и невођењу рачуна о најелементарнијем што се мора имати према сваком грађанину ове земље. Ја о томе нећу да говорим, јер знам да је то стара песма и да се то кроз све време провлачи кроз дебату и расправу о буџету Министарства финансија и да је то сасвим разумљиво по моме скромном схватању. Јер увек је тако бивало, кад поверилац законским путем присиљава дужника да свој дуг плати. Можда се у извесном стању човек може заборавити и употребити оно најстрашније што му закон даје за право, али се не могу ти егзекутори и пореске власти осуђивати ради наплате порезе егзекутивним путем.

Има друга ствар, господо народни посланици, о којој нико није говорио, колико сам ја пратио дебату буџета Министарства финансија, а то је у томе да господа порезници који врше наплату порезе, односно књиже наплаћене суме на име пореза, кад изврше проневере оштећени људи нису заштићени у погледу тих проневера, него свака судска пресуда гласи: да се оштећени упућују на редовну грађанску парницу, да тим путем траже обештећење према порезнику који је дефраудацију извршио. Ја мислим, господо, да је то једна аномалија у спровођењу таквог начина, уколико се тиче односа државе према приватном праву. Ми знамо да у приватно-правним односима један пуномоћник кад изврши неку проневеру, утају или ма шта било, према своме властодавцу, сви пословни људи који су имали пословне везе са пуномоћником односно послодавцем, они су потпуно измирили и не може бити речи о спору који би пословни људи имали са пуномоћником, да ови људи плате властодавцу, него се ствар сматра ликвидираним, да су уредно ствар измирили и може бити само парнице између властодавца и пуномоћника. Али у овом случају, господо, кад се тиче пореских власти, оне нису ништа друго него пуномоћник државе и оне за рачун државе врше наплату. И никако и ни по каквој логици не може се друкчије замислити него да држава мора да води рачуна, какве ће чиновнике по моралним условима постављати, који ће према држави примити и материјалну одговорност, ако би извршили какву злоупотребу у својој дужности у материјалном погледу. То је оно што убија кредит нашој држави код простог и неписменог света. Јер кад се дешавају случајеви да сељак престане лично да му се у књижици убележи плаћена пореза, и кад му се после тога иста пореза поново тражи и сељаку каже да је порезник извршио проневеру, те да сељак мора поново порезу да плати, онда је то веома ружна појава и један од основних узрока,

због чега наш свет нема поверења у пореске власти, пошто се редовно дешава да порески обвезници буду упућени на грађанску парницу против дефрауданта, односно пореског чиновника који је проневеру извршио. Ово је само једна сугестија и ја молим господина Министра да о томе размисли и донесе измене које су потребне и које ће народу користити.

Знајући да је господин Министар финансија један од такорећи најважнијих чланова Краљевске владе и газда државне имовине, хоћу да га умолим да приликом распореда и одлучивања по свима материјалним издацима, који се чине у општем интересу било за изграђивање путева, железница или других јавних радова, поведе рачуна као старешина задруге у материјалном погледу да се ти материјални издаци врше правилно, ако хоћете да кажем на све покрајине, а не да у овој земљи има и рођених синова и пасторчади, баш зато што сам и ја из једнога краја, који је апсолутно занемарен од ослобођења до данас. због чега сматрам за морално обавезно да овај апел учиним. И имајући поверења да ће Министар финансија политику државног газдинства спроводити како треба, изјављујем да ћу гласати за овај предлог буџета. (Одобравање и плескање).

Потпретседник Карло Ковачевић: Реч има г. Јосип Стажић народни посланик.

Josip Stažić: Gospodo narodni poslanici, ja verujem, da gospodin Ministar finansija želi i nastoji, da u ovoj zemlji pravedno prebaci poreske terete na porezovnike raznih kategorija, ali se ja nisam mogao uveriti, da će gospodin Ministar, kraj ovakvog teškog vremena kakvo danas vlada, moći uspeti u tom svom nastojanju. Kad vi vidite, da se ovi poreski zakoni o zemljariji tečevini gradiraju po kaputima, i kad vidite, da zakoni dopuštaju za više klase, da se ova država izigrava u porezi i da se mnogi cinički smeju zato, što mogu državu da iskorišćuju i da ju upropašćuju, onda ja mislim da su neophodno potrebne pravilne i shodne izmene i primene tih zakona.

Gospodo, ja ću navesti jedan primer da vidite, kako ovo strašno deluje kad ga čovek uoči. Ja imam u Petrinji jednu tvornicu salame, d. d. I kad mi znadem, da običan prekupač, koji se bavi prekupljavanjem svinja, neće da kupi svinju ispod 100 ker., a da ne zaradi na komadu bar 100 dinara, i vidite kad pogledamo i uporedimo sa tvornicom Gavrilović, koja kupi preko 40.000 komada svinja u godini dana, što predstavlja svotu kad bi bilo po 100 dinara od komada 4 miliona dinara. Oni godišnje prodaju 40 vagona salame. Jedan vagon salame košta 400.000 dinara, a nekad je stajao i 800.000 dinara. Dakle da vidite tu uporedbu. Za tih 40 vagona salame dobije tvornica 16 miliona dinara, svinje koštaju 4 miliona dinara, dakle ostalo je 12 miliona dinara. (Jedan glas: Čista zasluga!). Ne čista zasluga, daleko od toga! Ja znam, kakvi su tu režijski troškovi i kakav je uređaj, ja idem tako daleko, da su onih 6 miliona, dakle onih 50% (ne računajući novac za sirovinu dat), režijski troškovi.

Gospodo, ostalo bi 6 miliona apsolutno čistog dobitka. I vidite, kako je ta tvornica oporezovana. Po iskazanoj svojoj bilansi od 400.000 dinara čistog dobitka plaća 40.000 društvenog poreza našoj državi. Gospodo, kod mene ima ljudi, koji se hvale da im kancelarije nose mesečno 12.000 dinara. — Kućni troškovi i rashodi — moje kuće, kaže, iznašaju po 10

hiljada dinara mesečno. To verujem, jer se na velikoj nozi živi. A kako je stanje oporezovanja! On je oporezovan sa 2.000 godišnje poreze, dočim kad vidite malog stolara, koji kad prodaš njega i sve što imade, i decu, da plaća po 8 — 10.000 dinara godišnje, a tvornica Gavrilović 40.000 dinara. Tu gospodo, tu se buni narav, tu se buni pravda, protiv ovakvog nesrazmernog opterećenja naših građana. Ja sam zatekao, kad sam biran za načelnika gradskog u Petrinji, da tvornica plaća gradu za trošarinu, za električnu struju, vodovod, 20.000 dinara. Zato je namet bio u gradu na 400% a danas tvornica plaća gradu oko 700.000 dinara svih podavanja, ali je zato namet od 400% pao na 60%. Neka g. Ministar, prelista bilanse tvornica, pa će videti kako se država vara.

Ja sam podneo prijavu 1930 godine i to izravno Predsedniku vlade protiv tvornice Gavrilović. Izašao je jedan organ, inspektor Ministarstva finansija i javio se kod mene po ovoj dostavi Predsedniku vlade. Kad sam ugledao tog činovnika, inspektora Ministarstva finansija, — kad je ušao u moju sobu — drhtao je kao mali prutić. Gospodine veli, — ja sam očajan — doveli ste me u težak položaj. — Zašto? — Pomislite ja moram da se borim protiv tvornice Gavrilovića. Šta ću ja jedan sa 3.000 — 4.000 plate, da se uhvatim u koštac sa gigantom, to je meni nemoguće!

I znate li kakva je bila posledica inspekcije? Inspektor je otišao, podneo referat, i tvornica, mesto što je plaćala 60.000 dinara, dignuto je na 120 hiljada dinara. Sada je sniženo na 40.000 dinara. Ja mislim, da gospodin Ministar vrlo dobro zna, da mi govorimo i sa njegovim činovnicima, i kad vidimo njihov bedan položaj, oni i sami vide te nepravde, ali oni nisu u mogućnosti, da naplate ono, što bi se moglo naplatiti u ovoj zemlji, jer nisu u mogućnosti, da se uhvate u koštac sa velikim kapitalistima, jer ko bi to učinio, našao bi se na ulici. (*Ministar finansija dr. Milorad Đorđević*: Gospodine poslaniče, znate li, da nam navedete jedan jedini primer, da je neko bačen na ulicu, zato što se uhvatio u koštac sa kapitalistima?! Nemojte govoriti napamet!). Ja ne govorim napamet, gospodine Ministre, ja ovde dajem časnu reč, ako g. Ministar izašalje jednu komisiju u tvornicu Gavrilović, da će uneti najmanje 1.000.000 dinara u svoj budžet, a ako mi protivno dokaže, ja se dajem streljati javno ovde u Narodnoj skupštini. Svojevremeno bečke novine donele su jednu noticu, u kojoj se veli, da je vlasnik tvornice Gavrilović, tako piše u novinama, prokartao 2.000.000 dinara u baru, i rekao: »Pa makar sam imao jedno rasonođenje«. Taj isti vlasnik tvornice, bivši je mesar sa možda tri razreda srednje škole. Kad su gospode direktora u stanju, da nose svilene oprave od 20.000 dinara, onda mogu i državi, da plate porez. Ja sam vam dao časnu reč, i kažem vam, gospodine Ministre, izvolite potražiti poslovanje tvornice, i to ne po činovnicima, koji će tamo drhtati, nego koji će biti svesni, da brane interese ove zemlje, pa ćete naći mnogo novaca u ovoj zemlji. Gospodine Ministre, vi se sećate, onog što sam rekao u načelnoj diskusiji, što se dogodilo u Čehoslovačkoj, gde je savest poreskih činovnika išla tako daleko, da je došlo u jednom slučaju do brakovodne parnice. A kako se kod nas to ispituje?

Da kažem kako izgleda kućarina. Kućarina u Petrinji iznosi 150.000 dinara, a u Petrinji ima 1200 kuća. Ni jedna čergica nije oporezovana manje od 100 dinara kućarine, a imamo palate, koje bi mogle pla-

ćati 2.000 dinara poreze. Medutim sveukupno izgleda, kao da su sve čergice, i kao da nema boljih i velikih kuća. Ja imadem malu čergicu, i kad vidim, da tvornica Gavrilović plaća za luksuznu palatu, kao i ja, gospodine Ministre, budite uvereni, da se u meni buni pravda, i da je čovek u ovakvim slučajevima u stanju, da ide još dalje. Ja te slučajeve ne iznosim napamet. Ja sam vam naveo primer, kako u gradu Petrinji, a vi ćete naći ovakvih primera mnogo i vi ste u mogućnosti, da ih nadete. Ja sam razgovarao sa jednim bankarom, koji je slučajno moj drug, išao je saminom u školu. On ima oko 12.000.000 dinara. On je meni kazao: Ti si boljševik! Ti po zborovima govoriš grozno protiv nas kapitalista. Ja sam mu rekao: Svi kradete i varate državu. Sve što si stekao, većim delom si oštetio državu.

Konačno mi je rekao: »To je zakon kriv. Zakon mi daje mogućnosti, da lažem i da napravim lažni bilansu i da budem manje oporezovan, a pošto to svi čine, to činim i ja. Ja vidim, da u ovoj zemlji svi kapitalisti varaju, pa varam i ja«. To su strašne stvari. Uočio sam vaša nastojanja, jer ste društvenu porezu od 120 miliona predvideli u ovoj godini u iznosu od 300 miliona. Znači da ima nešto trulo u državi Daskoj. Vidi se vaša želja, da postignete u ovom pravcu poboljšanje, a ja vam ne činim prigovore nego ukazujem put i način. Dajte instrukcije vašim činovnicima, pošaljite im raspise u kojima će te im reći, da se ne boje i da im se ništa neće dogoditi, ako budu savesno vršili svoju dužnost i da im neće moći ništa ni Skupština. Jer ako privatna preduzeća daju pet i po milijardi činovnicima na ime prinadležnosti svojih činovnika, onda je ova cifra društvenog poreza u iznosu od 300 miliona jako mala. Ja verujem u gospodina Ministra finansija i znam kako je to teško biti na njegovom položaju, ali će on i sam osetiti kada zgrabi jednog kapitalistu koliko će se elementa protiv njega oboriti i videćete šta će on doživeti u ovoj zemlji.

Ovo sam izneo dobronamerno i zato što imam puno poverenje u Ministra finansija i što shvatam tešku situaciju u kojoj se on nalazi, jer kod nas partizanstvo i korupcija idu tako daleko, da sprečavaju sva dobra nastojanja u tom pravcu. Meni su te stvari poznate. Ja sam kao predsednik opštine u Petrinji imao posla i sa ministrima i sa intervencijama sa raznih mesta zbog toga što sam firmu Gavrilović opteretio, da plati ono, što je po zakonu bila dužna da plati. Ja sam bio u većitoj krizi, da padnem sa toga položaja, na koji sam došao poverenjem naroda. Zato neka sada Ministar finansija, koji ne zavisi od Narodne skupštine i narodnih poslanika, a ima znanja, neka sada svoju moć i svoju energiju stavi u pokret, pa će videti koliko će naći miliona. Neka prelista malo knjige Tivara, pa malo Batine knjige, pa knjige raznih firmi u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani i drugdje pa će, budite uvereni, videti da društvena poreza treba da bude sedam stotina miliona kao i zemljarina. Generalni direktor firme Gavrilović dobio je uverenje, da plaća istu porezu kao i ja koji imam 4 jutra zemlje i plaća prema tome istu školarinu od 200 dinara kao i ja. Direktor škole mi kaže: „Pa zar se u vama ne buni vaš poslanički ponos. Prema uverenju vašem i njegovom vi morate podjednako da platite školarinu“. Vi gospodine Ministre imate mogućnosti, da skrenete pažnju gospodi banovima, da u pogledu školarine banovine postupaju onako, kao što je to u smislu zakona. Evo gospodine Ministre to sam

učinio u najboljoj nameri i verujem, da ćete u vašim nastojanjima, ako ne budete zavisni ni od koga nego od svoje savesti i ako budete imali pred sobom interes ove zemlje u što ja ne sumnjam, verujem da će se u ovome pravcu mnoge stvari popraviti. (Odobranje i pljeskanje).

Potpredsednik Karlo Kovačević: Reč ima narodni poslanik g. dr. Matej Perić.

Dr. Matej Perić: Gospodo narodni poslanici, prije nego što predem na temu, o kojoj sam danas želeo uzeti reč, mislim da je potrebno i da mi je dužnost iz punog uverenja pozdraviti odlučan stav g. Ministra finansija u pitanju čuvanja naše valute, kao izraza i vidnog predstavnika naše nacionalne imovine.

Ne može se na ovome mestu preći bez konstatovanja činjenice, da je odlučan stav g. Ministra finansija u tome pravcu vratio zemlji izvesnu ekonomsku smirenost i sigurnost, i time stvorio jednu povoljnu psihozu i predispoziciju za mirnije, hladnokrvnije rešavanje svih teških ekonomskih i socijalnih problema, koji pred nama iskrsavaju.

Poznata teza našeg uvaženog g. Ministra finansija dobiće, mislim, pravu i punu zadovoljštinu tek idućim događajima, a meni nije namera i ne smatram se pozvanim, da svojim predviđanjem mogu davati unapred merodavna mišljenja.

Kao član Vladine većine, koja nosi punu odgovornost za politiku Kraljevske vlade, želim ovim povodom, i mislim na pravom mestu da stavim neke svoje primedbe po pitanjima poreskog zakonodavstva i poreske administracije.

Pogibeljna je praksa, koju smo usvojili, da suviše brzo i naglo i bez promišljanja donošamo pojedine zakone, naročita je pogibeljna takva praksa u donošenju poreskih zakona, koji imaju da nametnu zemlji nove terete.

Normalno je da se o projektovanim zakonskim nacrtima, prije uzakonjenja upozna javnost. Naročito predstavništva interesiranih stručnih korporacija i ustanova, i tek nakon ovakog konsultovanja — eventualno i anketiranja — da se zakonski nacrti predaju Narodnom predstavništvu. Pa kako se postupa danas? Zakonske nacрте sastavljaju gotovo redovno činovnici Ministarstva, koji često nisu nikada bili u položaju, da zakon praktički provadaju. U mnogo slučajeva zakon se donosi po starim uzorima, koji ne odgovaraju raju našim privrednim prilikama, čiju sadržinu javnost može da pozna tek kad nacrt stigne na diskusiju u Narodno predstavništvo. Dakako da nastaje nezadovoljstvo, priređuju se protestni zborovi, lete pretpostavke, zakonska se osnova pod pritiskom javnog mišljenja preinačuje i tek na kraju dobijamo poreski zakon, koji nikome ne odgovara, ni zamišljenom fiskalnom interesu, ni opravdanom interesu porezovnika. Ostaje samo trag nezadovoljstva.

U vezi sa tehnikom donošenja naročito poreskih zakona potpuno je na mestu prigovor, da se nikada unapred ne pripremaju potrebne tiskanice i predodređenje, da se činovnici, koji trebaju ove zakone da sprovedu, stavljaju pred gotov cilj praktičnog sprovođenja zakona, koji nisu nikada imali prilike ni proučiti a sprovoditi ih ne mogu jer nemaju tiskanica, formulara i blanketa.

Izdaju se na brzu ruku neprostudirani pravilnici čije odredbe umesto da zakon razumljivo tumače i sprovođenje pojednostavljaju, one još više posao zamršavaju. Ilustrativan je primer kod člana 28 najnovijeg poreskog zakona o nadopunama, kojim se odre-

đuje način knjiženja uplata dozvoljenog obročnog otplaćivanja i t. d. Tu će se knjiženja provedena već za mesec januar i februar morati križati i nanovo pravilno provodati. Isto je tako i s odredbom § 16 u pogledu poreskih karata za kućnu poslugu, kojih još uvek nema kod poreskih uprava. Ovakvim propustima ne sme se stvarati nezadovoljstvo tamo, gde ga ne mora biti. Porezovnik, kad mu se već nameću novi tereti, ima svoje građansko pravo da zna, na čemu je. Više puta poreski teret gubi svoju oštrinu, ako se porezovniku servira na zgodan i prihvatljiv način.

Prelazeći na svoje primedbe o poreskoj administraciji, imam u glavnom u vidu prilike u Savskoj banovini, gde je do 1929 godine postojalo osam finansijskih direkcija, koje su vodile poresku upravu po uputama Ministarstva finansija, možemo mirne duše reći na zadovoljstvo ne samo Ministarstva finansija, nego i na zadovoljstvo poreznika. Tada je nakon kratkog režima oblasti finansijskih direkcija došlo do ustanovljenja jedne centralne uprave za Savsku banovinu — do savske finansijske direkcije, koja vodi administrativu putem svojih poreskih uprava.

Poreske uprave, koje su dotle bile samo blagajnički uredi, dobile su delokrug bivših finansijskih direkcija, one danas vrše razrez svih vrsti poreza i mnogih taksa. Naplaćuju redovno na celoj svojoj teritoriji sve državne dažbine, jer je većini opštinskih uprava oduzeto pravo ubiranja. S druge strane finansijske direkcije postale su prizivna nadležstva, te je sav posao iz pojedinih banovina u njima centralizovan.

No baš radi ovog centralizovanja dolazi do mnogih opravdanih nezadovoljstava, do haotičnog postupka i stanja u poreskoj administrativi.

Savska finansijska direkcija opterećena je godišnje sa 300 — 400 tisuća akata, pa kraj nedovoljnog broja stručnog činovništva kod sadašnjeg svoga aparata ne može da se makne iz zastoja, u koji je zapala pregovora akata, molbi, žalbi, priziva, tužbi, i t. d. Porezovnici ne dobijaju na vreme opravdane otpise, rešavanja žalbi pa često plaćaju dažbine, koje više ne postoje.

Baš ova finansijska direkcija — a i poreske uprave, u koliko sam se mogao upoznati — snabdevena je sa premalim brojem činovnika naročito stručno spremnih — a da bi bila u stanju da sve poslove svoje nadležnosti može na vreme posvršavati mađa se radi najpožrtvovanije, pa i preko radnog vremena.

Natovareni su na ta nadležstva možda i sasvim suvišni poslovi na primer imaju da vode samo u računovodnoj blagajničkoj struci nekih 16 knjiga. Poznaju više poreskih uprava s velikom teritorijom, koje imaju za šefa razmerno mladog i još ne posve rutiniranog činovnika, a u pomoć su mu data 2 — 3 poreska pripravnika. Nemaju ni dnevničara ni služitelja. Pitam ja, da li taj broj činovnika može da posvršava posao na vreme i da li taj posao može da bude dobar? Zašto dolazi do opravdanih tužba i nezadovoljstva i porezni obveznici se tuže, da nikada ne znaju za stanje svojih obaveza, i na osnovu čega duguju.

Tu je uzrok velikog zla i njega treba u korenu lečiti. Moramo hitno napustiti princip centralizovanja upravnih a naročito finansijskih i poreskih vlasti, jer nam donosi danomice nenaknadivu štetu i fiskalnu a i porezovničku.

Savska finansijska direkcija je, dakle, suviše glomazan aparat, a da bi mogao uspešno svršavati posao sa teritorije bivših 8 finansijskih direkcija sa 60 poreskih uprava, i mi moramo pristupiti rasterećenju tog aparata osnivanjem jedne nove finansijske direkcije za Savsku banovinu.

Neka mi se ne zameri, ako sa ovoga mesta i ovim povodom progovorim nešto i »pro doma suak«, jer je i objektivno opravdano, i molim g. Ministra finansija, da svrati svoju pažnju mojim izvodima i povede računa o opravdanoj molbi, kojom se na njega obraćam.

U Osijeku, gde je bila ranije finansijska direkcija, pa oblasna finansijska direkcija, a docnije finansijski inspektorat, to je sve likvidirano — stoje danas velike prazne prostorije u državnoj zgradi, koje željno iščekuju, da se u Osijek vrati finansijska direkcija. Državu to ne bi ništa skuplje došlo, kada bi u te prazne prostorije smestila jedan deo Savske finansijske direkcije, a poslovi bi se znatno bolje odvijali, u korist fiskalnog interesa i na zadovoljstvo porezovnika — a i na prosperitet privrednog života ne samo grada Osijeka, nego i ostalog područja, koje bi potpalo pod ovu direkciju:

Tim bi se ujedno barem u jednom delu napravila nepravda ranije učinjena ovom jakom privrednom i kulturnom centru, koji je danas osuđen na postepeno umiranje. Ta se nepravda sastoji u tome, da su kao preko noći iz ovoga grada uklonjena sva viša državna nadležstva, koja su od uvek u Osijeku imala svoje sedište.

Što se tiče egzekutivnih naplata poreza zameram, da se suviše nemilosrdno vrše. Imade istina i opravdanih slučajeva, ako hoćemo objektivni da ostanemo, ali ne mogu se opravdati svi ekscesi, koji su po gde gde vršeni bez obzira na to, da li su porezovnici možda i bez svoje krivice ostali dužni porezu. Neću ovde da nižem pojedine suviše drastične slučajeve, koji izgleda da su postali u bezobzirnosti poreskih organa kao neko pravilo — jer je o tome bilo dosta govora u ovom Domu.

Nadam se da će § 28 najnovije novele Zakona o neposrednim porezima, kojim je regulisan način plaćanja dugova nastalih do kraja 1932 godine — te loše metode u egzekutivnom postupku i ako ne sasvim onemogućiti, a ono znatno ublažiti.

Za pohvalu je, što se g. Ministar finansija u diskusiji Finansijskog zakona dotakao pitanja činovničkih plaća, koje su zbilja reducirane do minimuma egzistencije i ne može se pomišljati na dalje snižavanje.

Odredbom Finansijskog zakona o restringiranju honorara činovničkih za uposlenje kod vanredne kancelarijske dužnosti bojim se, da se je stalo samo na putu. A zašto tako mislim? Evo zašto: Ako postoji tvrdnja, da pojedini činovnici uživaju više sinekura sa ogromnim honorarima, a ona je tačna, onda se ovom odredbom o restringiranju ta anomalija nije po svemu odstranjena, već samo na pola — pa kad znamo da je kod svih činovnika izvršena redukcija na jednakoj bazi i svi podneli na taj način žrtvu u općem interesu, to mislim, da bi bilo potrebno pomenutu odredbu upotpuniti tako, da ni jedan činovnik ne može imati više od jedne sinekure, ako ih je više, imaju se ostale oduzeti i podeliti onima, koji su možda isto tako zaslužni i vredni, kao i dosadani uživaoci, a nalaze se možda i u težim materijalnim prilikama. Nisam imao prilike uzeti reč kod donošenja Zakona o izmenama zakona o neposrednim porezima,

pa samo ukratko ovde hoću da se osvrnem na taj zakon.

Najnezgodnija je odredba glede ustanove minimalne stavke poreske osnovice, jer je prouzročila opravdano jedno veliko nezadovoljstvo, a dovesti će do velikih nejednakosti i nepravda u samom oporezivanju. Ovde se nije smeo samo fiskalni interes držati pred očima, nego morao je doći u obzir isto tako i momenat pravičnosti s jedne strane, a realnost minimalnih stavaka i platežna mogućnost s druge strane. Samo jedan primer da navedem: Neka tvrtka ima centralu u Osijeku, a filijalu u Dalju i Čepinu. Po tumačenju pravilnika ima se minimalna stavka na svako mesto posebno uračunati. To znači pošto odnosna firma ima sedište u centrali — gradu, to će kirija za stan doći u obzir i kod izračunavanja minimuma i u malim selima plus kirija za lokal kod svake pojedine radnje.

Primer: za stan Osijek	36.000 godišnje
lokal Osijek	48.000 godišnje
lokal Čepin	6.000 godišnje
lokal Dalj	4.800 godišnje

Minimum bi izgledao ovako: $36.000 \times 3,5 = 126.000$ — 30% kirije za lokal centrale (14.400 dinara) za centralu dakle svega minimum 140.400 dinara.

Za filijalu u Čepinu $126.000 + 20\%$ kirije za lokal filijale (1.200) svega dakle 127.200.

Za filijalu Dalj $126.000 + 10\%$ kirije za lokal filijale (480) svega dakle 126.480 dinara.

Uporedili se Dalj i Čepin sa Osijekom, za koji je utvrđena osnovica od 140.000 dinara, smešno je zamisliti, da takva osnovica za Čepin može iznositi 127 hiljada i 200 dinara, a za Dalj 126.480 dinara.

Do ovakvih apsurdna vodi jedan na brzu ruku skapljeni rad, kojem dajemo moć zakona, a koji je u stanju da potpuno upropasti tu i svaku drugu firmu.

Sama praksa, opravdano se bojim, pružice nam još i strašnijih primera.

Moje duboko osvedočenje je, da se napravila velika pogreška donošenjem zakona o izmeni tečevine, i da se njime neće polučiti opravdana svrha i cilj Ministarstva finansija t. j. kako bi se došlo do korekture dosadašnjeg nejednakog i prema tome nepravednog oporezovanja.

Kao korektiv bolje bi poslužila dohodarina t. j. kad bi se na ranije postojeće oporezovanje pridodao još i porez na ukupni dohodak odnosno poreskog subjekta, pa će se g. Ministar finansija konačno ipak morati pozabaviti studijom dohodarine i poreza na imovinu u pretstojećoj temeljitoj reformi našeg poreskog sistema.

Nije pravedno da se nije uzeo dovoljan obzir u zaštitu i gradskih zanatlija jer je i njih trebalo paušalirati kao i sitne zanatlije u mestima označenim u tač. III čl. 37 Zakona. Moje je duboko uverenje da sitnim zanatlijama u gradu ide isto tako loše ako ne i gore, kao i onima na selu, jer ih je u gradu mnogo više i režeje su veće. Smatram da je potrebno naći načina i puta da se i njima pomogne. Neka mi bude ovde dozvoljeno ukazati i na potrebu hitne reforme zemljarine, a isto tako i kućarine. Što se tiče zemljarine, ona je još i k tome opterećena i uzeta kao osnovica mnogobrojnim samoupravnim prirezima, i nije više savremena. Katastralni prihod zemlje koji služi osnovicom zemljarini, ustanovljen je u doba najjačih žitarskih cena, i shvatljivo je da ta osnovica nema više u današnjim prilikama pravo na opstanak, jer ako

pšenica stoji danas dinara 100 po metar-centu, ne može da se plaća porez koji se računao po metar-centu pšenice od 300 dinara. U mojem srezu otpada po jutru zemlje 150—200 dinara, pa i više ukupnih dažbina. Pa se pitamo, da li ove poreze i prireze može zemljoradnik kraj današnjih cena svojih produkata da plati? Pitanje zemljarine mora da se reši hitno i u korist zemljoradnika.

Ako se bude porezno zakonodavstvo moderniziralo, ako se ono bude prilagodilo današnjim okolnostima i privrednim prilikama, ako se broj raznih poreza specijalno broj bezbrojnih samoupravnih prireza snizi, ako se budu snizile previsoke porezne stavke, tako, da će poreska stavka odnosno odmereni porez odgovarati prihodu porezovnika — uveren sam, da će prestati poreski nemoral, o kojem se toliko govori a kojemu u većini slučajeva nije kriv porezovnik nego poreska administracija, nelogičnost i preteranost zahteva pojedinih poreskih odredaba. Samo sa susretljivošću, samo sa racionalnim opterećivanjem porezovnika moći će država sebi osigurati redoviti i trajni prihod.

Imajući puno poverenje u vođenje opšte finansijske politike uvaženog g. Ministra finansija i u očekivanju da će ove moje dobronamerne primedbe naići i na puno njegovo razumevanje i uvaženje — izjavljujem da ću glasati za budžet ovoga resera. (Odobrovanje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Kosta Popović: Ima reč g. Stevan Šiftar.

Stevan Šiftar: Gospodo narodni poslanici, stojeći pred svežom impresijom, koju nosim sa obilježnja svog sreza, nalazim za svoju dužnost, da ovde skrenem pažnju g. Ministru finansija na neke narodne potrebe, a isto tako i na neke tegobe, koje bi trebalo, da se što pre spreče odnosno ublaže.

Mi znamo, gospodo, da jedan od najtežih položaja u današnjoj situaciji jeste svakako položaj g. Ministra finansija. On je onaj vijak na preši, kojim država treba da istišće od svojih poreznika sve što joj je potrebno za normalno funkcioniranje.

Njemu na suprot stoji porezovnik, naročito seljak, mali obrtnik i trgovac svestan svoje državljske dužnosti, koji je sporazuman, da da državi sve što je u njegovoj platežnoj moći danas u ovo teško doba ekonomske krize. Ali, i g. Ministar treba da bude obazriv da ne steže poreski vijak dalje, jer je u opasnosti da nam ti obruči na toj preši popucaju.

Neminovna je potreba da se što pre revidira Zakon o zemljarini i zemljarina snizi, koja je previsoka.

Ja sam i prošle i pretprošle godine sa ovoga mesta u svome govoru napomenuo, kako se grbe leđa seljaka porezovnika, ne samo pod redovnim državnim porezima, već i ostalim teretima koje država propisuje, a naročito pod zaostacima poreza iz ranijih godina.

Istina taj moj prigovor nije ostao glas vapajućeg u pustinji, te moram s ovog mesta da zahvalim g. Ministru što je svojim predlogom Narodnoj skupštini omogućio da se je doneo zakon kojim je bilo omogućeno da se osnuju poreske komisije, a koje su imale za dužnost da preispitaju uzroke svih zaostalih poreza i to onih interesanata koji budu molili oprostaj od plaćanja zaostalih poreza.

Poznato mi je da su se tom blagodati poslužili mnogi porezovnici seljaci moga Sreza belovarskog,

koji su bili neopravdano oporezovani dohodarinom i u zakonskom roku podneli žalbe.

I šta se sada dogodilo? I ako su poreske komisije bile na visini, najsavešnije ispitale svaki slučaj pojedinačno i sa svojim predlozima uputile akta nadležnim finansijskim direkcijama, t. j. Savaškoj finansijskoj direkciji u Zagrebu na konačno rešenje te odobrenje za otpis. Finansijska direkcija u Zagrebu sastavila je nadkomisiju od stručnog osoblja a bez jednog člana iz naroda, poznavaoća prilika ovoga sreza, čiji su predlozi bili na rešavanju. Zar je onda čudo, gospodo, da je ta komisija učinila mnogo propusta i grešaka. Ta je komisija radila po nekom principu šablonski, te u svakoj opštini usvojila jedan izvestan postupak molbi i brisala zaostalu dugovinu, a preostale molbe vratila nevažene. Ovakav površan rad izazvao je veliko negodovanje među narodom, jer se dogodilo da je porez otpisan često jačem porezovniku. Ja znadem slučaj, gde je porez otpisan porezovniku koji imade 13—15 jutara zemlje, punu staju stoke, dok drugima koji nemaju ništa drugo nego malu sirotinju od 3—4 jutra zemlje a bez ikakve stoke, ostavila je porez neotpisan. Napominjem, često puta takav porezovnik nije ni spadao pod odmjeru dohodarine. Za sve ovo negodovanje ponajviše su krive katastarske uprave.

Unatoč više naših, a i od strane naroda, urgencija, upravni organi katastarske uprave ne brinu se dovoljno da požure i posvršavaju davno podnesene molbe za otpis. Kada bi katastar bio u redu, zar bi se moglo dogoditi da je porezovnik sa 3—4 jutra zemlje uopšte mogao doći u obzir za odmjeru dohodarine? Ne, kad znademo da je za odmjeru dohodarine trebalo da ima najmanje 10 jutara zemlje.

Dvanajesti je čas da se katastar uredi. Katastarske uprave treba da vode spremni činovnici sa puno mara i ljubavi prema narodu, i to oni koji daju garancije da im je to prva dužnost da riješe davno podnesene molbe za otpis, pa makar i u produženju radnog vremena uredski sati. Imade drugih važnih radova s kojima bi katastarska uprava trebala da požuri i izvrši, kao reambulaciju i identifikaciju. I tu se mora prestati sa dosadašnjom praksom, taj posao pojednostaviti i pojeftiniti. Ne mogu a da ne spomenem da se narod moga sreza često i opravdano žali i prigovara na rad naših poreskih uprava, odnosno njenih izvršnih organa, egzekutora. Ko su ti i kakvi su ti egzekutori, čuli smo već u više navrata i od više predgovornika, i ja ih radi kratkoće vremena neću ponavljati, a da su takovi, osim redih iznimaka, nije nikako čudo, jer se ne pazi dovoljno na njihov predživot prigodom postave u službu.

Ja znadem slučajeve da su se na takova mesta postavljali ljudi kažnjavani, koji su se grubo ograšili o državu i narodno jedinstvo, pa zar je onda čudo da se takav čovek u službi egzekutora u kratko vreme ograšio o svoju službenu dužnost krađom i prodajom uredskih akata, tako da je morao biti predan državnom odvjetništvu na progon? Na naše proteste zašto se ovakvi ljudi postavljaju, dobijamo odgovore da su to privremeni nameštenici i to prema potrebi i da se za tu službu ne mogu spremniji naći. Kaže nam se da za ovakve nameštenike nema budžetske mogućnosti, već se plaćaju iz fonda ovišnih troškova.

Gospodo narodni poslanici, što su ti ovršni troškovi i taj fond, vama je poznato koji živite u na-

rodu, pa ste svjedoci, kako se ubiru, često puta protupropisno i protuzakonito.

Od tih ovršnih troškova najviše trpi i pod njima stenje naš seljak, naš najbrojniji 80% porezovnik u državi. Vi znadete, sigurno ste lično osvedočeni, da se kao najmanji ovršni trošak uzima za 10 din. bez razlike, koliko je poresko potraživanje, pa makar to bilo i od nekoliko dinara zaostataka. Ako uočimo i ovu tešku činjenicu kada znademo da naš seljak imade svoju zemlju raštrkanu na više strana i više parcela, biva da imade po 3 — 4 poreske knjižice. Kada egzekutor dođe, pribije mu na svaku ovakvu knjižicu po 10 dinara. Pa kad znademo da su gospoda egzekutori vrlo revni u službi da nakupe što više ovršnih troškova i stvore što veći fond, posećuju oni pojedinca porezovnika i 2 — 3 puta u godini, pa makar, kako sam napred spomenuo, to bio zaračunato je 10 din. za istu.

A sada je međutim, u tom pogledu učinjen i jedan novitet jednostavno šalje se porezovniku poštom opomena na dospjeli porez i odmah u toj opomeni zaračunato je 10 din. za istu.

Na početku napomenuo sam, da sav tako ubran novac ide u fond ovršnih troškova, iz kojega se prvenstveno plaća taj kadar egzekutora, nadalje, navodno služi za neke sitnije uredske potrebe, a preostatak šalje se finansijskoj direkciji, koja iz tih tako dobivenih fondova dijeli nagrade ostalom činovništvu.

Sa ovakvom praksom mora se prestati; ako se već ukaže takova potreba da se mora izaslati i egzekutora, taj trošak treba da bude minimalan, ne smije se dopustiti da ga se čini glomaznim, kao što je to do sada bivalo, jer je g. egzekutora pratio jedan opštinski činovnik, zatim žandarm, pa dva patrola sa kolima za transferaciju, dakle čitava jedna ekspedicija. Ovršni trošak ne smije se udariti šablonski na svakog porezovnika, u svakom slučaju treba ga sveći na što umjereniju i snošljiviju visinu.

Kako je vrijeme kratko, neću mnogo da duljim sa tim egzekutivnim troškovima i podvlačim da je seljački narod svjestan svoje dužnosti, i nastojati će, da uz redovan porez otplaćuje i zaostatak iz ranijih godina, ali tražim da se ne uznemiruje i ne nanašaju mu se nepotrebni troškovi.

Teško pogađa narod plaćanje zaostalih prenosbenih taksa, iz ranijih godina, i tu nije ništa učinjeno.

I u prošlogodišnjoj budžetskoj raspravi upozorio sam sa ovog mesta g. Ministra, kako je cenzura Ministarstva finansija u Beogradu povisila u većini za 100% prenosbene takse na darovne i kupoprodajne ugovore iz ranijih godina. Ta povišenja više puta tako su velika, da ni ostavština ne vrijedi, kolika je taksa. Znam jedan takav slučaj, gdje nasljednik dobrovoljno daje nasledni komad zemlje poreskoj upravi, da ga proda i naplati taksu. Poreska uprava to odbija, jer znade da to ne bi postigla i knjiži se na njegov daljni posjed.

Rak-ranu muči naš seljački narod odnosno onaj, koji se je ogrešio i učinio monopolski prestupak, »nedovoljenog sadenja duvana«. Imade dosta takovih slučajeva i u mome srezu, da je koji seljak nesvjesno, nepoznavajući dovoljno strogost monopolskog zakona ili da mu je neko iz zlobe na njegovom udaljenom zemljištu slobodno posijao duvan ili je nikao i sam. Takav bude kažnjavan više puta na basnoslovne sume, toliko da mu ni cio posjed ne vrijedi.

Priljučujem se molbi mog poslanickoga dru-

ga Dobrovoljca, koji je u generalnoj debati vrlo lijepo ocrtavao sve tegobe koje pojedinac u takovom slučaju mora da snaša, te apelujem i ja i molim gospodina Ministra da se sve do sada izrečene osude revidiraju, po mogućnosti otpišu ili bar snize, na iznos koji neće biti ubitačan po daljnu egzistenciju počinitelja.

Kada je već reč o monopolu, molim gospodina Ministra da izda odredbu Monopolskoj upravi, da se u naše krajeve Savske finansijske direkcije, i to Srezove bjelovarski, durdevački, ludbreški i vanečki i druge, ne šalje jedna so, koja je i preskupa, narod je nerado uzima za porabu, već se rade služi marve-nom solju, potrebno je da nam se i dalje šalje so iz Kreke kao i ranije.

Ne može se dopustiti, da Monopolska uprava kod podjelavanja dozvola za prodaju monopolskih artikala svojevoljno nekome odobrava, a neke odbija, odnosno ukraći tim više, jer je njezino riješenje izvršno. Trebalo bi odrediti uvjete pod kojima bi svaki trgovac odnosno prodavaoc monopolskih artikala mogao dobiti dozvolu, time bi se u mnogom odbili prigovori, a država bi time dobila veći prihod koji na toj stavci zastupa lijepu sumu.

U daljnem skrećem pažnju gospodinu Ministru i na samoupravne budžete banovina i naših opština. I prošle godine sa ovoga mjesta skrenuo sam pažnju gospodinu Ministru, koliko se seljački narod Sreza bjelovarskoga žali na banovinsku taksu na direktno rodeću lozu, a koja se plaća 20 para po čokotu. Znam da će g. Ministar reći, pa to uredite kod Banovine, to je banovinski prihod. Pa tu baš i leži prigovor, narod veli, na zemlju plaćam zemljarinu, a kad već povrh toga moram da platim tu globu, jer nisam u zakonskom roku procenio ili iskrčio tu divljaku lozu, neka se taj novac ubire u korist dotičnih općina, i to prvenstveno za unapređenje vinogradstva, voćarstva te izgradnju cesta.

Držim da je ovaj prigovor opravdan i zato ga iznosim da ga čuju oni kojih se to tiče.

Nadzor nad gazdovanjem naših seoskih općina trebalo bi reorganizirati. Uz dosadašnji nadzor, koji vode sreski načelnici, a koji je često puta manjkav radi premalo u tu svrhu stavljenih kredita, trebao bi g. Ministar finansija uvesti putujuće računospitače, koji bi iznenadno od vremena na vreme obavljali kontracije. Takovim inspekcijama sprečile bi se mnoge zloupotrebe, a kojih je u poslednjim godinama nezalost u Savskoj banovini bilo dosta.

Na koncu moga govora skrećem pažnju g. Ministru da se pristupi što prije, gdje su predradnje izvršene, izmeni ili prodaji državi nepotrebni zgrada i zemljišta, velim izmjeni jer znadem, da država plaća dosta velike zakupe (kirije) za kasarne, pošte i slično, a njene zgrade i zemljišta leže neiskorišćene ili su izdate u zakup uz minimalne oštete.

Ovakvim postupkom država bi došla do zgrada koje ona treba, a rešila bi se balasta uzdržavanja zgrada koje ne treba, na drugoj strani omogućila bi razvoj gradova i građevnu delatnost, jer se ovakvi objekti većinom nalaze u centrima gradova. Zajedno sa time suzbila bi se nešto i nezaposlenost, jer znadem, da novi vlasnici ovakvih objekata ne bi gledali na današnje stanje, već bi ih uredili prema svojoj potrebi.

Gospodo narodni poslanici, završujući svoj govor — ponovo činim apel na g. Ministra finansija, da od ovih mojih napomena učini uporabu, a ja iz-

javljujem da ću glasati za budžet Ministarstva finansija. (Odobrovanje).

Потпретседник др. Коста Поповић: Реч има г. Исидор Живковић.

Исидор Живковић: Господо народни посланици, узимајући реч, морам одмах констатовати да ни једна буџетска дискусија у овоме Дому од како постоји овај Парламенат, није била обилнија, јер су такође сви господа народни посланици узели учешћа, било у начелној или специјалној буџетској дебати. У овакој обилној буџетској дискусији Краљевска влада имала је прилике да чује све тежње и потребе нашега народа. Морам зажалити због краткоће времена те прелазим на главну ствар о којој мислим говорити.

Господо народни посланици, пред нама се налази буџет државних расхода и прихода за 1934/35, који је пројектован од стране Краљевске владе.

Краљевска влада и Финансијски одбор сарађивали су дуже времена на санирању овог буџета, желећи тиме да се дође до једнога реалног и остварљивог буџета, што је тенденција сваког државног буџета.

Као народни посланик и члан овога Дома имао сам прилике да од г. Претседника Краљевске владе и г. Министра финансија чујем излагање о санирању овога државног прорачуна. Из њихових излагања стекао сам уверење да се није могло у овим приликама ништа више учинити у погледу државног буџетирања.

Приликом начелне дебате у овоме Дому о државним приходима и расходима чуо сам такође од својих другова, народних посланика, многе добронамерне критике, које су такође у овој дискусији значајне, а оне су израз свега онога што је у вези државног газдовања, те ми је дало повода да узем реч у специјалној дебати код буџета прихода и расхода г. Министра финансија.

Самостална монополска управа Краљевине Југославије издала је закуп соли великопродавцима за време од 1 априла 1930 до 1 марта 1935.

По чл. 11 услова Самосталне монополске управе предвиђено је где ће се поједине бановине снабдевати сољу.

Моравска бановина као VI закупни реон троши годишње соли 12 милиона 450 килограма. За снабдевање Моравске бановине сољу под напред означеним условима одређена су следећа државна стоваришта: 1) Каменом и вареном сољу из стоваришта у Смедереву; 2) Каменом и вареном сољу из стоваришта у Кусјаку; 3) Вареном сољу из стоваришта у Креки и Симином Хану; 4) Вареном сољу из стоваришта у Бос. Броду.

Камена и варена со за Моравску бановину издаваће се из државног стоваришта 2 : 1 што значи 2 килограма у крупници а 1 кгр. ситне.

У чл. 17 услова монополске Самосталне управе вели се: Закупац може продавати у својим великопродајама само ону со и у онаквом стању у каквом исту подигну из стоваришта.

По члану 28 услова Самосталне монополске управе предвиђен је један узус по коме се каже, да су великопродајци дужни издавати малопродавцима со у неограниченим количинама и у онаквом стању, млевену или немлевену, како малопродавац жели.

Великопродавци користећи се овим узусом,

створили су млинове за млевење соли, и преко жеље и воље малопродаваца и потрошача $\frac{3}{4}$ соли мељу, а једну четвртину у крупници издају, тако да потрошач мора купити 3 килограма соли млевене, ако жели добити 1 килограм у крупници.

За млевење соли великопродавци наплаћују скупље со по 2.500 динара од вагона, што значи да мливо соли кошта 0,25 дин. по 1 килограму. Господо посланици, према годишњој потрошњи соли у Моравској бановини у износу од 12.450.000 килограма, када се узме да се $\frac{3}{4}$ соли од великопродавца меље, износи 9.337.500 килограма млевене соли по 0,25 динара од једног килограма, што значи 2.334.375 динара кошта мливо соли за једну годину у Моравској бановини.

Када се, господо, узме да закуп соли по у слову траје 5 година, Моравска бановина потроши соли за пет година 62.250.000 килограма од које се количине меље $\frac{3}{4}$ соли, што износи 46.687.500 килограма млевене соли, која се со потрошачима зарачунава скупље по 0,25 динара од килограма за мливо исте. Према чему мливо соли у Моравској бановини за време петогодишњег закупа кошта 11.671.875 динара. Иако се зна да свака сељачка кућа има своје аване и мале ручне млинове за млевење соли.

Господо народни посланици, настаје питање, ко овде сноси штету? На то је одговор: Држава и народ. Поглавито сељак који троши веће количине соли, а користе се закупци великопродаја. Вардарска бановина као одгајивач стоке оваквом малверзацијом великопродавца соли погођен је, јер се потрошња соли у Моравској бановини захтева а купци због осољавања марве и стада и због тога што је у услову дат проценат 2 : 1 тј. 2 килограма крупнице један килограм ситне а никако млевене, већ су ово великопродавци желели да учине услугу народу за скупе паре, јер за сваки килограм млевене соли наплаћују 25 пара, што по једном вагону чини 2.500 динара више него што је установљена монополска продаја соли.

Држава не сме и не може дозволити оваку малверзацију појединаца ако се жели заштитити држава и народна привреда, јер ако се замишља да наш народ жели млевену со у већим количинама, тј. од $\frac{3}{4}$ млевене, онда зашто би држава допустила милионске зараде појединцима када се зна да млевење једног вагона соли не износи више од 300 дин. те према чему стоји да великопродавци млинари соли по једном вагону зарађују 2.200 дин. поред осталог процента који добивају за закуп соли. Г. Министар финансија требао би да се посвети овоме питању и да овој малверзацији стане на пут, чиме ће заштити потрошача поглавито сељака сточара, кога и овај последњи порез поред осталог предвиђеног овим државним буџетом погађа.

Господо народни посланици, поред државнога буџета који пада на терет нашега привреднога народа, има још намета који народ подноси ван државног, бановинског и општинског буџета.

Пореске управе са обзиром на пореску администрацију наплаћују за сваку опомену упућену пореском обвезнику за доспело плаћање пореза, за које опомене наплаћују по 10 динара.

Када се узме број пореских обвезника једног пореског административног среза, примера ради навећу мој Срез жички, који има око 17.000 по-

реских обвезника. За доспели рок плаћања порезе свима се овим пореских обвезницима упуте пореске опомене, и за сваку таку опомену приликом исплате пореза од стране пореске власти наплати се по 10 динара, то значи да се за један доспели рок плаћања пореза од народа наплати 170.000 динара, која сума не улази у државне приходе, већ се том сумом репрезентирају порески чиновници који успешно врше наплату пореза од пореских обвезника.

Може ли се дозволити да се пореским чиновницима и поред плата које нису тако мале, дају репрезентације, када су они по свом чиновничком звању и положају дужни да то чине без репрезентација, које падају на штету народа.

Ако би се та казна код пореских обвезника оставила ради успешније наплате пореза од пореских обвезника, који своје пореске обвезе о доспелом року плаћања не испуњавају, зашто би држава тако један приход жртвовала на непотребну сврху, то би било боље када би се та сума уносила у државни или бановински фонд за јавне радове, од чега би имала користи и народна привреда, јер би се тим новцем могли обављати јавни радови на подизању државних и бановинских јавних зграда, које би служиле као надлештва за пореске управе, среске канцеларије, жандармеријске станице, као и подизање објеката на бановинским путевима; на тај би се начин олакшао државни и бановински буџет, а његово би олакшање деловало на смањење непосредног и посредног државног пореза и бановинског приреза, који се овим буџетом предвиђа.

Господо народни посланици! У низу мера које се предвиђају за санирање привредних прилика у нашој земљи, мислим да је прва и најхитнија смањење земљаринског пореза, које треба довести у склад према паритету, пољопривредних производа у данашњим приликама, јер је скала земљаринског пореза установљена када су пољопривредни производи имали већу паритетну вредност, која је за сада пала за пуних 75%.

Господо народни посланици, ми сви ласкаво говоримо како је сељак стуб државе, и не заборавимо у последњем моменту, да је он сада у тешким привредним приликама, и стоји бојазан да се тај стуб не пољуља што општој кући не би било добро.

Изменом паритетне вредности пољопривредних производа, којом се у нашој отаџбини бави 85% од целокупног становништва пореска оптерећења, буџетска и ванбуџетска као и разни картели стављен је сељак пољопривредник у немогућност да буде потрошач многих других потребних артикала, што је последица пада трговине и занатства, која је у тесној привредној вези са привредником сељаком, пад сељака привредна је смрт трговца и занатлије. Мораће се тражити пута и начина, да се наша привреда доведе у склад са свима осталим могућим потребама, како би подизањем паритетне вредности земљорадничких производа, оживели трговину и занатство.

На крају свога говора напомињем да имам веру у Краљевску владу и добру намеру Претседника Краљевске владе г. Узуновића, који нас је овде у овоме Дому за цело време ове буџетске дебате пратио, да ће се све ове напомене узети у праведну оцену и свака ствар поставити на своје место,

што би служило општем добру нашег привредног народа. Изјављујем да ћу гласати за буџет. (Одобравање и плескање).

Потпретседник др. Коста Поповић: Реч има народни посланик г. Тодор Тонић.

Тодор Тонић: Господо народни посланици. Од увек је ресор Министарства финансија био један од најважнијих ресора свих министарстава. Нарочито данас у данашњим тешким приликама ресор Министарства финансија не само што је најмаркантнији и најважнији него је то ресор у кога су упрте очи свих наших грађана, јер тај ресор прикупља све могуће приходе, и те приходе према могућности и платежној моћи нашега народа има да расподељује на остале ресоре. Утолико је више овај ресор важнији што га данас заузима један тако елитан финансијер и високо квалификовани државни чиновник. (Аплауз). Ја сам слободан да укажем томе Министру финансија и томе тако важном фактору који има тако дубоко и велико разумевање за народне потребе и за тешку и претешку данашњицу, оно, нашта су указивали и друга господа народни посланици, да је новчано стање у нашем народу врло тешко. Верујте, господа народни посланици, да је то стање тако тешко, да се сељак у моме крају већ враћа на бор и луч, јер нема могућности да купи петролеум и гас. Одмах се поставља питање, како ће народ да издржи те велике терете у вези са тешким стањем у земљи и како ће народ због свега тога моћи да одговара својим обавезама. То је најозбиљније питање које треба да знамо не само Министар финансија и Краљевска влада, не само народни посланици и сенатори, него и цела наша јавност и сви грађани у нашој држави.

Држава се мора да постара да материјално стање пореских обвезника поправи, да учини све да он дође до потребног новца, да би могао одговорати обавезама, теретима које држава поставља на пореског обвезника. (Узвици: Тако јел!). То се може постићи данас, господо, у данашњим светским економским приликама, кад се свака држава брани царинским баријерама, ако се нађе пласман и за наше производе! Појединац, господо, ту не може ништа да уради већ само државна интервенција, јер, господо, као лесковачки посланик, града Лесковца и Среза лесковачког, опет морам да погледим са тога места, са тога краја, јер ту је центар, одатле је народно поверење, одатле ме је народ овластио да говорим у име народа, у име тога суверена. Узимам га за пример и да кажем да ту има и тешке и лаке индустрије наше, али поред њих има и наше кућевне и домаће радиности, као што је ужарска радиност. Поред тога пољопривредник има смисла, способности, разумевања за гајење трговинске биљке као што је кулеља. Производи те домаће радиности у своје време извозили су се у Бугарску и друге балканске земље: Албанију, Турску па чак и у Египат и у друге земље. У мом крају живела је и цветала та ужарска радиност. Пољопривредницима који су сејали и гајили конопље пуне су куће биле. Господо, хемери пуни, и било је срећно време, златно време, за наш крај и за нашу целу околину, не само за Лесковачки срез, него и за један део Моравске бановине и врањски округ, па и даље, господо, преко Ристовца.

Живео је пољопривредник, живео је произво-

ђач, живео је ужар, живео је извозник, и трговина је цветала. Мора се свим силама радити да повратимо то доба, да би могли одговорити силним теретима и дажбинама, које је држава по сили прилика, по сили данашњице и по сили потреба, навалила на обвезнике. Данас је, господо, радиност замрла. Ми немамо трговачке односе ближе и интимније са Бугарском и другим балканским земљама, или су они сасвим слаби. Због тога, да би се повратила финансијска и економска моћ код наших сељака, код многобројног дела нашег народа, трговаца и занатлија, тражим што скорије закључење трговинског уговора са Бугарском, а исто тако са великом братском Русијом, како би се обновили ти трговински односи брже и што пре, да не чекамо да будемо последњи. Јер, господо, западне државе, без обзира на то што су финансијски и економски јаке, утркују се да с том великом државом и неисцрпним извором богатства, закључе трговинске односе и уговоре. Не треба, господо посланици и господине Министре, да останемо ми последњи. Ако мислимо да што боље трговинске односе уредимо са иностранством и да се боримо за благостање и побољшање прилика у нашем народу, треба то што пре да урадимо, како би наш народ дошао до новца да би могао одговарати својим обавезама, ако не потпуно, а оно бар приближно. Ако се у томе правцу ништа не уради, плашим се, да мој крај неће моћи одговорити обавезама и неће моћи издржати, јер су тешке економске и финансијске прилике.

Имајући поверења, као што сам мало пре рекао, у велики смисао, у велико разумевање и у високе квалификације господина Министра, (Бурни усклици: Живео!) да ће и сам порадити, да ће и сам настојати да се све ово приведе у дело на корист и побољшање не само мога краја него и целог нашег народа и државе, изјављујем да ћу гласати за буџет Министарства финансија. (Бурно плескање и усклици: Живео!...)

Потпредседник др. Коста Поповић: Реч има народни посланик г. Марко Петровић. (Гласови: Није овде). Реч има народни посланик г. Михаило Крстић. (Гласови: Није овде!) Реч има народни посланик г. Вјекослав Спиндлер. (Гласови: Није овде!) Реч има народни посланик г. Фрањо Господнетић.

Franjo Gospodnetić: Gospodo narodni poslanici, neka mi bude dozvoljeno da iz rezultata ove budžetske debate, a posebno u vezi sa resorom Ministarstva finansija, istaknem neke važne činjenice koje zasjecaju u privredni interes našeg Primorja, čije današnje teško stanje zahtjeva da mu se posveti puna pažnja, i to koli sa strane ovog visokog Doma, toli Kraljevske vlade.

Budžet za godinu 1934/35 rezultat je današnjih privrednih prilika usled kojih se izdatci moraju predviđati u granicama koje porezno opterećenje naroda dozvoljava i koje se moraju prilagodavati i konstantnom opadanju prihoda uz daljnu kompresiju rashoda predviđenih u budžetu. I dalje kroz budžetsku godinu vrše se takve uštede, koje teško pogodaju prilike našeg Primorja. I zato nek mi se dozvoli primjedba, da se u postizavanju ravnoteže budžeta sa jednim nerazmernim manjim deficitom na koncu računске godine ne može tvrditi, da su i viseći dugovi sniženi na samu cifru od oko 130 milijona u redovitoj administraciji, a za nešto veći iznos u računu

državnih poduzeća, kada se obaveze finansijskim zakonom preuzete, a koje su neizbežne, ne svršavaju i ne podmiruju već ostaju i dalje dug kao dug koji se mora podmiriti. Ističemo ovde pitanje naše trgovačke mornarice kojoj se obaveza od sa 70 milijona dugovanja po finansijskom zakonu nije isplatila, tako da je ista prepuštena sebi i ovako bespomoćno je ugrožena u svom opstanku. Daskoro ćete se uvjeriti, gospodo, da je trgovačka mornarica stavljena u pitanje i da je ugrožen njezin opstanak na užtrb prestiža na moru, a u teškoj utakmici sa našim jačim susedima, koji će ovako potisnuti čast naše zastave ondje, gde se u velikom interesu ove zemlje i našeg Primorja mora da visoko održi i sačuva. Potrebno je zato da se osiguraju i potrebna sredstva, jer ovakve uštede u budžetu ne mogu se ničim pravdati. To zahteva i realnost budžeta, da one potrebe koje se ne mogu i ne smeju mimoći naidu svoje ostvarenje. Ovo pitanje ne može se ostaviti kao i do sada na volju slučajaja i nesigurnosti. Iz uporedenja učinjenih sa budžetima susednih zemalja, vidi se da naš budžet nije veliki. A kada se u budžetu ovako ne osiguravaju prve potrebe i državnog i narodnog interesa, onda to vodi do takvih reperkusija i posledica, za koje kasnije i najveća sredstva i najbolja volja neće biti od pomoći da se saniraju i spasu. Teške prilike u našem pomorstvu diktuju da se preduzete obaveze izvrše. Uporedo u vezi s time, kao što i zahteva čast naše zastave i pitanje naše sigurnosti na moru, ne može se mimoći i ono drugo pitanje, a to je da se izgradnji naše ratne mornarice ne posveti sva pažnja koju naši veliki interesi na moru diktuju. Ovako i celo naše pomorsko pitanje ostalo je u pozadini i ne nailazi na potrebno razumevanje, a dokaz su tome i one nedostatne predviđene stavke pomorskog budžeta, gde se i za uredenje, popravlanje i bagerovanje naših luka ne predviđa nikakva pokrića, a da ne govorim i za sve ostale velike i razne potrebe našeg pomorstva uopšte, a ribarstva napose, koje ovako ne nalaze potrebne zaštite niti svog ostvarenja po budžetu. Toliko sam dužan i sebi i ovoj Kući, da kao predstavnik iz Primorja naglasim i podvučem ove specifično pomorske interese na koje svraćam pažnju gospodina Ministra finansija i Kraljevske vlade.

Naš uvaženi drug g. Stanojević, predsednik trgovačke komore, u svom govoru u načelnoj debati istakao je pasivnost našeg Primorja kao i njegovo mišljenje kako bi se jednom sistematskom akcijom dalo podignuti te krajeve i izvući ih iz onog stanja pasivnosti, u kojem se sada nalazi. Hvale vredno istakao je njegovu ličnu brigu oko podupiranja uvodjenja nekih kultura južnog voća u Dalmaciji, na čemu smo mu mi i posebno zahvalni. Ali ovde je red istaknuti, da naš kraj u poznatoj radinosti njegovog stanovništva, ne može da veže, što no riječ kraj s krajem, a to zato, jer je potrebno da se stvore mnogi preduvjeti i od strane sve moguće zapreke, naosob sa strane države, da se po jednom smišljenom i sistematskom privrednom planu uz potrebne investicione radove na terenu većeg zamaha, kao i sušenju polja i meliorizacija omogući bar jedno okončano stanje, jer poljoprivreda, koju iz godine u godinu pogodaju teške klimatske prilike suše, uz pomanjkanje rentabilnog obradljivog zemljišta, ne može apsolutno da nosi ni toliko, da bi se osigurala ona prvotna ishrana njegovog stanovništva. Upućeni tako da i naš najglav-

niji produkt vino, koje je naše žito, unovčimo u severnim krajevima i da u zamenu za to nabavimo životne namirnice iz istih krajeva; nalazi se Primorje pod pritiskom naše skupe tarifalne politike koja onemogućuje povoljno i uspješno plasiranje njezinih produkata, kao i jevtinu nabavku životnih namirnica uz snošljive cene, koje vladaju u žitorodnom kraju, koje teško pogodaju ovaj pasivni kraj. Daleko bi me odvelo, da to ovdje i cifarski potkrepim, a dovoljno će biti ako naglasim, da jedan vagon kukuruza donosi po prevozu podvostručenje na cijeni. Kad bi se jednom za vazda utvrdile snošljive stavke za prevoz vina i životnih namirnica otpao bi, gospodo, glavni prigovor da pasivni krajevi u svojoj borbi za opstanak traže i one provoznice za hranu uz obavljani podvoz, kao i što su u ovakvim prilikama, što vam mora biti razumljivo, i svim silama opiru da se na njihovo vino ne nameću nikakva opterećenja. Sniženje prevoznih visokih tarifnih stavki je prvotno ekonomsko pitanje celog Primorja.

Kad bi se to pitanje sniženja tarife i za naše vino kao i za životne namirnice jednom postavilo na dnevni red i pravilno riješilo, prestala bi i sva gravamina, koja se protiv provoznica danas ističe bilo sa koje strane, a na što mi moramo da ovdje apeliramo i da tražimo, da nas se ne riješi tog jedinog načina da teško pogodnom pučanstvu u Primorju omogućimo jeftiniju nabavku hrane uz obavljani podvoz sve dotle, dok se pitanje sniženja tarife ne postavi i kao životno pitanje Primorja i pravilno ne riješi.

Odatle će vam biti jasno, kako je naš vapaj za izgradnju Unske pruge, od prve važnosti za cijelo naše Primorje, a naosob za srednju Dalmaciju. Izmjennom trase u pravcu na Knin napuštanjem spoja na Zrmanju, biće jedino omogućen onaj zimski spoj kojeg klimatske nepogode svake godine u najteže doba onemogućuju, kao što je to bio slučaj i u ovoj godini. Ovaj teško očekivani spoj ima da pretrpi i nove kušnje u činjenici, što se i za novog dvogodišnjeg studiranja i planiranja na terenu koje je u toku, ima tek predbježno u roku od 4 godine da izgradi ovaj toliko potrebnii spoj i to sa početkom radova u godini 1936 i sa njegovim dokončanjem tek na koncu godine 1939.

Suvišno je, gospodo, da se naglasi, velika ekonomska potreba, važnost i neophodnost što bržeg gradnja ove pruge iz gore navedenih razloga.

Brže provadanje agrara u Dalmaciji zahtjeva da se zato pravodobno predvidi dovoljan iznos za troškove sudbenog postupka, jer sredstva u prošlom budžetu nijesu bila dovoljna. Tu nedavno Apelacioni sud u Splitu bio je prisiljen da otpusti 19 dnevničara za agrarni rad kod sudova, kao što su i sudci bili prisiljeni da obustave rad na terenu. Sa iznosom od dinara 1,200.000, kao što je bilo u namjeri da se predvidi, biće tek dovoljno da se pokrije trošak za polovinu budžetske godine, kako nam to pokazuje praksa iz lanjske godine, a diktira nam navlaš uvećani rad koji se očekuje u novoj godini. Time bi došlo neminovno do daljeg opoziva personala. Pošto se rad u agraru povećava, potrebna je bar suma od 2 miliona dinara da se izbjegniju novi zastoji. Broj agrarnih geometara potrebno je povisiti od 4 na 8 i staviti ih na raspolaganje Apelacionom sudu u Splitu. Treba istaći da geometri srških uprava ne mogu biti od nikakve pomoći u agrarnom radu. Suma za isplatu kamata od 5 miliona i za amortizacijsku službu je mala. Pri općoj

nestašici i nerodici ove godine na otocima uopće, a naosob na otoku Braču, prisilno utjerivanje poreza skopčano sa velikim troškovima, teško je pogodilo onaj siromašni živalj, koji se bori za život na onom kršnom ostrvu, a da ne spomenem kako ne može da snosi i ono teško poresko opterećenje koje ga pogađa. Zato sam bio slobodan, da upozorim i gospodina Ministra finansija i gospodina Pretsednika vlade, da se omogućiti obročna naplata poreza kroz više godina. Opozivanje prihoda zemljarine utvrđeno čistim katastarskim prihodom, potpuno je nerealno, jer ne odgovara mogućnostima prihoda, što se navlaš danas teško osjeća. Izginućem loze i uvadanjem kulture amerikanice, koja ne uspijeva u ovom kršnom kraju, doveden je u pitanje njegov opstanak, jer se ne isplaćuje. Prema tome teret zemljarine sračunat u ovakvim prilikama a na ovoj bazi nepodnošljiv je, što je i posebno bilo sa strane naših općina naglašeno u molbi upravljenoj gospodinu Ministru finansija. Potrebno je da se teret zemljarine svede na snošljiv minimum, isto tako da se i kućarina u našim varošicama oprosti zemljoradnicima, kao što je to slučaj na selu, i da se provede revizija u naplati zemljarine do konca 1932 godine. Ovo isto važi i za kamenolome na otoku Braču, da se njihovo obrtno opozivanje svede na snošljiv razmer obzirom na potpuni zastoj svakog rada u istima. Interes je pravde da se u kraju postradalom od nerodice porezno utjerivanje ublaži, a opterećenje svede na snošljivost. Porez zemljarine na temelju Finansijskog zakona iz godine 1923 na zemljama pod agrarnim odnosajem, već po zakonu imao je da bude rasterećen.

Moram da posebno istaknem činjenicu, da ako se povisi dozvola prodaje vina vlastite proizvodnje od 20 na 40 dana, biće našim producentima mnogo pomognuto. Prenos vina za vlastitu porabu, a iz vlastite proizvodnje iz jedne općine u drugu, mora biti slobodan a navlaš ne smije da bude pogoden bilo kojom trošarinom, kao što se to sada u praksi događa. Banovinska trošarina na vino po Uredbi o javnim radovima dozvoljena ne može se uvesti, već neka se paušalizira pa trošarina, koja sada postoji reguliše na način, da ta bude progresivna i primerena u razmjeru prema konzumu, a da se zakonom omogućiti prenos i regulisanje takvog pobiranja na banovine u svrhe javnih radova, kada se isto po Uredbi ustupa banovinama za slučaj da one uredbom trošarinu uvedu.

Sistem javnih radova koji je Uredbom donešen, teško će osigurati one prihode koji se od istog očekuju u sumi od sa 70 miliona. Javni radovi su morali naći svoje sigurno pokriće u redovitom budžetu kao prva potreba da se oživi zastoj i privredna delatnost u zemlji i odstrani besposlica.

Autobusni saobraćaj u našoj državi srazmerno je najjače opterećena privredna grana, pa donesenom fiskalnom taksom biće teško pogodena sva autobusna preduzeća, a da ne spomenem da će se time ogromno smanjiti autobusni saobraćaj, koji je jedino prevozno sretstvo osobito u našoj banovini, gdje autobusna preduzeća prevaljuju dnevno oko 4.500 km., dočim železnička pruga ide usporedo tih linija samo u dužini od 30 km. u Primorskoj banovini koja oskudjeva železničkom mrežom; autobusnim saobraćajem omogućuju se takve veze, koje iz privrednih, a naosob iz turističkih razloga imaju najveću važnost. U Primorskoj banovini ima 40 autonomnih preduzeća sa 94 putničkih autobusa, što predstavlja uloženi kapital

od 15 miliona dinara, a od toga je za god. 1934 odjavljeno 28 autobusa.

Nova fiskalna taksa teško će da pogodi ova poduzeća, što će neminovno izazvati i propast svakog autobusnog saobraćaja.

Naš turizam koji u ovo doba depresije pokazuje bilo kakvu takvu aktivnu bilansu u našoj privredi, treba da naiđe na zakonsku zaštitu donošenjem zakona o unapređenju turizma, kao i da se nase hotelijerstvo rastereti od ogromnih tereta, koji sa svih strana koče i ugrožavaju svaku hotelijersku djelatnost. Hotelijerstvu je potreban i jetiniji amortizacioni kredit, da se ono održi u današnjoj privrednoj depresiji. Sve ovo naročito važi za Primorje, gde je turizam postao jedna od najvažnijih grana privrede, kojoj treba omogućiti prosperitet i razvoj.

Zelim da naglasim, da su naše privredne teškoće u glavnom izazvane padom cijena poljoprivrednih produkata, od čega ovisi uglavnom i zastoj u celoj našoj privredi. To je problem koji se nameće u našim agrarnim zemljama u Podunavlju. Od njegovog pravilnog rešenja zavisi izlaz iz današnjih privrednih teškoća, pa smatram da je to glavni zadatak koji se nameće našim privrednim resorima. Potreba jednog privrednog plana, kao što je to vrlo dobro istakao naš odlični drug g. Mohorič, traži brzu inicijativu svih naših privrednih resora.

Zahvalan sam inicijativi g. Predsednika vlade što će se donošenjem zakona o suzbijanju korupcije lečiti u našoj zemlji i ona moralna kriza koja se tu i tako pojavljuje.

I naše opštine, koje su se po Opštinskom zakonu saobrazile kao temeljne i važne jedinice u državnom ustrojstvu, očekuju da se donošenjem zakona o samoupravnim finansijama omogući njihov ekonomski opstanak kao i da se rasterećenjem svih troškova iz prenesenog delokruga omogući da se općine privredno održe. Trebam da istaknem činjenicu da je sa strane banskih uprava zagovarano da bi se jednim avansom koji bi se pored poreskih uprava stavio na raspolaganje općinama na ime prireza, kreditiralo općine da svoje zaostale obaveze uredi i time dovedu u ravnotežu opštinske finansije. Jer samo tako se može istima pomoći, ali nisu dovoljne samo uštede i racionalizacija opštinskih izdataka.

Osnovnim školama treba posvetiti naročitu pažnju pred svakom drugom nastavom. Ima škola upražnjenih i sa reduciranim brojem nastavnika oko 1300 mesta sa 1700 raspoloživih učiteljskih nastavnika koji čekaju na postavljenje. Nastava je ovim onemogućena i potrebno je da se nadu srestva da se nastava dovede u kolosek.

Uspesi polučeni u vanjskoj politici su znatni. Statut Male Antante, Balkanski pakt i istočni pakt o definiciji napadača pojačali su naš vanjski položaj i našu politiku mira i vernosti ženevskoj instituciji. Očekujemo da će se uspešno rešiti i ekonomski problem u Podunavlju, kako interesi svih zemalja u Srednjoj Evropi traže i da će se uspostavljanjem diplomatskih odnosa sa Rusijom ići ka daljnim uspesima u našoj spoljnoj politici.

U vezi s tim želim da pomenem i neke probleme naše unutrašnje politike. Uredjenje naše administracije koje je od kardinalne važnosti za celu našu unutrašnju politiku, očekuje da se donošenjem zakona o dekoncentraciji uprave i uvođenjem banovinskih samouprava rastereti i uprosti današnja administracija prenošenjem na banovinske uprve i samouprave uz-

konjenjem njihovog delokruga po svima pitanjima lokalnih interesa, koji ne služe potrebama celine. Time bi se udario temelj uspešnog unutrašnjeg uredjenja koje očekuje cela zemlja. Time bi se svi prigovori opozicije sveli na pravu meru.

Videći u tome samo daljnu etapu u izgradnji našeg unitarističkog programa, osnovanog na nepobitnom temelju jugoslovenske nacionalne ideologije — postavio bi se uspešni bilans rada i u ovoj Skupštini, a dao bi se najbolji rezultat politici Jugoslovenske nacionalne stranke.

Verujući u to, izjavljujem da ću glasati za ovaj budžet. (Odobrovanje i pljeskanje).

Потпретседник др. Коста Поповић: Реч има г. Сергије Урукало.

Сергије Урукало: Господо народни посланици, при овој дебати Министарства финансија у појединостима, ја ћу се задржати на два најтежа момента, која у народу мога краја, а чујем и у свим осталим крајевима наше лепе Југославије, дају повода највишој ларми и стварају незадовољства, а то су: одмјеривање и начин утјеривања одмјерене порезе те нетачност и неуредност катастра.

На праведан и на закону основан порез, био он државни или самоуправни, народ се никада не револтира. Он стоји на принципу да од кад је Бога и свијета, порез се плаћа, он је плаћао порез — данак и туђинским државама за вријеме свога робовања, а својој рођеној држави да не плаћа, то би за њега био grijех, издајство, он то неће. Он то не тражи. Његова искрена и истинска љубав и оданост својој отаџбини то му не дозвољава. Народ жели да плати порезу, али у оквиру могућности, правичности а никако симпатије или антипатије од стране односног пореског чиновника у ком случају порез добива форму харача, а не драговољног доприноса својој државној благајни на заједничке циљеве.

Досадашња неравнојерна, незаконита и претјерана одмјера порезе у нашим крајевима, претово на територији среза Бенковац кога имам част заступати, давала је и данас даје повод многобројним оправданим жалбама и изразима незадовољства. Народ је досада било изравним било екзекутивним путем исплатио много и много вишу порезу него је то по праву морао. Ту истину доказујем фактом што се је мени лично један бивши чиновник Финансијске дирекције у Сплиту који је те пореске управе прегледао са згражањем изразио о несразмјерној и претјераној висини одмерене порезе (земљарине и течевине) у том срезу на те сиромашне земљораднике — посједнике, трговце и обртнике. Када је то тако утврђено, тражим од г. Министра финансија да нареди својим подређеним органима, да се тако шта не смије унапред да догађа, а за прошло да се проведе ревизија наплате и дуговања свих пореских обвезника на територији Среза бенковачког. Ако те могућности по постојећим прописима нема, молим г. Министра и Краљевску владу да се иста створи, јер то правда императивно захтјева. Увјерен сам да ће г. Министар финансија др. Ђорђевић учинити, јер је сам у свом експозеу констатирао и рекао да постоји огромна неравнојерност, да постоји вапијућа неправда (а то је баш за срез Бенковац) између терета коме су подвргнути појединци, често пута економски слабији, у односу према другим економски јачи.

Наше настојање да у том правцу учинимо нешто, да прибавимо законске инструменте, да томе

злу потражимо лијека, није више резултат једне политике, једног политичког правца у финансијама, колико поступак и диктат савести и најелементарнијег схватања правде и морала.

О бруталном и бездушном начину утјеривања порезе егзекутивним путем нећу да говорим о појединим случајевима. То би ме пуно далеко одвело. Генерално ћу рећи, да има врло много болних и жалосних факата која су на штету народа а нијесу ни на корист па ни престиж државе. То не смије више да буде. Није то поступак за свој народ из овога вијека. Препоручам стога и молим господина Министра, да стане на крај оваквом несавременом поступку његових подређених органа.

Једна исто тако мучна ситуација тог мога краја, која наноси и велике и неправедне последице народу, јест неуредност катастра.

На цијелој територији среза Бенковац који захвата једну површину од преко 100.000 четворних километара од 70.000 становника и са више стотина хиљада честица, постоји само једна катастрална управа са сједиштем у Бенковцу, са шефом — геометром и два-три архивска дневничара. Шта та може да учини даде се лако вјеровати. Од тога избијају неправде јер све днобе, купопродаје, преноси по пресудама судова и слично остају неизвршене, а обвеза пореза непромјењена што проузрокује штету и незадовољство. Да се то отклони и дође до приближног уређења катастра, апелујем на господина Министра да катастралној управи у Бенковцу додијели, чим прије било и превремено, на рад до 20 геометара кои ће на лицу мјеста довести у ред већ постојећи катастар и тиме отклонити једну огромну штету за тај народ и крај.

Дубоко цијенећи и стручну спрему и здраву финансијску политику господина Министра финансија а у нади да ће уважити ове моје добронамјерне примедбе и праведне захтјеве, гласаћу за буџет. (Одобравање и плескање).

Потпретседник др. Коста Поповић: Прекидам ову седницу, а наставак заказујем за после подне у 4 часа.

Седница је прекинута у 13,40 часова.

(После прекида)

Наставак седнице у 16 часова.

Претседник др. Коста Кумануди: Господо, настављамо седницу. Има реч г. Владо Спахић.

Владо Спахић: Господо народни посланици, финансијска ситуација у свету па и код нас таква је, да изискује најопрезније испитивање и врло обазриво проучавање факата и финансијских операција. Положај наше земље у толико је тежи што смо аграрна земља, а пад аграрних производа а немогућност њихова пласмана ушла је у фазу која мора да забрињава, утолико више што су све акције и сви напори наших надлежних органа за бољим пласманом остали готово безуспешни. За пример да наведем да се, већ годинама, са овога места оштро критиковао рад Привилегованог друштва за извоз аграрних производа, рад који је стално био чемеран и скопчан са огромним дефицитом, и тек ових дана чујемо да се Краљевска влада носи мишљу до то друштво, као непотребно, укине и формира неку другу организацију. На сличан начин функционишу и остале наше установе намењене финансијском старства финансија, чији рад нас све више забриња привредном снажењу земље, па и Управа државних монопола, која делује под ресором Мини-

њава и даје повода да га подвргнемо оштрој критики, нарочито нас посланике из дуванских крајева.

Државни монополи, господо, главни су приход државни и ви сте видели, да су, у пркос све привредне депресије суме које су унесене као приход те управе, врло високе. Но висина тих сума не одузима нам право да се залгедамо и у њихову суштину, да видимо на какав се начин те суме постижу, тако рећи, извлаче од наших грађана. Како су главни артикли помоћу којих се добивају те суме дуван и со, ја ћу се овом приликом задржати само на њима.

Производња дувана у нашој земљи најтеже је везана уз egzистенцију великог броја наших пољопривредника у крајевима који су одређени за културу дувана. То су, у првом реду, Херцеговина, један део Далмације и Јужна Србија. Из тих крајева Управа државних монопола покрива гро својих дуванских сировина редуцирајући из године у годину како број струкова тако и цене дувана отежавају при томе услове садње на разноврсне начине. Овакова политика Управе монопола тешко погађа нарочито јужну Херцеговину, која је несумњиво наш најпасивнији крај и која је, деценијама дуго живела искључиво од производње дувана, који је, квалитативно увек један од најбољих дувана, и који је био одлично пласиран у свим земљама централне Европе, а 60% укупног броја становништва тога дела Херцеговине бави се искључиво производњом дувана, од њега живи и њиме се храни, т. ј. од утрошка дувана. Па ипак у пркос тога факта, Управа монопола систематски редуцира садњу дувана у Херцеговини, а то постиже не само смањивањем броја струкова које одобрава за садњу, него и тако ниским багателним ценама, да и онај број струкова који је одобрен за садњу, постаје нерентабилан. А шта то значи биће јасно ако се узме у обзир да је Херцеговачко тло немогуће за сваку другу културу, да је дуван једини културна биљка која се на њему може повољно развијати. Такав свој став ничим оправдан и нама апсолутно неразумљив, штетан и кобан по последицама које могу да наступе и које ће наступити диктира нам уверење да Управа монопола мисли да је сав онај радни народ доле радње, а не да је она једна установа која треба да ради с народом и за народ. Њезина дуванска политика разноврсна је, јер Управа монопола посматра све са гледишта само својих монополских фискалних интереса без обзира на социјално економски моменат, а то је оно што је најважније. (Гласови: Тако је). За љубав тих фискалних интереса она занемарује и привредно онеспособљава читав један крај, као да у њему не живе вредни људи и добри нам радни елемент благодаран увек када му се пружи ма и најосновнији елементи за живот. Да ме, господо, рђаво не разумете, нисам од оних људи који бране шверцере, али тражим да се даде могућност за живот вредним и поштеним садњацима. (Гласови: Тако је!).

Да илуструјем горње тврђење навешћу нешто података који се односе на садњу и откуп дувана прошле године.

У току 1933 године редуцирана је садња дувана у Херцеговини за 40%, а откупне цене за произведени и предати дуван за 30%, тако да се дуван откупљивао просечно по 4—7 динара по килограму. Кад се од тога одбије 12% за превраћање, па за

комисијске трошкове 30 пара по кгр: крупирана 65 пара по кгр. која није уведена у свим бановинама и коју сациоци дувана не желе, влада, таксене марке и остали трошкови, — предујам за сађење и државна пореза — највећи део садница дувана враћа се после откупа са празним џеповима. Ни пребијену пару он не носи кући и остаје му једино да се упита: па где је моја зарада где је уложени труд, где је ма и најмања награда за сав рад, а ви знате, господо народни посланици, да култура дувана тражи много физичког рада, да је дуван врло осетљива биљка којој треба много неге и врло много радних дана. У години 11 месеци, где ради и мушко и женско и старо и нејако.

Не само да су цене дувана снижене за 30% него је и откуп вршен уз једну врло строгу, да кажем престрогу класификацију. Врло добри и одлични дувани квалификовани су увек за класу две ниже, што се апсолутно није смело догодити, а да је ово тачно утврдиће се после ферментације дувана, а то се већ данас може утврдити.

Овакво стање ствари само је погоршало и отежало и без тога једва сношљиви живот нашег краја, а као прва последица јавља се кријумчарење, пасивна резистенција, и свако даље дезинтересовање за садњу ове перентабилне културе. — Можда — а ми то нећемо да претпоставимо, ми дубоко верујемо да Управа монопола жели да води једну исправну монополску политику, — кажем да се можда иде на то да се опемогући свака даља садња дувана у Херцеговини. Ако би ово било тачно а ја, понављам, не могу да верујем у то, онда нам се намеће питање: шта да рдимо са оним народом доле, куда да га дадемо и како да га придржимо у животу. У томе случају, ово питање престаје бити питање које ће моћи да реши Монополска управа, и оно се претвара у једно крупно национално питање. (Гласови: Тако је!).

Нема данас више сумње да је овака политика Управе монопола јако утицала на кријумчарење дувана, које се у Херцеговини, а и у осталим крајевима земље, развило до незапамћених размера, тако да ми данас немамо снаге да га парализујемо и да све што у томе циљу чинимо, испада скупље него кад би цене дувана биле боље. Кријумчари се безгранично много, на сваком кораку и дуван и цигар папир, тако да је потрошња монополских артикала у тим крајевима потпуно пропала. Навешћу овде један пример, једну статистику коју је објавио »Кријумчарски преглед« у бр. 5 од 1 децембра 1933 године, а који се односи на кријумчарење у Срезу љубушком.

Чујте, господо, ове страховите цифре:

90% целокупног становништва Среза љубушког живи од производње дувана. На сваког петог становника тога среза долази по једна монополска кривица. Тај исти срез полуши око 100 кгр. дувана дневно а та се количина монополског дувана потроши једва за месец дана. Значи да се за 29 осталих дана пуши кријумчарени дуван. Ради тога, становништво тога среза требало би да буде кажњено за годину дана са 70 милиона динара новчане казне, или са 1.400.000 дана затвора или телесног рада. То, разуме се, под претпоставком, да сви кријумчари пушачи кријумчареног дувана буду ухаћени и кажњени. Цифре стварно ухаћених и кажњених кријумчара нису ни мало боље. Да их наведем. Навести ћу један еклатантан пример. У Горици (Срез

љубушки) где има финансијски одељак 8 финанси, трафикант је продао за годину дана 156 динара дувана. Ни финанси нису пушили монополски дуван!?

Новчане казне износе:

За кријумчарење дувана у листу	3,190.000
За кријумчарење дувана криженог	3,269.700
За дуванске трошкове	1,452.216
За цигарет-папир	416.892

Свега дакле дин. 8,328.808

новчане казне, или 166,576 дана затвора или телесног рада. — Ове казнене цифре су рачунате по благој мери, нису дакле максималне. А ја вас питам, господо, када ће и како Управа монопола наплатити ове казне, ове милионске цифре које не значе само један чисти материјални губитак него исту толику, и још вишу, моралну штету. Ми се тужимо на опадање морала, на корупцију, на скандалозне афере, а не видимо да наш добри питоми и бистри селјак, гоњен нуждом и невољом такође пропада, корумпира се, пада у грех, и постаје кријумчар, не-свесан помагач, великог зла кога је много у нашој земљи. (Тако је).

Да наведем још један пример.

Код једне откупне станице (Широки Бријег) предаје се дуван. Један селјак који је требао да преда неколико стотина килограма није донео ни један мали део колочине коју је требао да преда чиновник га пита где му је дуван, а он само мимиком показује да га је појео.

Зар си га појео, несрећниче, пита монополски чиновник.

Појео, одговара он. »Појео јакако«. Морао сам појести.

Он га је дакле продао кријумчару, да би могао купити што му треба за храну да би одржао породицу у животу.

Ово су, господо народни посланици, свакодневне слике при откупу дувана у Херцеговини. Па да видите колико се само прокријумчари италијанског цигар-папира јер су Италијани успели да подигну и фабрике за тај посао. У колико се папир не кријумчари, онда се троши обична хартија, најчешће она од старих новина чија је прођа данас врло добра у Херцеговини. И тако док ми хоћемо да физички дигемо народ, он мора ради рђаве монополске политике да се трује рђавом хартијом.

Да би се сва ова зла излечила — монополска управа морала би да води једну другојачу политику, по начелима која ћемо овде у кратко формулисати!

Морам поново истакнути, да је култура дувана у Херцеговини уско везана са егзистенцијом једног великог дела Херцеговине, па је потпуно разумљиво да се питање дуванске производње у тим крајевима не може и не сме третирати јединоставно, то јест само са становништа монополско фискалних интереса, него треба да се производња управља и према интересима социјално-економским херцеговачког становништва. И још управа државних монопола безусловно треба, да строго води рачуна о солидним садницама и крајевима, који живе од дувана, којима је дуван животни питање. (Гласови: Тако је!).

Да би се дуванско питање окренуло на боље, — на обострано задовољство и Управе државних монопола и сациоца дувана потребно је:

1 — Ни у којем случају не би Управа монопола смела потрошачима наметати квалитету дувана;

2 — Требао би строго водити рачуна о плаћеној моћи потрошача дувана;

3 — Да се квалитет производа побољша, а цена снизи јер, овако од пушача постају непушачи, или пушачи у великој већини пуше само лошији дуван, а од тога трпи државна каса велику штету;

4 — Да се дуван безусловно од садиоца откупује бољом ценом, најмање по динара 10 кило по свим одбитцима, јер смањењем цена при откупу дувана, повећава се шверц.

Колико се плаћа зеленој војсци, сем плата, дневница, да би се тај новац употребио за повишицу дувана, шверц би се прве године умањено за 60% јер сам од безброј садиоца чуо да би они сами између себе шверц искорјенили, а тиме би држава зарадила преко 150 милина динара годишње. (Тако је!).

5 — Да се укине ограничење продаје цигар-папира, јер није се ништа постигло, већ напротив државна каса трпи годишњу штету од 30 милиона динара, са којим би износом могла најпасивнију Бановину исхранити, наравно, путем јавних радова, и тиме би се једним хитцем убила два зеца.

6 — Да се у земљи уведу и продају специјалне херцеговачке прерађевине, које би се тражиле и куповале у већини бановина као: Дравској, Савској, Дунавској, Врбаској, Приморској и Дринској, јер су од ранијее научиле пушити херцеговачки дуван;

7 — Да се укине мерење дувана у сувом стању — изовима јер није показало сврхе практичности и циља, већ се напротив у већој мери омогућава отуђивање;

8 — Да се садиоцима не намеће осигурање дувана од крупарине по господарској задрузи из Сплита. Садиоци не желе, у другим се бановинама не практикује, а осигурање кошта по 65 пара кило, што је претерано велики износ и за прилике, када би се дуван плаћао 20 динара; и

9 — Да се безодвлачно приступи грађењу обданишта, за радништво у свим дуванским станицама у Херцеговини и магацина у Стоцу, за који је одобрен кредит 1931 године.

Поради дуванске политике, мој је Столачки срез не само погођен, већ катастрофално упропашћен. Две најсиромашније општине Бурмази и Хутово отказале су садињу дувана. Поседујући писма у којима јављају да не желе дуван садити под оваквим приликама већ моле, да се заузнем, да могу козе гајити и да се поради истих не прогоне, те се надам, господо народни посланици, да ћу у овом питању имати пуну вашу потпору.

Још једна велика недаћа погодила је мој Столачки срез, одузето је сервитутно право испаше »Морине« и »Кладово поље« којим су се служиле неколико стотина година и за време Турака и Шваба 300 до 400 породица.

И то се догађа баш у доба када се укидају феудални односи и даје се једном човеку на штету 400 домова, око 2200 дулума испаше а тај се човек зове Тунгуз Перовић. О овој ствари интервенисао сам код свих надлежних министара, а када сам био са депутацијом код бив. председника министарског савета г. др. Сришћана, с нама је био и уважени друг посланик г. Василије Грђић и он је рекао: Милане, колико имаш ти права на Морину, толико има и Тунгуз. Сваки је даљи коментар сувишан.

С обзиром на тешко и бедно стање у Столачком срезу, настао је покрет за селидбу и ако сам био код надлежног Министра од истог добио сам одговор: земље слободне нема, јер још нису ни добровољци ни усташа подмирени. У мом срезу нема живота, нема опстанка за 50% становништва.

А сада још само неколико речи о монополу и соли, и о соланама намењеним за подмирење целокупне домаће подручне соли.

Познато вам је, господо народни посланици, да ми један добар део соли увозимо из суседних земаља, Румуније, Аустрије и Пољске, јер наша домаћа производња није у стању да подмири сву потребу. Да би томе злу доскочила, Управа монопола није нашла за сходно да прошири до сада већ постојеће објекте, што би било логично и најјефтиније, него се одлучила да подигне потпуно нове објекте и тако је почела изградња велике солане у Улцињу, која нас већ до сада кошта као Светог Петра кајгана, та грандиозна солана подиже се једва коју десетину километара од државне границе, на терену изложеном бујицама, и приливима речне слатке воде, која проценат соли у морској води знатно умањује. Изгледа да се, у опште, неће моћи добити она количина соли, која нам је потребна за тотално подмирење годишњих потреба. При таквом стању ствари нама остаје да од г. Министра финансија и Управе монопола затражимо да нам даду исцрпна обавештења о новој солани у Улцињу и о свему ономе што је с њом у вези.

Тражим и молим да закупци соли могу слободно наручивати сточну со, која се до сада у неким крајевима није продавала. Како сам обавештен нека господа из управе монопола намеравају да сточну со посипају пелином, да се не би употребљавала за људску храну.

Од ове намере требали би свакако одустати и препустити да народ слободно купује со.

Све ово што сам изложио говорио сам не само као народни посланик, већ и као бивши садиоц дувана и повјереник при откупу, руковођен искреном жељом, да дуванско питање дуванска политика окрене на боље, на обострано задовољство и Управе државних монопола и садиоца дувана, те сам уверен да ће Краљевска влада, све моје оправдане и корисне примедбе уважити. (Одобравање).

Председник др. Коста Кумануди: Има реч народни посланик г. Вјекослав Спиндлер.

Vjekoslav Spindler: Gospodo narodni poslanici!

Radi kratkoće vremena hoću da iznesem samo nekoliko stvarnih činjenica i napomena sa željom, da ih g. Ministar finansija što pre uvaži.

Pre svega poreska praksa. Neću da se upuštam u izlaganja slučajeva sasvim pogrešne, ako za državni fiskus kao i za poreskog obveznika, poreske prakse. Neću ni da obvinjavjam naše poresko činovništvo, ni poreske organe i organe finansijske kontrole, iako se devažavaju slučajji, da i ovi postupe u opreci sa datim im naredenjima. Veoma pogrešan je način transferacija predmeta, koji potpadnu iz naslova poreskih dugovanja pod egzekuciju, bilo to stoka ili štogod drugo. Ova se transferacija mora da izvrši čak iz najudaljenijih krajeva, po 30 i 40 km. daleko, na sedište poreske uprave, naravno na troškove poreskih obveznika, u slučaju, da su enzektivirani predmeti stoka, moraju da se izdržavaju do prodaje na njegove troškove, a onda se obično prodaju za cenu, koja ne krije ni troškova egzekutivnog postup-

ka, kamo li poresko dugovanje. Ovaj način transferacije treba da se ukine. Mi imademo danas skoro svuda velike i finansijski jake opštine koje su u stanju, da preuzmu transferirane predmete, da preuzmu u makakvom obliku i garanciju za naplatu poreskog duga, pa da ove predmete prvom zgodom prodaju uz cenu, koja odgovara stvarnoj vrednosti. U ovom smepu treba da se izmeni pravilnik o izvršnom postupku za poreska dugovanja, pa molim g. Ministra, da što pre potrebne izmene u pravilniku izvrši.

Potrebno je nadalje, da poreski organi kod egzekucija postupe individualno, sa svom strogošću prema onima, o kojima se znade, da imaju novac i da mogu da plate, ali to iz prkosa neće. Ima još i takvih — i ako njihov broj opada od godine u godinu, a sa svom obazrivošću prema onima, o kojima se znade, da je kod njih beda, da kadkad nemaju ni za so, a kamo li za porez i druga dugovanja. Molim g. Ministra, da i u ovom pogledu izda svim svojim organima potrebna obaveštenja.

U pogledu poreza i poreskih propisa još bih napomenuo, da smatram za potrebno da g. Ministar prouči pitanje da li je moguće, da se naplaćuje rentina takode od potraživanja, koja su pod zaštitom po zakonu o zaštiti zemljoradnika. Dalje: da li je socialno opravdano, da se naplaćuje zgradarina od jednog radnika, koji zaradi 400—500 dinara mesečno, pa ima malu kućicu i ništa drugo. Dalje: da li ne bi bilo bolje i za seljaka i za državni fiskus, da bi se zemljarina naplaćivala četvrtgodišnje, a ne polugodišnje, kako to biva sada. Ako će g. Ministar doći do uverenja, da je ipak jedna ili druga moja sugestija opravdana, ja sam uveren, da će nam u najskorije vreme predložiti predloge za te potrebne izmene zakonskih propisa. U vezi sa time ja ga molim da prouči i pitanje, da li ne bi bilo pametno i korisno, ako bi izvršio kontingentiranje tečevine, po banovinama.

Gospodo, m ismo od god. 1932 izglasali zakon, kojim smo ukinuli državnu trošarinu na vino i sa kojim smo ujedno vinski producentima omogućili, da pod izvesnim uslovima mogu i u manjim količinama prodavati vino direktno konsumentima. U prvim mesecima među narodom širilo se uverenje, da je prodaja vina sasvim slobodna, pa imade svuda puno slučajeva, gde su se vinski producenti u prvim mesecima posle izglasanja ovog zakona, nepoznavajući tačno njegovu sadržinu, ogrešili o propise zakona, time što su prodavali i manje količine vina, pa su radi toga kažnjeni teškim trošarinčkim kaznama. Gospodo, ja imam u srezu puno slučajeva, gde je seljak, vinogradar u krajnoj nuždi, kad nije imao u kući ni pare da kupi so, prodao susedu dva ili tri litra vina po 1.50 dinara ili još jeftinije, pa je bio radi toga od poreske uprave kažnjen sa 1900 dinara i više trošarinске kazne, koje naravski platiti ne može, osim da mu se proda sve što ima. Smatram za potrebno, da se amnestiraju barem sve trošarinске kazne, koje su bile izrečene iz ovog naslova u godini 1932, pa molim gospodina Ministra, da to učini. Ujedno ga molim, da što pre predloži ublaženje previše tvrdih i strogih odredaba čl. 46 Zakona o taksama.

Prelazim, gospodo, na jedno drugo vrlo teško pitanje: na pitanje snabdevanja naših krajeva sa stočnom ili crvenom soli i sa kreškom soli sa strane Uprave državnih monopola, odnosno sa strane trgovačkog društva Radana u Zagrebu, koje ima da

opskrbljuje solju Dravsku, Savsku i Primorsku banovinu.

Gospodo, nema ni jednog meseca, da mi iz ovih banovina, a u prvom redu mi iz Dravske banovine, primamo žalbe u pogledu pomanjkanja crvene soli, koja je baš u našim krajevima, koji su svake godine izloženi poplavama i kvarenju krme, vrlo potrebna, ako hoćemo, da nam što manje stoke uginu od zaraznih bolesti, koje su, kao kod nas metiljavost posledica pokvarene krme. Znam, da Uprava državnih monopola kaže, da seljaci upotrebljavaju crvenu so i za vlastitu upotrebu. Priznajem, da i to u nekojim slučajevima moguće, a pogotovo danas, kad seljak uopšte teško dolazi do novaca. Ali kod nac je još nešto drugo, još gore: u mojim krajevima retki su slučajevi, da trgovci dobiju našu krešku so, već nas g. Radan vrlo rado snabdeva sa skupom austrijskom ili poljskom jodiranom soli. Svi su protesti uzaludni pa i protesti kod Uprave državnih monopola. Molim g. Ministra i Kraljevsku vladu, da ovom pitanju posveti svoju pažnju, pa i pitanju, da li je sadašnji način monopolske prodaje soli trgovcima, koji biraju u veoma udaljenim, brdovitim i od železničkih veza odsečenim krajevima, pravedan, jer je vezan sa nesrazmerno velikim izdacima za prevoz i drugim gubitcima, kojih trgovci u prometnim centrima nemaju. Ne ka bi se uredila veleprodaja soli na onaj isti način, kako je uređena veleprodaja duvana. Cena soli, kako kreške tako i crvene, za današnje ekonomske prilike našeg seljaka, zanatlije i radnika, preterana je i treba da se snizi.

Gospodo, smatram za potrebno, da skrenem pažnju g. Ministra takode na pitanje trošarine na šećer i u vezi s time na preteranu cenu šećera, koji danas nije više luksus nego kulturna potreba naroda. Smatram da g. Ministar odnosno Kraljevka vlada treba da posveti svoju pažnju pitanju preterane čiste dobiti šećerana, što je naravski u vezi sa preteranom cenom šećera. Iz statistika, koje su objavljivale novnine, vidio sam, da je imala na pr. šećerana u Novom Vrbasu, koja ima 36 miliona dinara dioničke glavnice, u god. 1931 dinara 18 miliona čiste dobiti, a u godini 1932 din. 14 miliona.

Gospodo, ja ću najzad da dodirnem samo još jedno pitanje, i ako bi bilo još puno što treba da se kaže, a to je pitanje predratnih austro-ugarskih državnih renta, koje se nalaze u rukama naših regulativnih štediona u Dravskoj banovini. Prema odredbama Saint-Germainckog ugovora o miru, morala je Jugoslavija kao i sve ostale nasledne države, preuzeti gotovi dio austrijskih predratnih dugova, i to po kurzu, po kojem su bile preuzete banknote austro-ugarske banke. Po nalogu nadležnih vlasti naše su regulativne štedionice u Dravskoj banovini god. 1921 nakupile iz ovog naslova austrijskih predratnih renta za oko 86 miliona austrijskih kruna. Ako bi se računale kamate samo po 4%, iznosilo bi to godišnie oko 3 i po miliona kruna, a pošto se kuponi ovih renta već 15 godina ne isplaćuju, imadu naše regulativne štedionice iz naslova kamata već oko 52 miliona predratnih kruna potraživanja. To je za naše novčane zavode ogromna suma, pa je naravno da su oni i iz ovog naslova došli u poteškoće. Već početkom godine 1930 obavestilo je Ministarstvo finansija trgovačko-industrijsku komoru u Ljubljani, da se pitanje likvidacije predratnih austro-ugarskih javnih i pokrajinskih dugova privodi kraju, »i da se u tom smislu očekuju« još i poslednje odluke, koje u sebi

moraju podržavati bitne uslove za očuvanje interesa pojedinaca, društva i države. Uzimajući u rasmatranje i Vaše poglede na način ove likvidacije, vidi se, da ste morali svu težinu tih odluka, koje se imaju rešiti u toku prvih sledećih meseca ove godine. Osim toga, budući da će se ova likvidacija onih javnih i pokrajinskih zajmova bivše Austro-ugarske Monarhije, koji bi prema ugovorima o miru imali pasti na tret naše države, imati verovatno da izvede jednom konverzijom starih obveznica sa isteklim kamatama, i jedan nov državni papir, jasno je, da će i tehnička strana toga posla zahtevati produžetak ovih poslova do konca ove godine. U ovom smislu odelenju državnih dugova i državnog kredita, čast je izvestiti vas, da je ono naklonjeno, da se pomenuto pitanje što pravilnije i što hitnije reši, jer mu je cilj, da kroz interese naših državljana i naših društvenih i kreditnih ustanova očuva državne interese i doprinese poverenju u državni kredit.

Tako glasi dopis Ministarstva finansija iz početka 1930 godine, a koliko je meni poznato, ova stvar još do danas nije rešena, i ako interesi ovih kreditnih ustanova u cilju njihovog poslovanja to hitno traže. Molim gospodina Ministra i celokupnu Vladu, da ovo pitanje što hitnije reši, da naši novčani zavodi prime ono, na što imaju pravo, pa da bi mogli služiti svojim ciljevima kao kreditne ustanove.

Uveren, da će g. Ministar ove sugestije primiti do znanja, i u poverenju njegovu politiku štednje, ja ću glasati za ovaj budžet. (Odobranje i pljeskanje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. dr. Hans Mozer.

Dr. Hans Mozer: Moje reči koje želim u ovoj specijalnoj debati o resoru Ministarstva finansija izreći, stoje tek u posrednoj vezi sa tim resorom. Ali pošto smatram funkciju g. Ministra finansija eminentno važnom u tolikoj meri da ona zaseca u sve resore i budnim okom treba da prati svaki pokret, svaku pojavu od fiskalne važnosti i pri drugim resorima, to smatram ipak dužnošću da učinim neke konstatacije i neke predloge. Možda ću tim doprijeti tome, da se učine po neke uštede, uklone neke nepravilnosti i raskrči put za podupiranje fiskalne aktivnosti i otvaranje novih fiskalnih vrela.

Sa načelnog gledišta ispravno je nastojanje naše Kraljevske vlade, što je počela sa lečenjem ekonomske krize onde gde je treba najpre lečiti t. j. kod zemljoradničkoga staleža, toga staleža koji je najmnogobrojniji i po svome ekonomskom značenju prvi, osnovni i najproduktivniji za sve realne vrednosti u celoj zemlji od svih ostalih takođe važnih staleža.

Dosadašnje ekonomske mere Kraljevske vlade, veoma hvale vredne u mnogim pogledima, izražene u glavnom u poznatim uredbama od druge polovine meseca novembra 1933 god. o zaštiti zemljoradnika; o izvodenju javnih radova, o zaštiti novčanih zavoda i njihovih verovnika, o zaštiti kreditnih zadruuga i njihovih saveza; o maksimiranju kamata; o smanjenju troškova režija novčanih zavoda pod zaštitom i o smanjenju režija privrednih preduzeća ima da predstavljaju tek početak važnih mera kojima treba nastati da se izgradi ceo sistem mera i lekova za otklanjanje krize. Ove dosadašnje mere nisu još dovoljne i ima u mnogome da se upotrebe. Mi ne treba da se zavaravamo time da su dosadašnje mere

pored dobrih posledica imale i neke neželjene posledice. Vidite naprimer svaki novi kredit za zemljoradnika je takorekuć presahnuo, skoro najbolji zemljoradnik sa solidnom nekretnom imovinom bez tereta ne može naći kredita za nekoliko hiljada dinara.

Dejstvo dosadašnjih mera ide i tako daleko da je skoro svaka građevna delatnost prestala, još više čak i sa reperaturama i uzdržavanjem starih građevina u dobrom stanju, zapelo je gotovo sasvim, čime se krnje takođe postojeće vrednosti i izostaju radovi kojim bi se mnoge zanatlije i radnici imali ishraniti.

Uočite, gospodo, i to da nadnice za jedog od rasog zdravog čoveka dosta često u neposrednoj okolini prestonice Beograda, iznaša oko 10 dinara i jedva nešto više, čime niko nije u stanju da kroz duže vreme izdržava svoj život, a da i n egovorimo o nemogućnosti prehrane članova njegove porodice.

Mi mora da smo načisto s time da ne možemo ukloniti pa ni olakšati krizu sve dotle, dok se zamrznuti seljački dugovi ne otkrave, dok se oni ne dovedu do kolanja, mobilizacije i cirkulacije. Nisu zamrznuta samo sva potraživanja banaka, štedionica, i privatnika protiv zemljoradnika u više milijardi dinara, već su zamrznuti skoro svi uloz i skoro sva aktivna kontokorentna potraživanja poverilaca novčanih zavoda u daljnjim sumama od nekoliko milijardi dinara. Sva ta potraživanja sve te vrednosti su već skoro treće godine van prometa a da na njihovo mesto nije došla nikakva druga vrednost da nadomesti njihovu cirkulaciju.

Mi moramu u zamenu za sva ta zamrznuta sredstva da nademo nova sredstva cirkulacije ma u kojoj god formi, ma i samo kao surrogate novčanih vrednosti više ili manje fundiranih.

Istina u tom pogledu ima u Uredbi o zaštiti zemljoradnika jedna mera, određena u čl. 14, alineja 1., prema kojoj novčani zavodi sa pretežnim delom zemljoradničkih dužnika mogu kod državnih novčanih zavoda reeskontirati svoja potraživanja do visine od 50%.

U neizvesnosti su svi sopstvenici gotovog novca kad stoje pred pitanjem u koji novčani zavod da ulože taj svoj gotov novac, jer ne znaju neće li taj zavod dva tri dana posle primanja uloga zatražiti odgodu plaćanja, sanaciju ili čak likvidaciju, čime bi dakle vraćanje toga novca bilo stavljeno u pitanje ili bar odgodeno u nedogledno vreme. Nije s toga čudo što zbog takve neizvesnosti vrlo malo ljudi ulažu novac u privatne novčane zavode, već ih mnogi drže kod kuće. Ovo potonje pitanje trebalo bi što pre rešiti na taj način da svi novčani zavodi od jednog izvesnog dana unapred sve nove uloge moraju uz minimalne kamate tako držati ili plasirati, da ih za najkraće vreme mogu vratiti ulagaču čim on to zatraži, uz naročitu garanciju da on pri tim ulozima ni u kom slučaju ne sme pretrpeti nikakovu štetu i nikakovo okrnjenje.

Neizvesnost postoji i u pogledu tumačenja odredbe alineje 11 čl. 3 Uredbe o zaštiti zemljoradnika, o 2% snižavanju iznosa dugovanja za svaku godinu ranijeg plaćanja, jer javo mnenje je shvatilo tu odredbu kao popust od 24%, ako se ceo dug odmah plati, dok prema shvatanju novčanih zavoda taj popust iznaša samo 16 odnosno 18%.

Verujem pouzdanò da će ove neizvesnosti sve biti uklonjene pravilnikom koji ima izdati g. Mini-

sفار pravde u saglasnosti sa g. Ministrom finansija, trgovine i poljoprivrede.

Da li će spomenutim reeskontovanjem potraživanja protiv zemljoradnika biti dovoljno učinjeno, da bi sopstvenici tih potraživanja, novčani zavodi, postali opet likvidni, ne da se za sad tačno utvrditi. Ipak je verovatnoća velika da to neće biti dosta izdašna pomoć, i prema tome će se morati pristupiti daljim merama za povećanje toga likviditeta.

Ja sam slobodan da ovom prilikom ukažem na primere u drugim zemljama gde su vlade i notne — narodne banke u mnogo većoj meri priskočile u pomoć narodnoj privredi kad je stajala pred istim poteškoćama kao i naša. Tako je ukazana izdašna pomoć privredi u Engleskoj, Nemačkoj, Austriji, Americi i Čehoslovačkoj, gde je svagde znatno povećan opticaj novčanica da bi se suzbila navala ulagača na banke, da bi se povratilo poverenje štediša u banke i da bi se donekle paralisalo preterano dejstvo deflacione politike, koja je u glavnom proizročila nezapamćeni pad svih proizvoda naših domaćih agraraca koji su time isključeni iz redova potrošača drugih artikala, a na štetu svih proizvođača iz redova drugih staleža.

Ja držim da će se usled reperkusija, koje će imati uredba o zaštiti zemljoradnika i novčanih zavoda morati privremeno da opet zaštite i drugi staleži i privredni redovi, koji su onim zaštitnim merama stavljeni takode u vrlo težak položaj.

Mi smo od g. izvestioca na kraju načelne debate čuli opširno, stručno i argumentovano razlaganje i predavanje, upereno protiv svake vrste inflacije, svakog povećanja broja novčanica u opticaju, svakog surogata banknota i t. d. kojem razlaganju je dosta teško naći protuargumente. Ono svakako s pravom opominje na ozbiljnost problema i riskantnost svakoga poduhvata u tim smerovima.

Ali ipak moramo priznati, da su i u drugim zemljama na tim problemima radili priznati stručnjaci i naučnici od svetskoga ranga i imena, kao naročito u Americi, Nemačkoj i Čehoslovačkoj, gde se je svuda pristupalo privremenom izdavanju pomoćnih platežnih sredstava, povećanju opticaia novčanica, smanjenju zlatnoga pokrića i tim merama znatno se olakšalo razduženje zadužeiama, olakšao izvoz, ublažila nezaposlenost i dalo potstreka novome privrednom razvoju i poletu.

Eto u Čehoslovačkoj gde je zlatno pokriće zakonski sniženo od 35% na 25%, gde je vrednost čehoslovačke krune spuštena za 1/6 njene zlatne vrednosti, ma da je kroz 14 godina stajala nepromenjena, postavljen je na čelo Narodne banke za guvernera čuveni finansijski stručnjak dr. Engliš, bivši Ministar finansija, koji je sigurno temeljito ocenio sve posledice tih mera, a ipak ih je preduzeo da bi privredu svoje zemlje odbranio od još veće štete.

Razume se da se sve te mere, ili možda ni jedna, ne mogu naprosto kopirati, ali bi se one valjda ipak na oprezan način i u prilagodenoj formi mogle primeniti i ko danas.

Pomenute, pa i druge zemlje nalazile su se pokadkad još u mnogo težim situacijama od naše Kraljevine, pad valuta, privredni zastoj, političke perturbacije, nezaposlenost, zatvaranje šaltera, bile su mnogo katastrofalnije ego li kod nas, a ipak su one sve te nedaće, zahvaljujući brzim merama svojih vlada, svojih novčanih zavoda i prisebnosti svojih štediša prebrodili bez prevelikih žrtava.

Baš novi guverner čehoslovačke narodne banke g. dr. Engliš u jednom naučnom delu kaže, da valuta mora da uzmakne pred narodnom privredom, ako ovoj prete ozbiljne opasnosti i ako je ova u pogibelji.

Kreditna politika Narodne banke u prošlim godinama u početku i razvijanju krize zatajila je gotovo sasvim. U predvečerje krize, jedva mesec dana po stupanju na snagu zakona no stabilizaciji diara, ukinula je Narodna banka sve neiskorišćene kredite i time je pogodila baš one novčane zavode, koji su ranije dozvoljene im kredite držali samo kao rezervu za slučaj potrebe, a nisu se njima koristili u svrhu spekulativnog zaradivanja. Dalje je od svih dužnika, zatražila otplatu u visini od deset i više postotaka, što je prouzrokovalo da su se u publici pojavili prvi znaci nepoverenja prema novčanim zavodima, koji su sa svoje strane u oči nastupajuće krize morali prestati sa davanjem novih kredita.

U doba najpreče potrebe, kad je nastupila odmah po tome navala ulagača na novčane zavode, u mesto da je Narodna banka prolazno znatno povećanim kreditima omogućila da se s uspehom odbije navala uznemirenih ulagača, izostala je dovoljno izdašna pomoć njena.

Iako je ona docnije ponovnim alimentiranjem novčanih zavoda sa nekoliko stotina milijuna dinara nastojala da ispravi taj propust iz 1931 god., nije joj to uspelo, jer je bilo već prekasno.

Sada se već nije moglo postići ono, što bi se kratkim prolaznim moratorijem za isplatu štednih uloga, privremenim povećanjem opticaia ovca, kovanjem metalnog novca (srebrnoga) i povećanjem drugih prolaznih pomoćnih sredstava moglo postići u jesen 1931 godine, u koje vreme bi možda pola milijarde dinara bilo dovoljno.

Zadocnjenjem kovanja srebrnog novca došlo se do toga, da se dohodak od toga kovanja novca nije prema prvobitnoj intenciji zakonodavca upotrebio za otplatu državnog duga kod Narodne banke, već za pokriće budžetskog deficita.

Na sve što sam gore napomenuo, ima g. Ministar finansija svoj najodlučniji upliv. G. Ministar finansija ima i moćan upliv na određenje kamatne stope pri Narodnoj banci, Državnoj hipotekarnoj banci, Agrarnoj banci i Poštanskoj štedionici, pa ga molim da stalno nastane na tome na tome, da ti zavodi i dalje snize kamate kolakó na uloge kod njih tako i na zajmove koje oni daju. Ovi zavodi to mogu učiniti, jer uživaju oslobodenje od svih poreza i nameta.

Dosta velikim promenom u upravi Narodne banke na godišnjem zboru od 5. III. 1934 god. nadam se da će ova naša prva novčana institucija donekle promeniti svoje poslovanje. Ona nije u dovoljnoj meri kao regulator novčanog opticaia priskočila u pomoć privatnim novčanim zavodima, već je baš, dosta na štetu ulagača, na mnoge zavode najviše navalila da joj ovi vrata zajmove. To ona i sada još čini, što je u suprotnosti sa odredbama zakona o prinudnom poravnanju van stečaja i sa odredbama stečajnog zakona, prema kojima ona nema nikakav privilegisani položaj kao poverilac, ni pred kojim drugim poveriocem ili ulagačem. Ovo je neopravan izuzetan položaj, koji bi trebao što pre prestati, na što bi mnogi zavodi pod zaštitom mogli veće sume vraćati u narod i ekonomski pojačati brojne potrošače, posredno i mnoge poreske obveznike.

Novi ili veći prihodi za državu bi se mogli naći ukidanjem instalacione telefonske pristojbe, čime bi se dobili mnogi novi pretplatnici. Ukidanjem velikih nagrada nadzornom odboru, osoblju i činovničkom udruženju Poštanske štedionice, Državne hipotekarne banke, Klasne lutrije, Uprave državnih monopola i drugih državnih ili poludržavnih zavoda preostale bi mnogo veće sume od čiste dobiti za državnu blagajnu.

Ukidanjem nepotrebnih premaleni školskih odeljenja, pripremnih razreda, suvišnih srednjih škola itd. dalo bi se takode mnoge sume uštedeti.

Ponovnim oživljavanjem privrede vaspоставili bi se opet skoro iščezli prihodi od prenosa imanja, intabulacija itd.

U mnogim ovde pomenutim pitanjima moglo bi se ma i postepeno pronaći pravilno rešenje, i ja verujem u dobru volju g. Ministra i Kraljevske vlade da će oni to rešenje naći i to što je moguće pre — s toga ću glsati za predloženi budžet ovoga resora — naročito i zbog ovlašćenja koje Kraljevska vlada dobija po čl. 48 m. Finansijskog zakona, da i dalje izuzetnim merama smanjuje rashode. (Odobranje i pljeskanje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč narodni poslanik g. Ivan Lončar.

Ivan Lončar: Kad sam pročitao pregled naplate neposrednih poreza za godine 1930 do 1933, zaprepastio sam se. Sve druge banovine naplatile su u godini 1933 od 12 do 47% manje nego godine 1930, tako Beograd za 27% manje, Moravska banovina za 31% manje, Drinska banovina za 47%, samo Dravska banovina platila je u godini 1933 više nego u godini 1930. Čudo jedno! Kao da u Dravskoj banovini nema krize, nema zastoja u svim granama privrede, kao da je ona jedan zelena oaza u velikoz pustinjama svetske krize. U banovini dravskoj razrezuju se porezi kao za vreme prosperiteta i konjunktura. Ta činjenica, gospodo, dovoljno pokazuje, da je naša poreska praksa preterana, i ja mogu reći, da su većina poreskih obveznika sasvim na kraju svojih poslednjih snaga. A kad je tako, onda nije ni čudo, što ima baš ove godine toliki broj egzekucija i transferracija. U Dravskoj banovini od uvek su porezi, takse i nameti redovno naplaćivani, što dokazuje činjenica, da ona ima najmanje poreskih zaostataka. A kada su danas potrebne ovakve mere, ovakvi progoni, onda je to znak, da je mera puna i da naši poreski obveznici prosto nisu u stanju, da ispunjavaju svoje obaveze.

Uveren sam, da su intencije g. Ministra drukčije nego što se sprovode u praksi, pošto mere koje preduzimaju njegovi organi u Dravskoj finansijskoj direkciji prevazilaze ono što on hoće, te ga molim, da da svojim podređenim nadležstvima u Dravskoj banovini uputstva, kako treba da postupi, da ne bi poreska politika u Dravskoj banovini postigla rezultate koji neće biti u korist naše narodne privrede pa ni u korist države. Među onima koji su najviše opterećeni koji su najbliže kraju svoje platežne moći, to su naši gostioničari. Oni predstavljaju i najpodesniji objekat za poreske činovnike. Bez mnogo rada on može jednostavnim pitanjem u opštini ili finansijskoj kontroli obavestiti koliko poreza ima da računa. Taj stalež je tečevinskim, računskim i trošarinskim taksama, porezima i prirezima opterećeni do 50% i više svojih čistih prihoda. Oni su primorani, da odkidaju sebi i svojoj deci poslednji zaloga od

usta da bi podmirili poreze, pa nemaju srestava, kojim bi unapredili svoja preduzeća, ukrasili svoje kuće, što bi bilo za unapređivanje turizma neophodno potrebno.

Već su drugi moji poslanički drugovi izneli tužbe protivu prakse nekih poreskih uprava u zemlji, kojim se uterivaju poreze. I u Kranjskom srezu ima takvih rdavih praksa, i ja mislim, da nama svima naša poslanička dužnost nalaže, da ukažemo na ovakve slučajevje, a dužnost g. Ministra je, da uputi svoja podčinjena nadležstva u humana načela kojim treba da se rukovode u svojim postupcima prema poreskim obveznicima. Već sam kazao, da kod nas nema velikih zaostataka. Ako jedan ili drugi obveznik ne plati, nije to jedna svesna sabotaža, već u ogromnoj većini slučajeva ne samo ekonomska, nego i fizička nesposobnost plaćanja poreze. I ja mislim da bi mogle poreske uprave u ovakvim slučajevima postupiti sa više uvidavnosti i obazrivosti, da interesi poreskog obveznika ne bi bili suviše oštećeni. Evo samo jedan primer, da se vidi, kakvi su metodi naplaćivanja poreza kod nas u praksi. Navešću ga bez komentara, pošto sam fakat govori toliko rečito, da je svaki komentar izlišan. Taj slučaj se je desio u Kranjskoj poreskoj upravi. Jedan stolar došao je u takve finansijske teškoće da nije više mogao da podmiri svoje poverioce, ni da plati svoje poreske zaostatke. Poreska uprava u Kranju uvela je i izvršila protiv njega egzekucionu postupak tim povodom transferirala je dve garniture pokućstva za trpezariju u vrednosti 24.000 dinara. Pošto nije bio u stanju da položi celokupan iznos poreskih zaostataka, poslao je na dan prodaje svoju ženu ka poreskoj upravi u Kranju koja je nudila dinara 5.000 na račun dugujuće poreze s tim da se odustane od prodaje zaplijenjenog pokućstva. Medutim šef poreske uprave umesto da je uzeo nudenu mu sumu dinara 5.000 i sačekao sa prodajom, odredio je prodaju te su obe trpezarije prodane svega za dinara 3.200.—, i sad ja pitam, da li je takav jedan rad u interesu državne kase? Dakle umesto da uzme dinara 5.000 i održi pokućstvo kao dalji zalog za zaostatak poreze, prodao je svu robu za dinara 3.200 i time ošteti bednog obveznika za dinara 20.000, pa i državnu kasu i patrijotsko osećanje mnogih građana, koji ne mogu shvatiti, da je takav rad pravilan i pravedan i da ima pravde u našoj finansijskoj upravi. Pa još nešto: on je prodao ovu robu dva puta, onome koji je prvi kupio robu za istu cenu nije lhteo da je dadne, a naprotiv dao je robu tek drugi dan jednom licu. Izgleda da se je obrazovao po srezovima jedan nov zanat koji se bavi time, što kupuje ovu nesretnu robu, krave i volove po dinara 200 do 500 pisace mašine po dinara 300 pokućstvo po dinara 1.600 i da ima od toga dobitka i onaj koji kupuje i koji prodaje. Zloupotrebe, koje se omogućavaju time, što se može ova roba prodati po svaku cenu i kome god se hoće, postaću u pojedinom slučaju izvodljive. Mi narodni poslanici nećemo moći nositi odgovornost za ovakve postupke poreskih uprava. Moguće je još i to, da je nastradao ovaj nesretni stolar baš radi toga, što sam ja zamolio g. šefa poreske uprave u Kranju, da ga malo sačeka. Jer ja primećujem već duže vremena nekakvu animoznost kako od strane poreske uprave u Kranju tako i naročito od strane finansijske kontrole u Tržiću. Ja sam već u više mahova skrenuo pažnju g. Ministru finansija na rad starešine finansijske kontrole u Tržiću, na njegov neprijateljski stav prema

nacionalnoj stranci kao i to, da je na opštinskim izborima u Tržiću došao taj gospodin ostentativno u pola osam sati ujutro te glasao za punktaša, koji je proglasio ove izbore za plebiscit, i da on u svim prilikama pokazuje svoje veliko neraspoloženje prema onima, koji brane današnje stanje u državi. Ja ne mogu uspeti da ga uklonim s njegovog mesta, uprkos tome da imamo među organima Finansijske kontrole u Dravskoj banovini sigurno dovoljno nacionalnih ljudi, koji bi mogli zauzeti to mesto i koji bi svesno i pravedno mogli vršiti tu dužnost, dok je sa druge strane mogao neki propali mađarski magnat Barun, inače veliki neprijatelj našeg naroda i naše države da uspe i da premesti tri poštena nacionalna organa finansijske kontrole u sv. Ani sa granice, koji su podneli protiv njega krivičnu prijavu zbog krijumčarenja, koje je i vršio i bio zbog toga i osuđivan.

Na kraju mog govora neka mi bude dozvoljeno da skrenem pažnju g. Ministru i Kraljevskoj vladi na sledeće: Svi su govornici u načelnoj debati kazali, da je naš državni budžet suviše velik i kako je nemoguće privesti ga u stvarnost. Ali poreske obveznike i našu privredu ne tereti samo državni budžet, nego još više naši samoupravni budžeti, banovinski i opštinski, a u našoj Banovini još cestni. Za opštinske proračune razašilje g. Ministar finansija svake godine nove dugačke cirkulare. Gospodin Ministar finansija preporučuje u tim cirkularima, kako treba da se štedi u opštinama. Ovakvu štednju trebalo bi primeniti i na Banovinu. U Dravskoj banovini imamo pored nebroj dažbina, banovinskih taksa i trošarina i najviše banovinske prireze. I novim budžetom za godinu 1934/35 uvode se opet nove dažbine, t. j. dažbine na vodne snage i povišena trošarina na električnu struju. Ja držim da je naša privreda već sa dosadašnjim nametima dovoljno pa čak i prekomerno opterećena, stoga treba, da se nove banovinske dažbine ne dozvoljavaju.

Prošle godine je Kraljevska banska uprava Dravske banovine uvela u cilju suzbijanja besposlice, neki novi fond, bednostni fond, u koji su se u glavnom slivali prilozii preduzimača i radnika. Namena je bila lepa, samo smo doživeli, nešto sasvim drugo. Ovaj fond upotrebljava se u glavnom za popravku banovinskih drumova i za nabavku gramoza za te drumove. U to ime naplaćuje se u Dravskoj banovini naročiti prirez cestni i banovinski od najmanje 33% do 70% pa i više. Ovi postupci naše Banske uprave uzbuduju svu našu javnost, i ja moram da protestujem s ovoga mesta protiv toga, da se pokrivaju deficiti u banovinskom budžetu iz bednosnog fonda, i da se ovaj fond zloupotrebljava u druge svrhe nego za one, za koje je bio namenjen i osnivan. U ostalom ovaj fond, koji je i u novom banovinskom budžetu predviđen, posle osnivanja gradbenog fonda izlišan je, jer je gradbeni fond preuzeo zadaće bednosnog fonda, osobito u pogledu zaposlenja u radu. Naša privreda ne može da podnosi sve te različite terete, i zato molim i Kraljevsku vladu i g. Ministra finansija, da vode računa o štednji po banovinama.

Glasaću za budžet Ministarstva finansija. (Pljeskanje i odobravanje).

Председник др. Коста Кумануди: Има реч народни посланик г. Анте Ађић. (Није присутан.) Реч има г. Живојин Стефановић. (Није присутан.) Реч има г. Милан Живановић. (Није присутан.)

Реч има г. Василије Трбић (Није присутан.) Реч има г. др. Јанко Рако.

Др. Јанко Рако: Господо народни посланици, ја сам намеран да узем реч у овој буџетској дебати, али догађаји који се одигравају у јужној Херцеговини и Далмацији приморавају ме да учиним овде пред Скупштином један апел на нашег г. Министра финансија. Реч је о сађењу дувана у оним крајевима. О томе дувану говорили су многи предговорници. О томе морам да говорим и ја, јер је то питање врло тешко у далматинском Загорју и моме срезу Околишу нарочито. Мени је познато да је г. Министар финансија учинио извесне напоре да бар донекле ублажи оне тешке последице које проистичу услед овога докидања сађења дувана у Херцеговини. Ја сам г. Министру за то благодаран. Али познато ми је и то да је г. Министар финансија при овом свом настојању да те тешке прилике у сађењу дувана ублажи наишао на један јак отпор Монополске управе, што је за жаљење. Ми разумемо господу из монополске управе, јер зашто их не бисмо разумели? Њихови су разлози углавном ови: Они посматрају то питање са гледишта фискалних државних интереса и веле да нема прође нашем дувану на страним тржиштима, да су цене врло ниске, да су наша складишта пуна и т. д. То ми разумемо. Али г. Министар, у чију надлежност спадају и монополи, члан је Краљевске владе и он је дужан да подржава склад између државног и народног газдовања и да не дозволи да се читави предели упропаштају због тога. Ја сам уверен да г. Министар финансија и види и осећа да ове мере које је подузела Управа монопола престављају за њега један зачаран круг, наиме оно што г. Министар финансија према упутима и сходности Управе монопола једном руком народу одузима, а тиме одузима кору хлеба, то мора другом руком да пружи преко Министарства социјалне политике и Министарства саобраћаја, дајући овим ресорима извесна сретства, којима ће омогућити помоћ сиротињи, извршење јавних радова, транспорт хране и т. д. и тиме народу ублажити несношљиве муке и патње.

За јавну помоћ, за сиротињу, за јавне радове, за транспорт хране и све остало. Сада молим вас, господо, посланици, ако је ово овако, то је апсурд у самој ствари, да се једном руком даје, а да се другом руком одузима и да се овако читаво питање компликује. Ако је ово тачно, а г. Министар финансија најбоље ће знати, је ли то тако, онда би било пожелно да г. Министар једним енергичним потезом сломи и скрши овај отпор Монополске управе која гледа на једноставне интересе, а то су интереси државног фискаса. Ми би разумели кад би се ова операција Монополске управе десила у време нормално, у сређеним приликама, па добро, али данас, кад наш народ, кад читав свет преживљује тешке судбоносне часове, данас кад је такорећи борба за голи живот, не могу се ове операције Монополске управе дозволити. Обруч може да се стеже, а ако се много стеже мора да попушта, ту даље нема куда. У пределима јужне Херцеговине, и Загорске Далмације, у пределима непрегледног крша, где је немогућа култура жита, и ма каква друга култура, у тим најсиромашнијим и најпасивнијим крајевима који немају ништа осим дувана у тим крајевима који претстављају врло осећајни терет, а то г. Министар финансија најбоље знаде, колико ти пасивни

крајеви гризу државну касу, и сваке године непрекидно, у таквим крајевима у данашње време је немогућа операција Монополске управе, на овакав начин, на овакав безобзиран и осећајан начин! Јер молим вас, шта ће нам буџетска равнотежа ако народ изумре и пропадне? То је исто онако кад кажемо, шта ће нам хирургија, ако операција успе, а пацијент умре? Ја апелујем на г. Министра финансија да се добро обавести о овом питању, пре него што мину рокови које поставља Монополска управа. Ја сам уверен, господо народни посланици, да ће се г. Министар финансија осведочити да ограничење и докидање садње дувана у овим пасивним крајевима значи отимати задњи залогај из народног грла. Па нити је хумано, нити корисно, да народ падне у очајање. Јер очајање и глад, господо посланици, то су опасни пропагатори против сваког режима и против сваке државне идеје већ саме по себи, а у рукама противника државног и народног јединства претстављају још тежи инструмент. Монополска управа, господо посланици, правда ове своје операције са кријумчарењем, које се развија у задње време. Ми то признајемо, има кријумчарења. Оно је данас последица многих и многих прописа Монополске управе. Има шверца, ми то признајемо јавно, кривци нека се казне, нека се егземплярно казне, њихов рад је неискриван и нико не може да их штити. Али да се поред криваца казне и невини људи, ми то не можемо да разумемо. Има начина и наш је народ доживео свачега. Кад је неко скривио у једном селу па се није знало ко је, онда се стреља десетина њих, а то је било у Средњем веку, и то ми можемо да разумемо. Десетковање је било, јер се није знало ко је кривац, али овде у овом случају знаде се ко је кривац и само је један кривац, а десет се стреља.

То не може нико да разуме и то је једна невероватна неправда. И молим вас, како веру може да има народ, кад види да држава поред једнога кривца стреља и девет невиних. Ето видите, овакви се случајеви дешавају и у моме срезу десили су се, ја то морам добронамерно да констатујем, јер бих хтео да се зло поправи. У моме срезу од 110 сациоца дувана у прошлој години 52 сациоца нису предали држави жетву. То је једна жалосна констатација, коју не може нико да одобри и свако мора да је осуди. 52 сациоца дувана отуђили су и продали жетву дувана на приватне руке. Откривени су 52 сациоца у читавом срезу, а читав остали број није продао жетву, тачно онолико колико су срачунали контролори. Монопола дувана и због овога малог броја држава казни 800 сациоца дувана, од којих је 4/5 потпуно исправно поступило и држави најсавесније жетву предало. Ово је један тежак биланс и ја бих молио господина Министра финансија да се заложи својим ауторитетом, а преко њега молим и Краљевску владу, да ово зло санира, јер није само зло у томе, што је пропаст народа, него што је и неправда, у исто време, а то наш народ тешко снаша. Каже се: Није ми криво што ми је рђаво, него ми је криво што ми је криво. Ми томе народу морамо дати правду, а овако је поступљено у седам села имотског среза.

Упућујући овај апел и свршавајући свој говор, хтео бих само још да констатујем следеће: Монополска управа не може само да криви народ због оваквих резултата. Она би морала да криви себе, да тражи у томе функционизму оно што је нездра-

во, оно што је „труло у држави данској“, да га нађе код себе и примени. Има тога доста. Ја мислим монополска политика треба да пође другим путем, јер видео сам и опазио, а то се видело и код предговорника, који имају везе са народом, да резултати дуванске политике у нашем народу нису се показали одлично. Укратко поменућу пар ствари, а то је ово:

Државни издаци за појачавање и повећавање финансијских органа, а нарочито дневнице повећавају се и велики се милиони за то троше, за њихове дневнице, плате и награде комисија, а шверци непрестано расте. Ту нешто јесте, ту нешто мора да буде. С друге стране губе се милиони, јер се пуши шверцовани дуван, а не пуши се прави. Да споменем цигар-папир. Докле наш цигар-папир лежи у складиштима, дотле се читави вагони импортирају тога папира из суседних нам непријатељски расположених држава и непрестано нас њима засипају. Ви треба да зажелите хоћете ли, и ако хоћете фалсификоване, наћићете колико хоћете на вагоне.

Просто се засипљу наши крајеви са таквим цигар-папиром који долази са стране и из земаља које су према нама можда непријатељски расположене и ми тај папир морамо да купимо јефтиније него монополски папир, а наш папир лежи у складиштима и не продаје се.

Још ћу вас упозорити на монополске кривиче. Како сада монополска управа реагира на ово? Уведене су монополске кривице. Има сељака чијз сва покретна и непокретна имовина не вреди 25—30 хиљада дина, а осуђени су да плате на стотину, 150 и више хиљада динара монополске казне. Да ли се то може утерати? То је илузорно, то се не да утерати. Шта сада? Треба да се иде у затвор. Добро, али ко ће да плати трошкове издржавања, јер неко мора да их положи суду или затвору, у коме се казна издржава. Треба да их положи држава и да даје многе милионе да би се могле издржавати казне по затворима, а народ се отима од своје породице и лежи по тамницама. Међутим монополски закон је предвиђао да се људи бар не затварају, него да им се казне претворе у физички рад. Међутим монополска управа није издала правилник и зато не може да дође до претварања те казне у физички рад. Држава подбацује, а народ лежи по тамницама и на оваки један начин све се прво свршава на велику штету или државе или народа.

Завршавајући ово ја ћу понова да упутим један топао апел на Министра финансија у име мога и околних срезова да скупа са посланицима из дуванских крајева одржи једну конференцију на којој би се извидело, да ли је могуће да се овој ствари нађе једно повољније решење и да настане да се у првом реду одстране неправде учињене до сада предузетим мерама т. ј. да се скину забране и да се овај правилник монополске управе што пре донесе. (Одобравање).

Претседник др. Коста Кумануди: Има реч г. др. Петар Нуић.

Др. Петар Нуић: Господо народни посланици, дозволите ми да и ја у дискусији по буџету Министарства финансија нешто рекнем о питању дувана. Питање дувана је од еминентне социјалне привредне и финансијске важности у нашој националној привреди. Говорићу специјално о питању ду-

вана у бившим срезовима херцеговачким.

Господо народни посланици, од свију привредних грана на тржишту размјене добара, данас најтеже страда земљорадња. Између пада цијена земљорадничких производа и производа других привредних грана нема никаква упоређења. Ради пада цијена земљорадничких производа данашњу тешку привредну и финансијску кризу најтеже и осјећа земљорадник. Рентабилност земље смањена је на минимум, па је и цијена земљи, томе основном капиталу земљорадника, пала на нижу од половине пријашње вриједности. Према томе јавне дажбине су данас за земљорадника неспошљиве. Његова куповна способност незнатна је. Његов животни ниво невјероватно низак, кредитна способност његова никаква је. Њему је у овим тешким приликама животни оптимизам потпуно уништен. Ово је, господо, општа карактеристика стања у којему се налази наш најважнији најбројнији и најмоћнији staleж наше националне заједнице. Како видимо живот нашег земљорадника тежак је и мучан и у најнапреднијим и најбогатијим крајевима наше земље. Ипак у овим крајевима земљорадник бар може са својим радом и приходима да се прехрањује, док у бившим херцеговачким срезовима, у срезовима крша и голети, наш земљорадник не може својом зарадом и приходом да се прехрањује, па је извржен глади и оскудици у свим питањима његовога физичкога живота.

Господо народни посланици, земљорадник у бившим херцеговачким срезовима живио је од увек тешко и оскудно од три привредне гране: од културе дувана, културе винове лозе и зараде у прекоокеанским крајевима.

Све три ове привредне гране данас су пресахле. Зарада у прекоокеанским крајевима усљед свјетске економске кризе, а култура винове лозе на домаћој подлози усљед филоксере. Виногради на американоској подлози обнављају се, али ова обнова још је у зачетку. Једина привредна грана од које би у нашим крајевима могао земљорадник живети, остаје сама култура дувана. Нажалост и ова једина привредна града у нашим крајевима уништена је лошом и неразумном политиком Монополске управе и њезиних неспособних и тврдоглавих функционера. Управа монопола својом лошом и неразумном политиком уништила је на хиљаде земљорадничких фамилија и начинила државној каси огромне милијонарске штете.

Ради илустрације живота нашега земљорадника у овим крајевима напомињем, да у многим селима на три особе долази само једна кошуља, а сиромашна мајка при пелцовању своје голе дјеце, мора једно по једно водити к лијечнику на пелцовање, јер ик све у једанпут не може ни најпотребније обући.

Како је нагло уништена култура дувана види се из ових бројева: сациони дувана при дуванској станици у Љубушком, добили су бруто у име откупних дувана у години 1930 36 милиона динара, у години 1931 19 милиона динара, у години 1932 9 милиона динара, а у години 1933 бруто око 2 милиона динара, а нето 1 милион и двеста хиљада динара. Односно у бројевима, засађених струкова у години 1930 засадило се је на територији дуванске станице у Љубушком око 65 милиона струкова у години 1931 око 50 милиона, у години 1932 40 милиона струкова, а у 1933 21 милион струкова дувана.

За ову слиједећу господарску годину неће се посадити ни 8 милиона струкова, јер је у преко 15 села уопће забрањена садња дувана, а у дозвољеним селима садња опет ограничена до на горе споменуту незнатну своту.

Господо посланици, Монополска управа правда уништење културе дувана у нашим срезовима овим разлозима. Монополска управа тврди, да херцеговачким дуванима нема потражње на вањским тржиштима, да је наступила хиперпродукција дувана, да су цијене херцеговачким дуванима невјероватно ниске, и да је у нашим крајевима завладало кријумчарење дувана, које опасно подрива темеље ове наше најважније државне институције.

Господо, ово није тачно. Култура дувана у бившим херцеговачким срезовима уништена је лошом и погрешном вањском и унутрашњом трговачком политиком Монополске управе, а исто тако њезиним погрешном неподобном, те непрактичном администрацијом.

Херцеговачки дувани, прије Светскога рата били су на гласу. Ови дувани цијењени су и много тражени не само на нашим, него и на светским пијацама. Страна тржишта, такорекућ отимала су се за херцеговачки дуван, јер херцеговачки дувани и по свому типу и по својој финоћи ткива и ароми нијесу имали конкуренције на светским тржиштима, него су сматрани као ријетка роба своје врсте. Бивша Аустрија под пријетњом глобе и затвора, гоњила је наше земљораднике да саде дуван, а ово Аустрија није чинила из неке љубави према нашем народу, него је сигурно то чинила из својих голимех финансијских интереса. Овај добар глас и ову потражњу за херцеговачким дуваном, ми више немамо и ако су дувани остали исти, а то се могло догодити једино усљед слабе, лоше и погрешне вањске трговачке политике Монополске управе. Један наш посланички друг говорио ми је, да су га посланици из Египта питали, да ли наша држава продуцира дуван, а напомињем да су се херцеговачки дувани прије рата највише извозили у Египат. Чуо сам, да су наши дувани пред неколико година били изложени на светској изложби дувана у Лајпцигу, те и ако су наши дувани са својим квалитетом привлачили пажњу посетилаца изложбе, ипак уз наше дуване није било никога, а нарочито стручних особа, које би посјетницима показале провенијенцу тога дувана, његову културу, његове особине и т. д. Интересовао сам се и код наших тобожњих стручњака у управи монопола, те сам код њих нажалост добио различите информације. Једни су ми стручњаци, а нарочито они који потјечу из бивше режije дувана за Босну и Херцеговину казивали, да херцеговачки дувани немају конкуренције на светским тржиштима, да они имају добру потражњу и добру цијену и да је само индоленција Монополске управе, да се ови дувани не пласирају у иностранству. Док су други опет тврдили обратно.

Као што је лоша и погрешна вањска трговачка политика Монополске управе, тако је исто лоша и погрешна и унутрашња трговачка политика. Карактеристика данашње економске депресије изражена је у паду цијена продуката свих привредних грана. Монополска управа пред овом чињеницом затворила је очи и она на ниједан начин неће да снизи цијену дуванским прерађевинама, она неће да прилагоди цијене дуванских прерађевина куповној снази потрошача. Па зар је онда чудо да се у на-

шој земљи више потроши кријумчаренога, него монополског дувана. Унутрашња потрошња монополског дувана од 10 милиона кг. спала је на округло 6 и по милиона килограма, а уз то се мора знати, да је увијек било кријумчарења, па и онда кад је унутрашња потрошња износила 10 милиона килограма годишње.

Свакоме је, господе, познато да се производња дувана никаковим контролним средствима не може присилити, да од пуши односно троши монополски дуван, док у кући и код куће има дувана властите производње. Ради тога, бивша босанско-херцеговачка режија дозвољавала је произвођачима дувана да могу откупити од истога свога дувана једну извесну количину (за старешину 6 кг. а за сваког одраслог мушкарца по 3 кг. годишње) за властиту употребу имајући у виду, ако произвођач ову количину не откупи, да ће исту количину на недозвољен начин и онако потрошити. Ово је такзована пушилула или кила. Не разумјем, који су то били разлози који су диктовали Управи монопола, да ову повластицу која је била корисна и за управу монопола и за сadioце дувана, укине. Укинућем ове повластице, монополска управа одрекла се је великих прихода, а уз то повећала је режијске трошкове, јер је морала у исто доба повећати и своје контролне органе.

Надаље, баш ради укинућа ове повластице један велики број произвођача дувана за мале монополске прекршаје суди се на новчане казне, које опет мора плаћати Управа монопола.

Управа државних монопола, начинила је огромну штету државној каси издавши ријешење, да се монополски цигаретпапир може продавати једино везан уз куповину монополског дувана. Ради ове одредбе велики приход од продаје цигаретпапира који је износио око 150 милиона динара, спао је на један минимум. У мом срезу спао је од 800 хиљада динара, на 300 динара у лањској години. Произвођачи дувана који, како је горе речено, пуше свој производ немогући купити цигаретпапир од своје режије, купују кријумчарени таблирански цигаретпапир и на овај начин наш је сиромашни произвођач индиректно присиљен да помаже индустрију цигаретпапира у Италији. У истину је и обилато помагао, јер је Италија од овога ријешења подигла нове четири фабрике цигаретпапира.

Господе народни посланици, бивша босанско-херцеговачка режија дувана имала је најбољу администрацију у Европи. Морам рећи да ова администрација није била аустријска него је та администрација плод искуства свих цивилизованих народа, који су се бавили културом дувана. Немци, који имају огромне ненадкриљиве организаторске способности, признавали су босанско-херцеговачкој режији првенство у питању администрације. Наша Монополска управа мјесто да остане код ове добре и опробане администрације и да исту даље усавршује и развија она је безразложно напустила ову администрацију и пошла новим методама. Ове нове методе Монополске управе показале су се у пракси као лоше, неподобне и скупе.

Да повучемо разлику само између ове двије методе. Бивша босанско-херцеговачка режија, да би привела сврси продукцију дувана и да би онемогућила кријумчарење, процењивала је количину дувана у зеленом стању. Ова процјена изво-

дила се на овај начин: Свака парцела, коју је сadioц дувана засадио, најприје би се избројила да се установи, колико струкова има. Кад би дуван на парцели дозрео, контролни орган сабрао би листове са неколико струкова њих измерио и одбио исушење и онда помножио са бројем струкова те би тако установио количину, која има бићи на дотичној парцели. Ова метода показала се је у дугом низу година и као прикладна и као практична и као јевтина. Мјесто ове опробане методе, Монополска управа увела је методу бројења листова т. ј. листови се изброје у зеленом стању, а онда се поновно изброје у сувом стању пред откуп и број листова у сувом стању код исправна сadioца мора да одговара броју у зеленом стању, а при бројању у сувом стању онда се измери, дуван и ту измерену количину мора сadioц предати откупној комисији. Ова метода показала је неприкладна, скупа и у овој методи је извор кријумчарења и корупције. Ова метода неприкладна је зато, јер неисправан сadioц у стању је да увјек прикупи извјесну количину дувана за шверц. Сadioц дувана особито при кишним годинама, пошто иза кише иза листова на струку, ничу такозвани заперци и сadioц дувана ове заперке сабере наниже, који се монополским прописима нити смеју брати нити низати нити приводити сврси. При бројању у сувом стању листова неисправни сadioц, мјесто низова са великим исправним лишћем, подметне низове са малим и неисправним листовима, а пошто су мали и неисправни листови много лакши, на тај начин постижава он да му сваке године остаје извесна количина за кријумчарење.

Како то изгледа у пракси, види се из овога примера: У години 1932 при прављењу проба, процјена дувана по методи бивше Босне и Херцеговине, износила је при дуванској станици у Љубушком за 20 вагона већа, него је установљена количина дувана методом бројања листова. На тај начин остало је неисправним сadioцима дувана 20 вагона дувана, којјега су могли слободно прокријумчарити.

Кад се узме у обзир, да се унутрашња потрошња смањује за онолико, за колико се потроши кријумчаренога дувана и кад се узме у обзир, да цијена просечном режијском дувану износи преко 100 динара по једном килограму, то се онда јасно види, да Монополска управа овом методом наноси себи сваке године огромне милионске штете, да овом методом уништује принцип монопола, јер се овом методом омогућује шверц.

Монополске власти виделе су, да метода бројања листова нити је згодна нити практична, него су напротив увидели да је ова метода и штена и скупа. Такозвани стручњак Монополске управе, шеф дуванске станице у Љубушком г. Назећих почео је примењивати ову методу на један невјероватан начин. Да не би сadioци могли правити махинације са листовима, наредио је контролним органима, да задужују сadioце дувана за више листова, него их у истини има. Овим начином, поштени сadioци дошли су у веома незгодан положај, јер су правилним руковањем морали сви бити оптужени и осуђени на велике глобе, пошто у сувом стању нијесу имали толико листова, нити их могли имати, колико су задужени у зеленом стању. Ради овога поштени сadioци, почели су се бунити, тражили су заштиту од Монополске упра-

ве, али те заштите нијесу нашли. На концу ја сам лично интервенисао код генералног директора Управе монопола и на моје жалбе, притужбе и увјеревања склопио се је г. генерални директор да пошаље свога инспектора на лице мјеста, да ствар извиди и о ствари подастре извештај. Послани инспектор г. Трајковић уистину дошао је на терен и, невјероватно, послао један потпуно нетачан извештај управи Монопола. Тако овај инспектор у своје извештај наводи међу осталим да му је сациоц дувана Јозо Барбарих пок. Ивана из Клобука изјавио, да је при бројању листова рађено правилно и поштено, а овај сациоц дао је изјаву пред опћинском управом у Витини, да никада није ни видео г. инспектора Трајковића, нити је с њим говорио, нити је био код своје куће у оно доба, кад је његовој кући наводно дошао г. инспектор Трајковић. Осим тога, г. инспектор Трајковић изјаве и осталих сациоца дувана репродуковао је потпуно нетачно и на темељу ових фалсификованих изјава, обавијестно је Монополску управу да су функционери дуванске станице у Љубушком при задужењу листова правилно поступали.

Резултат овога наопаког и несавеснога рада био тај, да су сациоци, који су неправилно задужени и који су на правди Бога морали бити осуђени, те када свакако морају бити криви уз остале, отуђили сав дуван и тако се је догодило, да при дуванској станици 969 сациоца дувана није никако предало дуван, него цијелу бербу отуђило и прокријумчарило. На овај начин преко 30 вагона дувана, само при дуванској станици у Љубушком није приведено сврси и за толику количину умањиле се потрошња режијскога дувана, што ће наинијети државној каси штету од најмање 20 милиона динара, а ово све, како сам навео, догодило се кривњом и немарношћу Монополске управе и њезиних монополских власти и органа.

Учињена је велика штета земљорадницима, пошто су овим поступањима, натјерани да крше законске прописе, а пошто су законске прописе прекршили, биће осуђени на затвор по 6 мјесеци, велике глобе и губитак права садње дувана без којег не могу живјети.

Само ове године било је осуђено преко 2 хиљаде сациоца дувана за разне монополске кривиче које су почињене неправилним поступцима и погрешним административним методама монополских власти.

Како се поступа са сациоцима дувана, види се из ова два примјера: Луки Бишки из Витине Среза љубушког пребројио је струкове контролни орган први пут и нашао, да је мање посадио, него му је дозвољено, те је овај Бишко, оптужен. Иза овога првог контролног органа дошао је други контролни орган пребројио је исти дуван и нашао да је мање посадио, па је опет оптужен.

Код другога сациоца дувана исто из села Витине среза Љубушког, Брне Мајића контролни орган пребројио је струкове на једној малој парцели и установио засађени број струкова. Касније дошао је шеф дуванске станице г. Назечић и установио, да је први контролни орган установио мањи број него је уистини. Након протеста сациоца дувана, шеф дуванске станице бројио је поново и након поновнога бројања установљено је, да се ово друго бројење шефа дуванске станице не слаже са његовим првим бројањем, нити са бројањем

контролног органа, па се наставило даље бројање, док нијесу оване сиромашном сациоцу потпуно угазили мокру њиву и начинили му штету. Кад је овај сациоц видео, шта се ради, почео је чупати струкове говорећи, кад не знате тако избројати, ја ћу почупати струкове, па ћемо почупати струкове ваљда избројати. Шеф дуванске станице извадио је револвер, уперо на овога сациоца и сигурно би се крв пролила, да нијесу прискочили некоји оближњи сељаци те раставили шефа дуванске станице и овога сациоца дувана и тако онемогућили пролевање крви.

Оваквих и сличних случајева има сва сила. Уза све то управа монопола сматра шефа дуванске станице у Љубушком г. Назечића за свога ценатривљивога стручњака и ако је овај човек, како сам горе изложио, својим поступањем начинио огромну штету и управи државних монопола и дотичним сациоцима дувана.

Како је лоша администрација Управе монопола, види се још из ових случајева: У селу Горници све године сви сациоци дувана добили су у име откупнине нето 7.000 динара, док су само контролни органи, два финансија за два три мјесеца трајања контроле добили 8.000 динара. Трошкови контролних органа финансија и монополских чиновника при дуванској станици у Љубушком износили су ове године преко 200.000 динара. Трошкови откупне комисије 120.000 динара, а сви сациоци добили су у име откупнине нето округло милион и двеста хиљада динара.

Како сам истакао, од часа засађења дувана до часа предаје дувана, у сваком селу била су по два финансија. Када многи сациоци нису предали свој дуван откупној комисији, монополске власти које су ово скривиле, почеле су оптуживати народ, ради сепаратизма и непријатељскога става према држави, да на тај начин покрију своје погрешке. Надаље монополске власти оптужиле су општинске начелнике, старешине села, зашто нијесу спријечили кријумчарења и тражили су преко министарства унутрашњих дела да се казне.

Зар ово није апсурдно од старешина села и опћинских начелника да спријече и онемогуће шверц, а то не тражити од финансија, који су цијело време од садње дувана до предаје били у селима и на терену?

Да се онемогући даљи шверц, а шверц Управа монопола омогућила је својим прописима и својим поступцима, Управа монопола забранила је садњу дувана у преко 15 села Среза љубушког, забранила је садњу исправним и поштемим сациоцима. Човек не зна, чим би назвао ово поступање Управе монопола. Јер човеку стане памет гледајући ове поступке.

Како сам прије споменуо у прописима Монополске управе налази се и легло корупције. Против неправилног бројења листова у зеленом стању није допуштена жалба, то значи да је контролном органу који је несавестан остављено на вољу, за колико ће листова задужити сациоца дувана. Сациоцу дувана при оваквом стању ствари не преостаје ништа друго, него да мити контролног органа, да га правилно задужи, а неисправном сациоцу дувана опет остављено је широко поље да може несавесног контролног чиновника митом навести, да му задужење буде мање него би у истину требало да буде и да тај начин оване несавесно-

ме садиоцу остане извесна количина за кријумчарење.

Ово сам изнео, не зато, да нападам владину већину и Краљевску владу, него да апелујем на њих, да се наша Монополска управа у корист националних и државних интереса реорганизује, да се постојећи монополски прописи реформишу, да се из Монополске управе неспособни чиновници одстране. Свјестан сам и увјерен сам да ће Краљевска влада и владина већина, којима су државни и национални интереси у првом реду на срцу, ово учинити. (Одобравање).

Претседник др. Коста Кумануди: Има реч г. Фердо Шега.

Ferdo Šega: Gospodo narodni poslanici! Veliki manjak kod samoupravnih tijela t. j. banovina, gradova i općina, jest pomanjkanje zakona o samopravnim finansijama.

S tim u vezi osvrnuću se kratko na finansijalne prilike općine grada Zagreba.

Kad se govori o toj finansijalnoj politici, onda se u prvom redu mora spomenuti Gradska štedionica.

Pre više od 20 godina, osnovana je Gradska štedionica, za onda prvi naš komunalni zavod ove vrste.

Povjerenjem sveukupnog zagrebačkog građanstva, a pod vrsnim vodstvom i upravom, omogućio je taj zavod finansiranje i nesmetano funkcioniranje ne samo gradskih ustanova, kao električne centrale, plinare, vodovoda te vlastitog poduzeća električnog tramvaja, nego i svestrano finansiranje domaće industrije, obrta i trgovine, a naposeb građevinarstva.

Ogromna svota od preko 1 milijarde dinara podijeljeno je po Gradskoj štedionici raznih zajmova u ove svrhe.

Gospodo, teško finansijsko stanje u kojem se danas nalazi zagrebačka općina i u koje je gospodarenjem na općini uvučena i Gradska štedionica, najbolje se odražava u činjenici, da grad Zagreb duguje koncem 1933 svega okruglo 189 miliona dinara, a od toga fundiranih samo oko 20 miliona, dok sav ostali dug otpada na viseće dugove. Ovakav nesrazmjer između fundiranih i visećih dugova onemogućava sređivanje finansijskih prilika sve dotle, dok se to gospodarstvo ne likvidira i viseći dugovi ne pretvore u dugoročne fundirane zajmove. Svi ti viseći dugovi učinjeni su u investicione svrhe, pa se prema tome već prigodom sklapanja tih dugova moralo znati, da ovakovo zaduživanje ne valja i mora dovesti do katastrofe naročito kod one institucije, kod koje su se najvećim dijelom zaduživanja vršila, a kod koje se to najmanje smjelo učiniti i to kod Gradske štedionice. Gradski viseći dugovi se sastoje od dugova kod Sindikata banaka, koji sada okruglo iznose 66. miliona dinara, i od dugova kod Gradske štedionice okruglo iznosi od 120 miliona dinara. Kako međutim u gradskom proračunu nije bilo osigurano pokriće za naplatu kamata, narasli su ti dugovi za iznos dužnih kamata, koji su se tek od prošle godine počeli otplaćivati. Isto tako je karakteristično za bivši gradski režim, da nije ništa učinjeno bilo da se u proračunu osigura otplata ovako velikih visećih dugova, a poznato je da je postojala već tada mogućnost da se barem jedan dio toga duga konvertira kod Državne hipotekarne banke u dugoročni amortizacioni zajam, ali su tadanji gospodari na

općini, pod raznim izlikama, odbijali tu povoljnu situaciju kod Državne hipotekarne banke, jer im je i tada išlo u politički račun da tobože hrvatski Zagreb ne dobiva zajma kod Državne hipotekarne banke, dok se takovi zajmovi daju srpskom Beogradu.

Gospodo, Gradska štedionica, za koju jamči općina grada Zagreba sa svojom imovinom i koja se nikako nije smjela upotrebiti i zlorabiti u svrhe uzimanja kredita, postala je ogromno vrelo za finansiranje raznih investicija, koje su se vršile bez obzira na finansijsko stanje same opštine i na njezine finansijske mogućnosti, a pored toga i velikim dijelom bez pokrića u okviru proračuna.

Gospodo, u takvom gospodarenju na gradskoj općini do godine 1932 i u takovom upravo kažnjivom, iako ne po propisima kaznenog zakonika, iskorišćavanju Gradske štedionice leži i glavni uzrok što je došlo do toga, da je Gradska štedionica morala obustaviti plaćanja i služiti se zakonskom zaštitom, a da nitko nije moralno uzet na odgovornost za ovakvo gospodarenje. A da bude slika toga bivšeg lakoumnog gospodarstva potpuna, moram spomenuti da je i sada Gradska općina prisiljena rasprodavati stanbene zgrade koje su bile građene i namijenjene za stanovanje siromašnim i potrebnim gradskim namještenicima i radnicima, ali su ove stanove svojedobno dobivali na uživanje osobiti miljenici, među njima Perčec, ubojica Toni Šlegela, Hranilović i slično.

Gospodo, osobito pohvalnom pobudom i nastojanjem kluba Jns, sadanje većine gradskog zastupstva, a spremom uprave Gradske štedionice, kreće stanje na bolje, tako da će sada bar oni manji, ali najpotrebniji građani moći doći do svojeg novca, što će bar donekle pokrenuti do sada umrtvljeni rad zanatlija, trgovaca i ostalih sitnijih privrednika, a time i zaposlenje većeg broja radnika i nameštenika.

Naša Jns kojoj se priklonio sav pošten Zagreb nastojeće i nadalje da se prilike poboljšaju i srede, kako spomenuh u uvodu, tražim od Kraljevske vlade da čim prije podnese domu zakon o samoupravnim finansijama.

Gospodo, tom zgodom moram najodlučnije žigosati nerad i nehaj kod nekih naših finansijskih oblasti. A tiče se isplata mirovina. Umirovljenici moraju čekati mjesec i više dana, dok im se doznači njihova mizerna penzija. Čudi me to, da se to događa ponajviše u Zagrebu, dok znamo da se te isplate uredno vrše u drugim banovinama.

Tijekom prošloga mjeseca velikom dijelu penzionera uopće nisu bile doznačene penzije. Kakve su to teške posljedice za cijele obitelji, koje moraju upravo gladovati?!

Od g. Ministra finansija tražim da izvoli odrediti najoštriju istragu, a krivce pozvati na odgovornost za taj upravo mašehinski postupak. Uslijed toga se nadam, da neću više imati prilike ovde iznašati nevolje tih naših bijednika penzionera. Naravno, da za to pada odgovornost na g. Ministra finansija.

Isto tako tražim, da se već jednom uredi pitanje starih krunskih penzionera. Mi smo obvezani ugovorima urediti to pitanje, ali to ipak nije do sada učinjeno. Tražim stoga jasan odgovor, šta kani Kraljevska vlada poduzeti da se to pravedno riješi.

Bivši gospodin Ministar Pretsednik, gjeneral Živković živo se je svojedobno zainteresovao za to pitanje i obećao čim skorije riješenje, ali na to još uvijek čekaju izgladneli i skršeni ovi bijednici, krun-

ski penzioneri. Neka se ovima dade za sada kakva brza pomoć. Mi ne smijemo dozvoliti, da itko strada u našoj državi. Izjavljujem da glasujem za proračun. (Odobrovanje i pljeskanje).

Потпретседник др. Коста Поповић: Реч има г. Василије Трбић.

Василије Трбић: Господо народни посланици, мало пре један од наших другова и предговорника говорио је о дуванском питању. То је питање које интересује један део Јужне Србије, један део Херцеговине, један део старих граница Краљевине Србије. Ово питање се поставља и у Војводини, дакле, има неколико предела у нашој земљи која се интересују питањем дувана. Од 1931 год., како смо дошли у ову кућу, није била ни једна буџетска дебата, у којој се није споменуло дуванско питање. Критиковали смо рад Монополске управе и — разуме се — остало је све по старом и можда се стање и погоршало, али се није поправило. И ја више не намеравам да критикујем Монополску управу јер то не вреди, него желим да то питање поставимо на једну другу основу. Да би се та друга основа могла успоставити и да би имали користи од тога, потребна је сарадња г. г. народних посланика, потребно је благовољење Краљевске владе, а на првом месту г. Министра финансија. То се питање поставља овако: Ми не можемо да одузимамо хлеб онима који саде дуван, од кога искључиво живе. Ако би се казало, па добро, нека они раде нешто друго, то би значило исто као кад би казали приморцу немој да рибариш; немој да садиш виноград, и немој да садиш маслину, него ради нешто друго. Па шта ће да ради друго? Ту је море да хвата рибу, маслина рађа тако исто, а ми имамо пределе у Јужној Србији Херцеговини који не могу никаквом другом културом да се баве него културом дувана. Али под овим условима они не могу да раде тај посао. Чија је кривица ово, ја нећу да улазим. Сад треба да видимо шта треба даље да радимо? Једино је остало да тражимо пијаце за тај дуван те да наш произвођач дувана производи дуван за извоз. Из Јужне Србије и Херцеговине могао би се дуван извозити у Европу и ја мислим да не би било тешко да поново нађемо пијаце за дуван, разуме се, ако Краљевска влада поклони томе питању ону пажњу коју оно заслужује.

Ја мислим да само на тој основи можемо поново развити производњу дувана и учинити оно што су већ учинили наши суседи пре нас. Бугарска је и лањске и ове године добила око једну милијарду лева за свој дуван. Грчка исто толико драхми за свој дуван, а тако исто и Турска. Па зашто да ми, који имамо исто тако добар дуван, зашто да ми ограничимо производњу дувана? Зашто да јој не дамо онај полет који она може да добије и да добијемо и ми онај новац који су већ добили и Бугари и Грци и Турци? Као што већ рекох, Бугарска је прошле године извезла дуван за 1 милијарду лева, што значи онолико, колико смо ми добили за извоз дрвета у нашој земљи. И кад се зна, какве су све инвестиције потребне да се дрво преради и да се извезе, и кад знамо да за сађење дувана нису потребне никакве инвестиције, онда је много корисније да потражимо прођу нашем дувану, незапостављајући, разуме се, ни остале гране наше радиности, али поклањајући овоме питању највећу пажњу.

Ово све сада стоји у првоме реду до г. Министра финансија, па тек у другоме реду до г. Министра трговине и индустрије да се ово питање постави на једну здраву основу.

У том циљу била је организована у Скопљу једна задруга која би произвела око 100.000 кгр. дувана за извоз. Кад је потражена дозвола од Монополске управе за садњу дувана за извоз, она је одбила молиоце да им да ту дозволу. У закону о монополу, тамо где се говори о садњи дувана и о дозволи која се за тај посао мора добити, одређен рок, у коме се садиоци морају обратити за ту дозволу. Али то се све односи само на случај кад тражиоци те дозволе желе да саде дуван за управу државних монопола, а не кад желе да га саде за извоз. Међутим Управа државних монопола поднела је и молбу ових тражилаца под исти параграф и, пошто се они нису јавили у року који тај параграф предвиђа, Управа монопола их је одбила, није им дала дозволу. Ја мислим да је она тиме направила једну велику грешку, јер би било врло корисно да је извршена бар ова једна проба те да се види, како би ти људи продали дуван, где би нашли пијаце. Кад је ово друштво основано у Скопљу, јавило му се неколико фирми, једна из Швајцарске а и једна из Холандије, па су чак чињени и покушаји из Пољске да се ступи у везу са овим удружењем да се за рачун пољске државе сади дуван. Ових дана склапа се нови трговински уговор са Немачком, те би било врло добро, када би и Краљевска влада и министар трговине поклонили овом питању довољно пажње и кад би тражили да се у тај уговор унесе да је Немачка дужна откупити и један део овог нашег дувана. Кад се узме да је у Јужној Србији ограничена производња опиума, да је то питање такоређи наопако решено, кад се узме да је ограничена производња дувана, односно да је доведена до минимума, јер имамо читавих срезова који су отказали сађење дувана, не зато што хоће да терају инат, него зато што не могу преко целе године да раде такоређи бесплатно и да на крају године остану и гладни и боси и презадужени. Зато бих молио г. Министра финансија да овоме питању поклони ону пажњу коју оно заслужује, јер је то питање, питање једног великог дела нашег народа који се бави сађењем дувана, и то је у интересу нашега извоза и у интересу тога света и у интересу отклањања беспослице. Данас има много незапослених радника који су пали на терет општине и државе, а до године ко зна на чији ће терет пасти. Међутим ово се питање може решити само ако буде мало добре воље. Гласаћу за буџет. (Одобравање и плескање).

Потпретседник др. Авдо Хасанбеговић: Има реч г. др. Младен Лисавац.

Др. Младен Лисавац: Господо народни посланици, течајем ове буџетске расправе пало је са више страна разних предлога у погледу санирања наше валуте. То се сматра као један од главних начина, којима би се могло санирати данашње тешко привредно стање.

Господо, овде ћу се мало позабавити овим питањем и изнећу укратко ово: Народна економија, национална економија, познаје врло мало истина, које нису оспорене и које нису са разних страна побијане. Између ретких истина које су свестрано као такве признате, једна је да се путем емисије новчаница може најлакше, најбрже и најјефтиније

доћи до потребних новчаних средстава у привредном промету. Господо моја, колико је ова теза острано прихваћена толико се нико не усуђује да је примени у пракси и да се послужи емисијом у zgodним приликама и то из простог разлога. Сам појам емисија изгледа да је доста магловит и нејасан. Према томе кад год се говори о емисији, сматра се да треба да имамо неко велико покриће у злату које би је омогућило од прилике као кад би неко замислио да се човек не може друкчије замислити него одевен, било у фраку, у салонском оделу или у каквој другој одећи и кад се не бисмо сматрали да је човек само оно што је на њему од рођења, а не и оно што је стицајем прилика дошло на њега.

Господо моја, ја сматрам да се емисија може у сваком случају применити кад год се тиче набавке обртног капитала. Емисија не може послужити где се тиче набавке сталног капитала, не може емисијом подизати фабрике нити их инсталирати али свакако можемо набављати сировину коју треба прерађивати, можемо набављати радну снагу, упаљ и уље који се троше у фабрици, то све можемо набавити путем емисије и створити фабрикат јер ће се овај моћи за најкраће време опет уволити и тако ће се новчаница оптицајем опет вратити од куда је потекла. Исто што вреди за индустрију, вреди и за пољопривреду.

И у пољопривреди је само земљиште и онај фондус индустрије који служи за обрађивање земљишта, сталан капитал, а оно што је уложено у обрађивање то је обртни капитал, а тај одговара приносу који то земљиште у тој години доноси. Уверен сам да бисмо се могли послужити емисијом у оној мери у којој оно земљиште роди, дакле у вредности просечне годишње летине, и то би могло увек да буде потпуна подлога и извор за емисију, која би била чисто пољопривредна. Ово је врло важно ради тога што кад говорим о емисији, замисљавам да би била најједитији, најлакши и најбржи начин за набавку новчаних средстава у пољопривредном промету би она имала не само свој извор у годишњој летини, него би се уједно могла и осигурати на прву четвртину данашње вредности селачког имања законском хипотеком. Пре мене је наш посланички друг г. Мозер споменуо да се Немачка још 1923 годне, после оне велике инфлације, послужила овим начином. Мени та ствар није била позната, нити сам имао могућности да ту ствар пратим, него сам самостално дошао на исту мисао. Он је споменуо да је било легално осигурање те емисије до 5% селачког имања и да је та емисија за неколико година потпуно функционисала, само због приговора других држава морало се узети златно покриће. Господо моја, златно покриће и код те емисије, која би се заснивала на једногодишњем приносу земљишта, створило би се постепено само од себе, јер, ми продајемо у иностранство један велики део наших пољопривредних производа па нећемо ваљда примити лошу валуту за њих него или злато или што је злату равно, здраву страну валуту. Услед тога ће у ту емисиону банку ући злато. Можда ће се рећи да ће се злато опет потрошити. Неће, јер наш ратар за себе и своје потребе много мање увози него што извози. Та пољопривредна емисиона банка могла би још и трговину финансирати и снабдевати својим вишковима у злату.

Ово сам имао да споменем, а сад би морао навести и ово. Што се тиче данашње наше емисије, не

би било тешко средити ову ствар да се данашња наша валута не упропасти и не уништи. По стању које публикује Народна банка Краљевине Југославије, она има сада покрића у злату и у девизама укупно 1.906 милиона златних динара, или ако се овде зарачуна још и прим од 28,5%, онда претставља ово покриће укупну вредност у данашњим новчаницама од 2.449 милиона динара, што би се морало узети у рачун при билансирању активе и пасиве.

Ако се узме да ово златно покриће већ постоји, а да је држава узела из те Народне банке раније аванс од 1715 милиона динара, и сем тог још и један привремен аванс 600 милиона динара, у свему 2315 милиона динара, разуме се, не оних законских него данашњих девалвираних динара, онда морамо узети да тај државни аванс, који држава може да преузме на себе у свако време, и оно златно покриће стоје заједно скоро у пуној равнотежи са данашњим оптицајем новчаница Народне банке.

Кад се све ово уважи, онда се мора упитати: може ли и сме ли, држава сама да преузме издавање својих државних новчаница. Ја држим да држава то може учинити; она то може урадити због тога, што издавање државних новчаница неће никада бити нека инфлација, док оно одговара висини тромесечног државног пореза, јер за четврт године сав онај новац који држава издаје као своје новчанице, за три месеца опет прође кроз државну касу, и тако се ствара један оптицај, који неће имати нигде застоја. Ако ме упитате да ли то одговара стању ствари, јер можда дамо нешто више аванса него што износе тромесечни државни порез, али и то би се лако дало изравнати, ако би се нашао мали консолидовани државни зајам од једне милијарде динара, — што је врло мало у размери са нашом државном имовином, — и кад би се то претворило у неки сталан зајам, а остатак да остане као летећи дуг државни у овим државним новчаницама. Један, велики део од овог летећег дуга пласиран је и сада већ у благајничким записима Народне банке, на које држава плаћа интерес и оне, ако се не варам, износе око једне милијарде динара. Када се то одбије од овог будућег оптицаја државних новчаница, онда морамо признати и рећи да би износ државних новчаница у оптицају стојао у потпуној равнотежи са оном сумом која као порез за три месеца пролази кроз државну благајну.

Овако оделивши с једне стране државну емисију, од нове пољопривредне и старије, индустријско-трговачке емисије, држим да би оне прве две емисије могле бити тако јаке, да би њене новчанице биле потпуно ал пари са златом, тј. задржале би ону снагу коју треба да имају, тј. 26 милиграма злата и без златне подлоге. Напротив индустријско-трговачка емисија са подлогом која износи 1906 милиона динара у злату могла би даље, да ради, али да при томе раду, имајући само у виду трговину и индустрију морала би обратити више пажње да ту трговину и индустрију смишљено и разумно диригује а уједно и контролише да се не би стварале непотребне фабрике и да се не би са стране увозила луксузна роба која за нас нема никаквог смисла а уједно да се не би стварала непотребна конкуренција, којом се та предузећа међусобно упропаштају.

То сам имао да кажем, јер држим да је врло важна ствар да се монетарно и валутарно питање једном покрене с мртве тачке, јер без покрета-

ња тога питања, доћи ћемо дотле да ће наше банке саме себе појести. За неколико година, ако се буде овако радило, да се ником не издају нови зајмови, а међутим да троше на особље и на осталу режију, потрошиће се и акционарски капитал и сви повчани улози.

Држим да неће ништа остати не само од капитала, него и од оних улога које су улагали мали људи који су то од својих уста одвајали. Ово сам имао да кажем и држим да ће се ова ствар узети у обзир. Имајући потпуно поверење у личног уваженог г. Министра финансија и целу Краљевску владу са личним јој претседником г. Николом Узуновићем. Гласају за буџет. (Пљескање).

Потпретседник др. Авдо Хасанбеговић: Реч има народни посланик г. Јован Аранђеловић.

Јован Аранђеловић: Господо народни посланици, не би узимао реч у дебати буџета Министарства финансија да ми господин Министар финансија није остао дужан одговор по једном питању упућеном приликом дискусије буџета у Финансијском одбору. У питању је сô која се продаје народу у сточарским крајевима. У 1932 години сô је продавана и то две трећине крупнице, а једна трећина ситне мленене соли, па и тада су великопродавци често вршили злоупотребе, давали су половину крупнице, а половину ситне мленене соли.

У 1933 години као и данас, отишло се још даље. Данас се сô продаје у пропорцији 1:4 т. ј. једна четвртина крупнице са три четвртине ситне мленене соли. Ово се ради само зато, да би великопродавци соли дошли до веће зараде, јер мленена сô плаћа се скупље за 0.25 пара по кг., а то, господо, износи чисте добити за великопродавце 2000 динара по вагону. Када се овде дода зарада на цаковима у којима се сô пакује, по 7 динара од комада, онда излази да великопродавци зарађују по вагону соли 2.700 динара. Ја неznam колико се вагона соли троши годишње у нашој држави, господин Министар финансија сигурно то зна, али знам, да је народ оваквим газдовањем оштећен за више милиона динара.

Питање соли је од велике важности за сточарске крајеве, па како пасивни сточарски крајеви немају чиме да мешају ситну сô и да тако помешају дају стоци, јер јарму и мекније у исхрани своје стоке народ сточарских крајева не употребљава, већ исту задржава за друге потребе. Ону храну коју би требало давати стоци, оставља за себе. Његова је храна: јечам, раж, уродица и по које зрно кукуруза. Народ не зна за тријер, за густо сито, јер ако би то знао, он би остао првих дана у години без потребне хране за исхрану своје породице. Сô у крупницама има нарочити значај у исхрани стоке пасивних крајева и као таква јединица је и најкориснија исхрана стоке, тако да стоци не може нашкодити.

Господо народни посланици, монополска управа намерава да користи нашу сô у Креки и тамо подиже брикетницу соли. Ја знам господо да постоје брикетнице угља, али угљ и може бити у брикетима, јер се баца у ватру, а брикетна сô треба да замени природну крупницу, ја смело овде тврдим, да ће то бити покушај без резултата, а од велике штете за сточаре као и за државу. Брикетне крупнице ће упропастити стоку, биће честог тровања стоке, брикет не може бити тако чврст као природна крупница и стока ће већу парчад одваљивати од брикета соли и тиме се тровати.

Питање брикетнице треба скинути са дневног реда и тамо не трошити државне паре узалуд. Набавку соли за сточаре набављати само онамо где је има и то онакву какву народ жели и каква му је потребна и корисна. Цене соли уравнотежити према ценама пољопривредних продуката.

Да се овакво нежељене шпекулације не би догађале и народ штетио, слободан сам предложити Краљевској влади и г. Министру финансија, да продају соли не врши преко продаваца — шпекуланата, већ држава да продаје сô непосредно малопродавцима, како је раније било у предратној Србији.

Уверен сам да ће г. Министар финансија у споразуму са Краљевском владом узети у оцену ове моје напомене и повољно решити ово питање, па изјављујем да ћу гласати за овај буџет. (Пљескање и одобравање).

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Има рећ г. др. Марко Коџуљ.

Dr. Marko Kožulj: Gospodo narodni poslanici, ispred mene je govorio jedan sveštenik, i drago mi je, da se bavio jednim pitanjem, o kome ću i ja malo opširnije da govorim. Baš sveštenici govore, da je so sapientia mundi — mudrost sveta, a to simboličko značenje, dalo je Sveto Pismo, pa mislim da je ta figura rečena literarno, a možda se skriva u tome elementu, što ljudski um ne zna, jer ga svi troše. I taj element zaslužuje da se s njim malo više pozabavimo.

Na našem Jadranu imamo, a i istorijom je utvrđeno, da je bilo takvih položaja i takvih mesta, odakle su naši nacionalni vladari i srpski i bosanski i hrvatski, vadeći morsku so, t. j. izrađujući so iz mora, veći deo svojih proračuna plaćali. Kaže se, da je Dušan Silni, koji je imao jedan deo obale oko Stona i Dubrovnika, tako znao mudro trgovati solju, da je ceo proračun plaćao od soli. To se zna. Oni krajevi više su upotrebljavali morsku so, a manje su dovozili, nego što se danas radi. Ali karakteristično je, da je u ono doba jedan vladar znao iz elementa, kao što je more, izvaditi toliko novaca, a da mi danas sa svima tehničkim sretstvima, koja nam stoje na raspolaganju, ne možemo da pokrijemo ni naše potrebe, niti jedan deseti deo naših potreba u soli, odakle bi mogli imati ogromne i silne dobiti.

Još stari Rimljani, nazivali su otok Rab, Insula aurea — Zlatno ostrvo. Ramljani su tu pravili so, a posle su prešli u Veneciju, i oni su istu titulu dali otoku. Još u ono doba, Venecijanci su napravili pet velikih magacina i skladišta, gde su so preko leta spremali, i odakle su namirivali veliki deo svojih izdataka. Danas se oduzima seljacima, gospodine Ministre, pravo pravljenja morske soli. Država je napravila nekoliko predela, dovukla je silne mašine i ima jedno skladište puno, a dok su seljaci pravili, bilo je pet skladišta punih i još ostajalo, da su morali parobrodom voziti. Eto, kako se ne pazi na to, da država dođe do svojih prihoda mimo ovih nameta na seljake i gradane. Mi imamo elementu, odakle možemo vaditi zlato, a nećemo da ga vadimo. Treba to pitanje malo dublje proučiti, jer to bi svaki naš seljak mogao spremiti preko leta, na jesen da preda Ministru finansija i njegovom organu, i da dobije novac, a gospodin Ministar da dobije so, i ne bismo mi so iz Poljske i Afrike uvažali. Danas seljak plaća 3,50 dinara so iz Poljske, a naš seljak mogao

bi dati za 50 para državi, pa neka država dobije 100 na 100, pa bismo imali so za 1 dinar.

Ja znam da oko toga pitanja treba izdataka, ali ne onoliko koliko se misli, jer se u to pitanje neće stručnjaci da upuste. Mi hoćemo sve da se industrijalizira, a neće da se da seljaku da zaradi. Industrija je ubila i obrtnika, a evo na ovaj način na Primorju ubila je i seljaka. U Dalmaciji, od Kotora i Ulcinja pa do Sušaka mogla bi se napraviti sva sifa soli, dati slobodu seljaku kao što sadi duvan da pravi morsku so i da tu so na jesen prodaje državi. Naš bi narod došao dva puta jeftinije do soli, a država bi imala veliki prihod. Ovo je vrlo važno pitanje koje se nameće, jer gosp. Ministar finansija nije imao vremena, a znamo da mu i ne dostaje vremena jer u ovo doba ima i drugih problema kojima se on bavi, pa se ovim ne stiže da pozabavi; ali trebala bi jedno stručna komisija koja bi ovo pitanje uzela u proučavanje pa bi se videlo, da bi iz ovoga država mogla izvući velike koristi. Ovo je jedno veliko vrelo prihoda za državu a sramota je da mi imamo nekoliko hiljada km. morske obale, a uvozimo morsku so iz Poljske i Afrike plaćajući za nju stotine miliona, a na tome država ne zarađuje onoliko koliko bi zarađivala, kada bi se ta so proizvodila kod nas, a seljak se upropašćuje. Mislim da smo o tome pitanju dosta rekli i da će Ministar finansija ipak ovo pitanje uzeti u rasmatranje.

Sada ću ja preći na jedno drugo pitanje, koje je dotakao moj predgovornik, a to je pitanje optičaja novčanica.

Mi smo svi navalili na Ministra finansija i opravdano i neopravdano i više puta on izgleda kao utvrđenje na koje su upereni svi mogući kalibri raznih topova i razume se i on se brani i on navaljuje sa raznim porezima i nametima. Ali treba, gospodo, jedanput za uvek biti na čisto, da ova privredna i svetska kriza neće tako brzo da se svrši i da ćemo možda idući ovako napred zbog nestašice novca doći u takav položaj da nećemo moći ići dalje. Svi mogući zakoni, sve moguće uredbe pa i Uredba o zemljoradničkom kreditu i Uredba o bankama neće privrednu krizu rešiti nego treba uraditi nešto drugo, a to je što treba tražiti sredstva za ublaženje krize, a ta sredstva su samo pare. Samo novac. Samo nastaje pitanje, kako ćemo mi doći do toga novca: hoćemo li zaći u inflaciju koje se svi bojimo i koja je bauk za svakoga, ili ćemo naći drugi način da ne bi naš dinar devalvirao, da ne bi pokolebali našu valutu, a da ipak damo sredstva našoj privredi da se podigne.

Ja, gospodo, imam dva predloga. I lani sam o tome jednom predlogu govorio a neće biti s gorega, ako i sada nešto o tome jednom predlogu rečem, jer se o tim predlozima govorilo ovoga puta u Finansijskom odboru na dugo i široko i g. izvestilac Finansijskog odbora tu je stvar vrlo dobro prikazao, ali razume se, sa svog stanovišta, braneći dinar i njegovu stabilnost i obarajući se na inflaciju. Možemo poći onim putem koji je malopre pomenuo g. dr. Lisavac. Možda onaj put ne bi bio najsretniji, možda između ova dva primera koja ću navesti, možda bi bio još lošiji, jer izdavanje državnih papira odnosno nota, mogao bi značiti u cirkulaciji i sigurno bi značio jednu vrstu dinara i mogao bi da pokoleba vrednost dinara. Jer bi ga ljudi uzimali za dinar Narodne banke, dočim kad bi se izdali bonovi, oni koje je g. Lisavac pomenuo, ti bonovi koji bi se izdali za poljoprivredu i uopšte za privredu i koji bi bili garantovani

seljačkim dobrima, a koji bi se u određenim rokovima morali da povuku i da zamene; takvi bonovi ne bi uzdrмали našu valutu i naš dinar. Oni bi pomogli našem seljaku da oduži svoje dugove i ne bi ga držali u ovome ropstvu kao danas, da za punih 12 godina ne može dobiti nigde kredita; osobito u takvim krajevima, gde je kredit neophodno potreban. Takvi papiri koji bi imali prisilan karakter, dali bi mogućnost našem seljaku da plati svoje dugove i da se ponova vrati na dug, t.j. da kod verovnika imaju i dalje kredita, a verovnik bi takode došao do sredstava i mogao bi svoje dugove da plati. Na taj način bi se vera u kredit povratila. A kako će se danas imati poverenja ako se dugovi ne plaćaju, a dugovi se ne plaćaju kad se nema para. Naprimer tako će seljak do neti 1000 dinara u banku da plati svoj dug a banka će dati taj novac onome koji ima kod nje uložnu knjižicu i tako će i on doći do para i banka će otplatiti svoje dugove ulagačima, pa će se na taj način i seljak odužiti, a istovremeno povratice se vera u poslovanje. Nikakve druge mere tu ne pomažu.

Gospodin izvestilac većine je u svome govoru, braneći vrednost našega dinara, rekao između ostalog i ovo: »U momentu inflacije« — a treba znati, gospodo, da smo i mi protivu inflacije kakva je bila u Nemačkoj ili njoj sličnoj, mi takvu inflaciju nećemo — »u momentu inflacije ne zna čovek šta bi imao. Ima naprimer kokoš koja vredi 10 dinara a u momentu inflacije ne zna se, da li će vredeti 5 ili 20 dinara. Uzdrimala se vrednost između novca i dobra koje on prodaje, nije više stalna.«

E pa, gospodo, ja vas pitam, zar se ta relacija nije i danas uzdrimala?! Zar jedna zgrada koja je pre nekoliko godina vredela 3 miliona dinara, a danas vredi svega milion dinara, pa ipak nemamo inflacije i uzdržali smo naš dinar? Ja mislim da stvar stoji ovako: i na onoj je strani zlo a na ovoj još veće zlo.

Dakle takvi bonovi došli bi kao osetna pomoć našoj privredi koja je danas potpuno zamrla. Ja mislim da se kod naših nadležnih danas to vrlo malo vidi. Ja mislim da g. Ministar finansija gledajući ovo blago koje se zgrće iz njegovih kasa, gledajući to blago koje se kreće tamo i ovamo, da on zaboravlja ono što je jedan g. predgovornik napomenuo da danas seljak u svojoj obitelji od 5 članova nema više nego jednu košulju i da oni drugi moraju da čekaju dok se onaj vrati da obuku tu i tu košulju! Na to, gospodo, neće da se pomišlja da mi danas imamo 50% našega žiteljstva upropašćeno i dovedeno do prosjačkog štapa. Na to neće da se misli, mi ne dajemo nikakva sredstva tome čoveku da podigne svoju privrednu snagu, već ga sve više teramo u vođu dok se potpuno ne zaguši. Ima jedan drugi način kojim bi se moglo doći u pomoć, a to je ovaj: Tako je učiniła i Čehoslovačka 1932 godine, ona je proglasila češku krunu od 10 i 20 za državni papir, a Narodna banka dala svoj papir, koji je prešao u ruke države odnosno Ministarstva finansija. Zar naša Narodna banka ne bi mogla banknote od 10 dinara, kojih ima milijarda i osam stotina miliona, kako smo obavestili, dati u državnu kasu, ona se rasterećuje, ona ima veće pokriće za toliku sumu, a Ministar finansija ima jednu milijardu i osam stotina miliona dinara u kasi, a Narodna banka može za toliko da izda novčanice jer ima za to pokriće u svojoj kasi.

Nastaje pitanje, kako ćemo mi to vratiti, jer to nije inflacija, jer po Zakonu o Narodnoj banci može

se od nje uzeti 600 miliona dinara i sa time već jedan deo duga platiti, i taj će se novac amortizovati, a neće niko uzeti da je dinar pao niže jer je naše pokriće u Narodnoj banci ostalo isto. Povećanje optičaja ne znači umanjeње vrednosti. Mi danas imamo svega 4 milijarde 200 miliona. A ipak dinar ne stoji kako je stabiliziran jer imamo prim koji znate da je 28%, što znači za toliko više nego li je vrednost našeg novca. Mi plaćamo za devize još 28% u dinarima, a kod privatnih banaka još 38% pa i 40%, znači da naš dinar vredi manje za 28%, 38% pa i 40%. Optičaj, prema tome, ne znači ništa.

To je jedan način, ja ne kažem da je najpametniji, niti da je najbolji, ali g. Ministar finansija treba jedanput da razume da ne može ovo ostati ovako, jer nemamo više od 4 milijarde 200 miliona dinara u optičaju, bar prema izveštaju. A ako 4 milijarde i 200 miliona podelimo na 14 miliona stanovnika, koliko ih u zemlji imamo, onda znači da na glavu dolazi po 340 dinara, a mi znademo da prema našem državnom i samoupravnom budžetu dolazi na jednu glavu po 742 dinara. A odakle ćemo tu razliku pokriti kad nemamo novca? Osim toga nije razlika ni relacija kod imaoća novca i poreskog obveznika ista, jer novac imaju samo nekolicina, a porezu plaćaju svi, i to je baš ono što još više pogada našeg seljaka.

Mi ovo pitanje nismo u Skupštini tretirali, imali smo vrlo malo vremena da to pitanje stručno proučimo, pa ne treba toliko ni stručno nego ga treba praktično uzeti, onako kako život hoće. Mi hoćemo da smo izninka. G. Oto Gavrilović je rekao da smo agrarna zemlja, a američke države da su se odrekle zlatnog važenja zato što su u drukčijim prilikama. Sasvim, ali ako su se one kao industrijske zemlje odrekle i ako su ukinule zlatno važenje, šta bi tek imali da učinimo mi kao agrarna zemlja? Mi smo baš prisiljeni jer nemamo novca, jer naš novac izlazi van.

Eto, to su razlozi, ja mislim da će i g. Gavrilović uzeti moje razlaganje onako kao što sam govorio dobronamerno, a vrlo poštujuć sve razloge, koje je g. Oto Gavrilović naveo, i mislim da se i on ne slaže potpuno sa svima svojim navodima, jer on je govorio teorijski i teorijski je opravdano, ali praktično uzevši nisu svi razlozi opravdani. To bi bila, gospodo, dva predloga, odnosno tri smernice, o kojima bi mogli da diskutujemo i da se bavimo da bivideći, da li bismo mogli doći do jače cirkulacije novca da spasemo privredu i ovo što je do sad upropašćeno.

Sad ću preći na ova neugodna pitanja, sa kojima smo već i samima sebi a i gospodi ministrima došadili, ali nameće nam se dužnost da upozorimo gospodu ministre, koji u svakidašnjem životu ne mogu da dođu do toga saznanja, da im sami mi saopštimo ono što mislimo. Nestašica kapitala upropastila je privredu, a da je došlo do nestašice kapitala i ovakoga stanja, krive su najviše banke i novčani zavodi, koji su udarili ogromne i teške kamate na pozajmljeni kapital, i što je najgore, najveću ulogu u tome zlu igrala je naša Narodna banka. Ni jedna država u Evropi nema tako visoku stopu kao naša Narodna banka. Ja ću vam pročitati kako stoji s tom stvari, sa kamatom kod Narodnih banaka u Evropi, pa ćete videti da naša Narodna banka ima najveću kamatnu stopu. Jedna siromašna Austrija, koja je na rubu propasti, koja je ostala kao tijelo bez ruku i nogu, nema više nego 5% kamatne stope. Nemačka, koja je platila strahovite kontribucije ratne ima 4%. Brisel ima 3½%, Budimpešta odnosno Madarska 4½%,

London 2%, Njujork 2%, Pariz 2½%, Prag 3½%, Rim 2%, Stokholm 2½%, Ciriš 2%, Kopenhagen 2½%, a mi imamo 7½%. Mi smo, gospodo, doneli jedan drugi zakon, koji će ovde biti ocenjen, a to je Uredba ili Zakon o zaštiti zemljoradnika gde se dalo ovlašćenje da banovine donose kamatnu stopu i to 5% više nego što je ona koju ima Narodna banka a to čini 12—12½%. To znači da mi kod nas imamo 5—6 puta veću kamatnu stopu nego pojedine zemlje u Evropi. S jedne strane imamo zemlju koja nema kapitala, koja se guši u privrednoj krizi; a s druge strane podržavamo zakonsku stopu od 12½%. Može li tu, gospodo moja, biti razbora i pameti a da mi ne kritikujemo i ne kažemo da ovako više ne ide. Mi se ovde bavimo i takvim sitnim pitanjima, koja nemaju nikakva uticaja na privredni život, a o ovakvim pitanjima, koja su od sudbonosna značaja, niko se ne bavi. To se razume padanjem kredita i nemanjem novca. Dužnik uz svu svoju najbolju volju i poverenja građanskog, hotеći da ispuni svoje obaveze, ipak ne može da ih ispuni. A zašto? Ne može da ih ispuni jer nema novca, ne dolazi sam do naplate svoje veresije i prema tome ne može plaćati svoje dugove. U istom stanju kako se nalaze građani, nalazi se i naša država pošto je u nemogućnosti plaćanja svojih obaveza i odatle je sve zlo.

Vi ste, gospodo, čuli od seljaka da je najgori dužnik država. Kažu: Doćićete do naplate, ali kad, to je pitanje. Ne možeš da dođeš do naplate, treba da utužiš, da goniš ovrhom i da posle toliko i toliko vremena dođeš do naplate. Zato se vode parnice. Uzalud država troši ogromne milione, svake godine samo za to da se produži postupak dok dode momenat da u kasi bude para, da državni računi mogu da se isplate. Ali ovaj postupak ubija moralnu stranu države kao nosioca svih moralnih vrednota u državi. Država treba da prednjači u tome. Kad ona traži od svojih građana da ispune svoje dužnosti, onda ona mora prva da ih ispunjava pa tek onda da traži od svojih podanika da ih i oni ispune. Jer ona, kao nosilac vlasti i svih odgovornosti kaže: Ja to vama nalažem, a evo i ja sama to činim. Ona treba kao što je pesnik kazao: »Dobar pastir, što god veli inom, i sam svojim potvrđuje činom«. Ali ako ona sama to ne čini, onda nema moralne snage da traži od svojih građana da oni to čine. Ima firmi koje su radile za državu i tražile su isplatu, a nisu nikako mogle doći do naplate, njihov imetak stavljen je na dražbu, one su propale i čekaju da dođu do svoje naplate od države. Ta nemaština u državnim kasama ne pravi nama najbolju reklamu u inostranstvu. Naši državni papiri strahovito padaju. (Ministar finansija g. dr. Milorad Đorđević: Skaću već 6 meseci!). Svakako mi imamo papira od 100 franaka. Naši su papiri najniži u Evropi. Bila je ovih dana i deputacija iz Zagreba koju je predvodio profesor univerziteta dr. Culja za isplatu Blerovih papira. Naši posednici Blerovih obveznica stoje mnogo gore nego što stoje strani posednici Blerovih obveznica i kupona. Blerov je zajam dolarski. Dolar kotira sa 56 dinara, to je službeni kurs, i dok mi plaćamo 56 stranim posednicima Blerovog zajma, naši posednici Blerovog kupona plaćaju samo 44. Zašto ova razlika? Zašto da mi naše vlastite građane tretiramo maćijski, a stranim posednicima ovog istog kupona da plaćamo sa 15—16 dinara više. (Ministar finansija dr. Đorđević: To nije tačno!). O tome, g. Ministre, imate razne pretstavke, dolazile su meni deputacije iz Zagreba ne znam da li su

bile i kod vas.

Gospodo, pošto nema novca i pošto vlada nestašica novca, iz toga izvora izviru svi prigovori koje sam ovdje izneo, razume se dobronamerno, ili manje-više tačno, ali sve smo mi to izneli sa namerom da se popravi stanje, jer niko neće da prigovara da bi bilo gore nego zato da bude bolje. Ja mislim da će g. Ministar shvatiti naše prigovore. Jer mi ne možemo njega da kritikujemo drukčije kad znamo njegova nastojanja i njegovu brigu, ali treba i on nas da razume. I s toga nemanja dovoljnoga novca, kao što rekoh, dolaze i druga zla. Gospodo, to neredovno plaćanje činovničkih penzija, osobito u mome kraju gde penzioneri nekad ne prime penziju po dva do tri meseca. Oni se zadužuju i za hleb i za ostale životne namirnice, a kada dode prvi, ne mogu to da plate, pa sve to izaziva veliko negodovanje. Kad dode prvi u mesecu verovnik se nada da će odmah primiti novac, koji je i njemu potreban jer i on ima svoje obaveze, ali ga ne primi.

Iz toga proizlazi neraspoloženje prema državi, prema organima vlasti i prema svima. Oni u čitavom gradu stvaraju nered, pa kad se u jednome gradu skupne takvih oko 2.000, pa svi trube po varoši, onda možete razumeti kako se raspoloženje u zemlji može da stvori. To je, gospodo, jedno zlo i trebalo bi učiniti sve da ti ljudi koji su sa teškom mukom došli do tih svojih penzija, te svoje penzije uredno i primaju. Ja sam po jednom drugom slučaju govorio o stavljanju činovnika u penziju i kazao da se tu stvara jedan strahoviti haos koji se neće da leči sve od Ujedinjenja pa do danas. Ja međutim mislim da bi to zlo moglo da se izleči. G. Ministar finansija treba da ima jednu matricu svih činovnika iz koje bi mogao da vidi sve podatke o činovnicima, pa kad ga resorni ministar izvesti da hoće nekoga činovnika da stavi u penziju i zatraži za to njegov pristanak da on po tome može odmah doneti svoju odluku a ne da se ta stvar provlači mesecima i da ovaj čovek, kada se stavi u penziju ne dobi odmah svoju penziju iz državne kase. Jer, ovako kako se sada radi, mi imamo ljude koji veoma dugo čekaju na svoju penziju. Takvo stanje izaziva negodovanje i kritiku, a to škodi dobrom ugledu naše zemlje.

Gospodo, kad seljak nema novca, ne može ga imati i niko drugi. Kad dodu ovršni organi u selo, oni se razidu na sve strane i onda se u selu stvori utisak kao kad kurjaci upadnu među ovce. Zavlada tišina u selu pa onda kao da neki mali vetar poduva, čuje da su došli izvršitelji, to ide od usta do usta, zatvaraju se vrata i prozori, blago se tera iz sela u planinu i ljudi se pitaju, šta je ovo? Narod nema para a ovi ovršni organi hoće da mu iznesu iz kuće sve što tamo nadu. Ja ću vam izneti šta se dogodilo krajem prošle godine na jednome otoku. Ovršni organi doznali su da se neki seljaci nalaze na jednom otoku, da su tamo došli ladicama radi ribarenja, sišli su tamo, našli te ljude, pokupili im sve što su u tim ladicama našli, masline i ribe pa im to kao i te ladice odneli, a njih ostavili na tom pustom otoku gde nema žive duše da skapljaju od gladi. Kad sam saznao za to, ja sam intervenisao kod vlasti uputio sam jedan telegram Banu i g. Ministru i na tu moju intervenciju poslali su tamo brodovi da te ljude prevezu da ne bi pomrli od gladi. Eto šta sve kod nas rade naši ovršni organi da dodu do naplate poreze. Kad mi znamo da ljudi nemaju sredstava, odakle bi platili dužnu porezu, onda im se ova ne može na jedan ovako drakonski način uterivati.

Treba pričekati dok oni ne unovče ono svoje sirotinje što imaju, pa će platiti. Jedino od mnogih zala od kojih pati naš narod, jeste i pitanje sadnje duvana. Ja nisam iz kraja gde se duvan sadi, ali sam iz banovine gde ima dosta duvana.

Zbog te nestašice novca država i sama ide za tim u prvom redu da ne da saditi duvana koliko se prije sadilo, a drugo je zlo što mižno i bedno plaća taj duvan. Seljaku treba pomoći kad nema druge pomoći da mu se plati na taj način bar ono što je producirao, onako kako zahteva ljudska pravda. Hercegovina je 1931 godine primila za duvan 104 miliona, i to onda kad je bilo nešto privrede, a 1933 godine kad je sve propalo, kad nije bilo više ni kredita ni banaka, dobila je tek 15 miliona. E pa takva ogromna razlika sa strane države, sa strane onoga bića koje bi trebalo da seljaka podupire, nije postupak koji je opravdan, jer to vodi opet potpunoj pauperizaciji sela, do potpune njegove propasti i odatle i potiče ekonomska beda.

Svi ovi razlozi, gospodo, koje sam istakao i ovi momenti koje sam izneo mislim da će biti uzeti sa strane g. Ministra u ocenu, mislim da će ih on uzeti kao dobronamernu kritiku, kakva i jeste i da će o svemu povesti računa.

U ime Narodnog kluba, pošto smo mi dve godine upozoravali na sve ove nedostatke a nije bilo nikakvog boljitka i nema izgleda da će se ovo menjati ni promeniti, zbog te nemarnosti ne mogu da glasujem za ovaj budžet. (Odobrovanje i pljeskanje na levici).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Reč ima g. Franjo Pahernik.

Franjo Pahernik: Pretstavnicima vlade izjavljivali su u toku rasprave o budžetu u Finansijskom odboru, da šume predstavljaju u našoj državi ogromno bogatstvo. A nažalost one leže danas za privredu kao mrtvo telo. Pored dekonjunktura za unovčenje šumskih produkata, pritiskuju i javni tereti, koji su postigli neverovatnu visinu, ovu privrednu granu do krajnosti.

U sledećem dajem jednu sliku javnih tereta, prikupljenih za Dravsku banovinu:

1 — Zemljarina se računa od katastralnog čistog donosa, prošle godine iznosila je 1%.

Katastralni čisti donos procenjivan je 1923 godine, u doba najveće konjunktura drveta, zato u današnjim prilikama ova osnovica nije opravdana, jer je donos mnogo manji. K tome dode još progresivni dopunski porez, koji iznosi 2—8%:

2 — Banovinski prirez na zemljarinu 35%;

3 — Banovinski cestni prirez (mesto kuluka) 25%;

4 — Sreski cestni prirez na zemljarinu prosečno 15%;

5 — Banovinski zdravstveni prirez 10%;

6 — Opštinski prirez na zemljarinu prosečno 73%;

7 — Opštinski kuluk za ceste, za koji ne znam koliko iznosi tačno.

Priznajem, da druge poljoprivredne kulture kao i one privredne grane, koje su podvrgnute zgradarini ili tečevini, nose prireze od tač. 1—7. Međutim šume dorastu tek za vreme od 60 do 100 godina i čista šumska renta iznosi u normalnim prilikama 2—4%;

8 — Banovinska dažbina na seču drveta u godišnjoj vrednosti prodatog drveta preko 10.000.— dinara 2%;

9 — U fond za pošumljavanje Ministarstva šuma i ruda glasom predloga Finansijskog zakona plate sve šume opština, korporacija, imovnih opština, šumskih zajednica, crkava i nadarbima, nadalje privatnici, ko-

jih šume nadmašuju 100 ha. od vrednosti za drvo na panju 2%;

Ova dažbina je neopravdana, jer po zakonu o šumama svaki sopstvenik šuma primoran je da pošumljava svoje goleti bez druge pomoći. Državne šume neka se pošumljavaju iz svojih prihoda, kao što to čine svi drugi šumovlasnici. Kras ili krš treba da se pošumljava iz opštih budžetskih prihoda, jer je to u interesu celokupnog naroda i ne samo šumoposедnika.

10 — Porez na poslovni promet za izradena drva iznosi 4%.

Obavezni su za ovaj prirez i seljački šumoposедnici koji preraduju na svojim privatnim pilanicama drva iz vlastitih šuma. Treba ustvari dati od strane Ministarstva tu materiju zakona u tom smislu, da za ovu kategoriju to ne važi;

11 — Šumoposедnici, koji rade u vlastitoj režiji, i to je običajno, plate još doprinose za prekomernu upotrebu banovinskih cesta, ako se ovima služe;

12 — Veliki šumski posedi opterećeni su ponekad patronatima i servitutima;

13 — Doprinosi za versku opštinu;

14 — Srednji i veći šumski posedi, koji rade u vlastitoj režiji, nose sve terete socijalnog osiguranja;

15 — U najužoj vezi sa šumom je šumska industrija. Ona je opterećena visokom tečevinom i svim prirezima od tačke 1—7, nadalje državnom i banovinskom trošarinom na električnu struju, na dalje našim socijalnim osiguranjem;

16 — Banovinske dažbine na vodnu snagu, koje će platiti i naši malopilanari, kojih ima preko hiljade.

G. inž. Miklau iz Brežica, o pomenutim stvarima održao je interesantan referat: »Šume i javni tereti« na glavnoj skupštini »Jugoslovenskog šumarskog udruženja« 3. septembra 1933 godine u Banjoj Luci.

Prema inž. Miklau, iznosi zemljarina kao i prirez i dažbine 51% katastralnog čistog donosa — teoretski; ali praktično šumska renta pala je na nulu. Dodajem, da usled pogrešne protivuzakonske politike i ranijeg postupka Narodne banke, osobito naša šumska industrija u Dravskoj banovini, plaćuje prekomerne kamate i vrlo je pogodena, i to ide opet na račun šume. Osiguranje valute se vrši na osnovi previsokog cenika za drva, posledica da imaju naši izvoznici stalne kalamitete, i to najviše male firme. Bilans našeg izvoza drveta zbog toga nije realan, nego pokazuje previsoku aktivnost.

Ako posmatramo sve ove činjenice i dekonjukturu na drvnom tržištu, ne smemo se čuditi odjeku naroda, doznajući predlog koji se tiče trošarine na

drvo.

Videći uzbuđenje i nezadovoljstvo u našoj javnosti, koja je pokazala da je pogodena, Finansijski odbor odbacio je spomenuti predlog.

Svi spomenuti veliki tereti idu na račun drvne mase u šumama, koje se prodaju bez novčanog efekta. Zato treba misliti na smanjivanje spomenutih tereta, za spasenje šume, naše trenutno mrtvo zlato od propasti. Ministarstvo finansija treba da vodi računa o tome izvodenju svoje finansijske politike. Glasaju za budžet Ministarstva finansija. (Odobranje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo poslanici, završen je pretres budžeta VIII razdela — Ministarstvo finansija. Prelazimo na glasanje. Glasaće se na način kako je predviđeno Poslovnikom: sedenjem i ustajanjem. Molim g. sekretara da izvoli čitati partiju po partiju ovoga razdela.

Sekretar Gavro Milošević čita partiju 373.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 373? (Prima. — Ne prima). Ona gospoda koja primaju, neka izvole sedeti, a koja su protiv, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je pročitana partija 373 usvojena većinom glasova. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini usvojila ceo budžet rashoda VIII razdela — Ministarstvo finansija od partije 374 do partije 395 zaključno, zatim budžet rashoda i prihoda Uprave državnih monopola od partije 1 do partije 16 zaključno; budžet rashoda i prihoda državnih imanja »Belje« i »Topolovac« od partije 1 do 18 a zaključno i od partije 1 do partije 8 zaključno, kao i sve partije budžeta rashoda i prihoda državne fabrike šećera na Čukarici. (Pljeskanje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ovim je budžet Ministarstva finansija u pojedinostima primljen. Gospodo, sa vašim pristankom ja ću današnju sednicu da zaključim. Za iduću sednicu predlažem vam sledeći dnevni red: Produženje pretresa predloga budžeta državnih prihoda i rashoda sa Finansijskim zakonom za 1934/35 godinu.

Sutra je na redu budžet Ministarstva spoljnih poslova. Sutrašnju sednicu zakazujem tačno u 10 časova pre podne.

Današnja sednica je zaključena.

Sednica je zaključena u 6,45 časova.